

ZPRAVODAJ KVZ

ZPRAVODAJ KANCELÁŘE
VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE PRO
ZASTUPOVÁNÍ
ČESKÉ REPUBLIKY PŘED
EVROPSKÝM SOUDEM
PRO LIDSKÁ PRÁVA

2024

číslo 4 | prosinec | ročník 12
Judikáty Soudu za druhé čtvrtletí roku 2024

Životní prostředí

*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz
a ostatní proti Švýcarsku*

Povinnost státu přijmout
opatření k boji proti klimatické
změně

Právo na důstojný odchod

Dániel Karsai proti Maďarsku
Zákaz lékařsky asistovaného
ukončení života

Sexuální násilí

Z proti České republice

Posouzení souhlasu oběti při
vyšetřování jednání kněze vůči
věřící zletilé osobě

Občanské právo

Ochrana dítěte 7

A. P. proti Arménii

Prevence, odhalování a nahlásování sexuálního zneužívání ve školním prostředí.

Svoboda projevu 9

Mária Somogyi proti Maďarsku

Kritika hospodaření obce.

Náboženská svoboda 10

Mikyás a ostatní proti Belgii

Zákaz muslimských šátků na školách.

Přístup k soudu 12

Patočka proti České republice

Zastavení řízení v důsledku nezaplacení soudního poplatku.

Trestní právo

Právo na důstojný odchod 14

Dániel Karsai proti Maďarsku

Zákaz lékařsky asistovaného ukončení života.

Policejní zásah 16

T. V. proti Chorvatsku

Policejní zásah proti osobě s duševním postižením.

Sexuální násilí 19

Z proti České republice

Posouzení souhlasu oběti při vyšetřování sexuálního jednání kněze vůči věřící zletilé osobě.

Vazba 21

Spišák proti České republice

Diskriminace mladistvých při automatickém soudním přezkumu vyšetřovací vazby.

Zadeh proti České republice

Právo na přiměřenou délku vazby.

Presumpce nevinny 24

Nealon a Hallam proti Spojenému království

Zamítnutí žádosti o odškodnění za justiční omyl.

Hate crime 28

Allouche proti Francii

Nezohlednění antisemitského motivu trestného činu.

Pohrdání soudem 29

Lutgen proti Lucembursku

Uložení pokuty advokátovi za kritiku soudce.

Životní prostředí 32

Verein KlimaSeniorinnen Schweiz a ostatní proti Švýcarsku

Povinnost státu přijmout opatření proti klimatické změně.

Duarte Agostinho a ostatní proti Portugalsku a dalším 32 státům

Nepřijatelnost stížnosti skupiny portugalských občanů na negativní důsledky změny klimatu.

Cizinecké právo 46

M. B. proti Nizozemsku

Zajištění žadatele o azyl v bezprostřední návaznosti na ukončení výkonu trestu odnětí svobody.

Mirzoyan proti České republice

Nevydání dalšího oprávnění k pobytu z bezpečnostních důvodů.

Státní služba 52

Kurkut a ostatní proti Turecku

Neposkytnutí možnosti seznámit se s klíčovými podklady rozhodnutí o propuštění.

Právo na informace 54

Zöldi proti Maďarsku

Odmítnutí poskytnout jména příjemců grantů od nadací zřízených národní bankou.

Žebrání 55

Dian proti Dánsku

Možnost státu regulovat žebrání na veřejných prostranstvích.

Nové stížnosti a oznámení proti České republice

Sledování vozidel policí 57

Účinné vyšetřování 57

Rodinné právo 58

Spravedlivý proces 59

Velký senát Soudu

Rozpuštění shromáždění 60

Cizinecké právo 60

Výkon rozsudků Soudu

Zprávy předložené Výboru ministrů 61

Ukončení výkonu a rozhodnutí 62

Anotace rozsudků a rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva obsažené ve Zpravodaji nejsou úředními rozhodnutími a nejsou závazné. Jsou však autorskými díly chráněnými autorským právem. Zpravodaj jako celek ani jednotlivé anotace v něm obsažené proto nesmí být bez předchozího souhlasu státu reprezentovaného Ministerstvem spravedlnosti zpřístupňovány veřejnosti ani jinak užívány, zejména rozmnožovány, nad rámec volného užití dle § 30 autorského zákona a zákonných licencí dle § 31 a násl. autorského zákona.

Přehled použitých piktogramů

Jednotlivé články Úmluvy a protokolů

článek 2: Právo na život

článek 3: Zákaz mučení

článek 4: Zákaz otroctví a nucených prací

článek 5: Právo na svobodu a osobní bezpečnost

článek 6: Právo na spravedlivé řízení

článek 8: Právo na respektování soukromého a rodinného života

článek 9: Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání

článek 10: Svoboda projevu

článek 11: Svoboda shromažďování a sdružování

článek 14: Zákaz diskriminace

článek 1 Protokolu č. 1: Ochrana majetku

článek 2 Protokolu č. 1: Právo na vzdělání

článek 3 Protokolu č. 1: Právo na svobodné volby

článek 2 Protokolu č. 4: Svoboda pohybu

Ostatní piktogramy

Rozhodnutí proti ostatním státům Rady Evropy

Rozhodnutí proti České republice

Rozhodnutí velkého senátu Soudu

Mezistátní stížnost

Občanské právo

Správní právo

Trestní právo

Užitečné odkazy

Slovo úvodem

Milé čtenářky, milí čtenáři,

přelom roku bývá časem ohlednutí, bilancování a výhledů do budoucna. Pojdme se tedy podívat, jak si Česká republika loni vedla u mezinárodních orgánů ochrany lidských práv a s čím vstupuje do nového roku.

Evropský soud pro lidská práva ve vztahu k naší zemi zveřejnil celkem 21 rozhodnutí. Číslo je to na první pohled malé, Soud totiž ročně rozhodne o výrazně více věcech, obvykle o více než 300. Velkou většinu z nich však pravidelně vyhodnotí jako zjevně nepřijatelné a odmítne je velmi stručnými rozhodnutími samosoudce, která nezveřejňuje. Ze zmíněných 21 rozhodnutí Soud shledal porušení Evropské úmluvy o lidských právech jen v sedmi z nich. Ve 13 žádné porušení Úmluvy neshledal. V jednom případě schválil smírné urovnání.

I v loňském roce jsme tedy jako stát měli ve Štrasburku velmi pozitivní bilanci a odsouzeni jsme byli jen v jednotkách případů. Byly ale mezi nimi i závažné případy – v rozsudcích ve věcech [Z a Y](#) Soud shledal, že došlo k porušení článků 3 a 8 Úmluvy, jelikož stěžovatelky nebyly dostatečně ochráněny před sexuálními činy nekonsenzuální povahy. V loňském roce ale byla schválena důležitá novela trestního zákoníku, která přinesla redefinici znásilnění a úpravy i dalších sexuálních trestných činů. Dnes by se tedy již podobné případy, kdy se orgány činné v trestném řízení náležitě nezabývaly všemi klíčovými aspekty dlouholetého sexuálního zneužívání, neměly opakovat.

Zmiňme blíže ještě rozsudek [Spišák](#), který si také vyžádá legislativní změnu. Soud v rozsudku upozornil na paradox české právní úpravy, která ohledně vazby mladistvým poskytuje nižší ochranu než dospělým. Zatímco u zvláště závažných činů soud vazbu dospělého přezkoumává ex offio už po třech měsících, u mladistvého je to až po šesti měsících. Zákon bude muset být co nejrychleji změněn. Už teď by ale soudy v souladu s rozsudkem [Spišák](#) měly k přezkumu přistupovat po třech měsících.

Z případů, v nichž štrasburský soud žádné porušení Úmluvy neshledal, stojí za připomenutí především rozhodnutí [Duarte Agostinho a ostatní](#). Česká republika byla jedním z 33 států, proti nimž mířila stížnost skupiny mladých Portugalců, kteří namítali, že tyto státy nečiní dost proti změnám klimatu, a porušují tak jejich základní práva chráněná Úmluvou. Soud stížnost ve vztahu k ostatním státům, než je Portugalsko, odmítl pro nedostatek jurisdikce. Založení odpovědnosti za případný zásah do práv lidí žijících daleko za hranicemi státu by dle Soudu znamenalo radikální odklon od toho, jak je Úmluva napsána a v praxi dosud vykládána. Učinilo by to z ní globální úmluvu o ochraně klimatu, které by se mohli dovolávat lidé žijící kdekoli na světě a obrátit se na Soud proti kterémukoli smluvnímu státu. Taková situace by nebyla udržitelná. Ve stejný den Soud nicméně vynesl i rozsudek ve věci [Verein KlimaSeniorinnen Schweiz a ostatní proti Švýcarsku](#), v němž definoval, jaké povinnosti z Úmluvy v oblasti ochrany základních práv a svobod před negativními dopady změn klimatu pro stát vyplývají, a kdo a jak se jich může u Soudu domáhat. Soud v těchto rozhodnutích položil základy výkladu Úmluvy a její role při ochraně základních práv jednotlivců proti změnám klimatu. Zaznívají jak

hlasy, že zašel příliš daleko, tak hlasy, že se držel příliš zpátky. Uvidíme, jak se jeho judikatura bude dále vyvíjet, třeba již v letošním roce (viz např. řízení ve věci [Múllner proti Rakousku](#)).

I ohledně výkonu rozsudků a rozhodnutí loňský rok přinesl důležité události. V první řadě se vůbec poprvé podařilo dotáhnout do úspěšného konce implementaci rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva. Stalo se tak navíc hned ve dvou případech. V červenci nabyla účinnosti novela zákona o soudnictví ve věcech mládeže, která významně posílila procesní práva dětí mladších 15 let v řízení o činu jinak trestném. Došlo tak k naplnění rozhodnutí [ICJ proti České republice](#). V srpnu ve Sbírce zákonů vyšla novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která od letošního roku ukončila činnost dětských domovů pro děti do 3 let věku. Úspěšně se tak uzavřel výkon rozhodnutí ve věci [ERRC a MDAC proti České republice](#).

I ve výkonu rozsudků ESLP loňský rok přinesl pozitivní změny. Mezi jinými zmiňme řadu opatření, která byla k zajištění lepšího objasňování případného nepřiměřeného použití síly ze strany policistů přijata v rámci výkonu rozsudků B. Ú. a Sládková (více [zde](#) a [zde](#)). Důležité kroky k zlepšení činnosti policie i postupu zdravotníků vůči osobám s psychosociálním postižením byly učiněny v rámci výkonu rozsudku V proti České republice (více [zde](#) a [zde](#)).

A co můžeme očekávat letos? Na rozhodnutí u ESLP čeká více než 40 stížností, které nám již Soud zaslal k vyjádření. Kromě mezistátní stížnosti Lichtenštejnsko proti České republice je mezi nimi několik stížností na různá omezení práv během pandemie covid-19. Společnou otázkou, kterou nadnášejí, je, zda se jednotlivec může účinně domoci soudního přezkumu zásahů do práv plynoucích z krizových opatření vlády. Zmiňme dále stížnost S. T. týkající se zásahu policistů, při němž zemřel člověk, stížnost M., v níž je namítáno nedostatečné vyšetření sexuálního zneužívání třináctileté dívky, či věc [Karičková](#), která se týká tvrzeného nedostatečného vyšetřování rasového motivu násilného trestného činu.

V oblasti výkonu rozhodnutí bude letos zejména potřeba, aby stát věnoval dostatek finančních a lidských zdrojů na vyřešení segregace a diskriminace romských žáků ve školách ([D. H. a ostatní](#)), a aby udělal rozhodný krok k zajištění rovnosti v odměňování žen a mužů ([University Women Europe](#)). Novou palčivou výzvou bude zajištění dostupného bydlení ([FEANTSA](#)).

Evropská úmluva o lidských právech letos oslaví 75 let. Její přínos pro zachování základních práv každého z nás, demokracie a právního státu možná není na první pohled tak patrný, ale je ohromný. Drží základy státu a soužití společnosti. V dnešní turbulentní době je tak zvlášť důležité, aby všechny složky státu aktivně usilovaly o její naplnění. Za kancelář vládního zmocněnce mohu slíbit, že pro to i nadále budeme dělat maximum, co je v našich silách.

Petr Konůpka
vládní zmocněnec

Ochrana dítěte

Rozsudek ze dne 18. června 2024 ve věci č. 58737/14 – A. P. proti Arménii

Senát druhé sekce Soudu jednomyslně rozhodl o porušení článku 3 Úmluvy v jeho hmotněprávní i procesní složce, článku 14 ve spojení s článkem 3 Úmluvy a článku 13 Úmluvy ve věci hospitalizace 15letého dítěte (sirotka) s mentálním postižením, na základě souhlasu veřejného opatrovníka, ale proti vůli dítěte, a jeho léčby v psychiatrické nemocnici bez terapeutické nutnosti. Stěžovatel nebyl do řízení zapojen, jeho věc nebyla podrobena nezávislému přezkumu a jeho tvrzení nebyla účinně vyšetřena. Případ je podle Soudu projevem systémové diskriminace osob s mentálním postižením, se kterými je zacházeno jako s nemocnými a jsou často institucionalizovány i z důvodu absence péče v komunitě.

nejspíše znovu sexuálně napadá stěžovatelku, běžela do třídy, informovala žáky a učitelku a naléhala, ať s ní jdou na místo. Nikdo ji přes její usilovné naléhání nenásledoval. Neuspěla ani v kanceláři ředitelky školy či dalších učitelů. Špatný psychický stav, v jakém se stěžovatelka nacházela po události, mohli o přestávce pozorovat všichni včetně její třídní učitelky. Přesto nikdo z učitelů nezareagoval a útok nenahlásil, jen ji poslali domů, bez informování rodičů. Rodina stěžovatelky se o událostech dozvěděla až na základě zvěstí, které se začaly šířit vesnicí. A. G. dále vyučoval, škola vůči němu nepodnikla žádné formální kroky.

Hned poté, co matka stěžovatelky podala trestní oznámení, se věci začaly zabývat orgány činné v trestním řízení. A. G. byl následně odsouzen k osmi letům odnětí svobody. S náhradou nemajetkové újmy se stěžovatelka obrátila na civilní soudy. Kromě ní žádala, aby proces probíhal neveřejně a nebyly zveřejněny informace ohledně řízení v online databázi soudních rozhodnutí Datalex. Došlo však ke zveřejnění celého jména i adresy stěžovatelky. Z rozhodnutí bylo možné dovodit, že se stala obětí sexuálního útoku.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka žije od narození s lehkým mentálním postižením. V době předmětných událostí jí bylo 14 let a navštěvovala devátou třídu v místní státní škole.

V únoru 2012 podala matka stěžovatelky trestní oznámení vůči učiteli tělocviku a starostovi obce A. G., který se měl dopustit znásilnění stěžovatelky. V trestním řízení vyšlo najevo, že v období mezi listopadem 2011 a únorem 2012 ji A. G. čtyřikrát sexuálně napadl. A. G. měl podle mnoha svědků ve vesnici pověst sukničkáře bez morálních zábrán. Ve vztahu ke stěžovatelce využil pozice autority učitele a starosty obce i jejího zvlášť zranitelného postavení mladé dívky s mentálním postižením. Stěžovatelku sexuálně napadl ve své kanceláři obce i ve škole během vyučování, kde ji odvedl do prázdné třídy.

Na jeho chování se školu snažila upozornit žačka z vedlejší třídy. V době posledního útoku se dozvěděla, že A. G. opět odvolal stěžovatelku z výuky. Když se pohledem skrze klíčovou díрку dveří přesvědčila, že A. G.

S ohledem na tehdejší arménskou právní úpravu se stěžovatelka nedomohla náhrady nemajetkové újmy, kterou jí A. G. způsobil.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že nezavedení dostatečných preventivních a bezpečnostních opatření pro ochranu dítěte s mentálním postižením před sexuálními útoky ze strany osoby v pozici autority je porušením pozitivních závazků státu dle článku 3 Úmluvy.

a) Obecné zásady

Soud nejprve připomněl, že základní principy ochrany dětí před špatným zacházením nedávno shrnul ve věci [X a ostatní proti Bulharsku](#) (č. 22457/16, rozsudek velkého senátu ze dne 2. února 2021, § 176–183). Konkrétně mezi pozitivní závazky státu na poli článku 3 Úmluvy patří a) povinnost zavést vhodný právní a regulační rámec ochrany; b) v některých jasně daných situacích povinnost přijmout operativní opatření k ochraně

obětí špatného zacházení a c) povinnost provést účinné vyšetřování takového zacházení. Ve věci *O'Keeffe proti Irsku* (č. 35810/09, rozsudek velkého senátu ze dne 28. ledna 2014, § 145) Soud zdůraznil důležitost pozitivního závazku ochrany dětí v zařízeních jako základní školy, kde autority mají zvláštní povinnost chránit zdraví a blaho především mladších žáků. Ti jsou nejvíce zranitelní a pod výlučnou kontrolou vyučujících.

Soud poukázal na zvláštní význam ochrany dětí, které jsou z důvodu postižení ještě zranitelnější (*X a Y proti Nizozemsku*, č. 8978/80, rozsudek ze dne 26. března 1985, § 21–30). Předcházení sexuálnímu zneužívání dětí může být zajištěno jen za předpokladu účinného trestněprávního rámce v kombinaci se systémem uplatňování práva a existencí mechanismů odhalování a oznamování špatného zacházení (*Söderman proti Švédsku*, č. 5786/08, rozsudek velkého senátu ze dne 12. listopadu 2013, § 82).

Dle Soudu není nutné dokázat příčinnou souvislost mezi omisivním jednáním státu a špatným zacházením. Není tedy potřeba dokazovat, že kdyby stát nebyl nečinný, špatné zacházení by nenastalo. Nepřijetí dostupných opatření, která mohla mít reálnou šanci změnit výsledek nebo zmírnit újmu, je dostatečné k tomu, aby Soud odpovědnost vyvodil (*O'Keeffe proti Irsku*, cit. výše, § 149). Pozitivní závazek státu nelze vykládat tak, aby ukládal nemožnou či nepřiměřenou zátěž s

ohledem na nepředvídatelnost lidského chování a operativní rozhodnutí. Musí však obsahovat postup k zabránění špatnému zacházení, o němž orgány věděly nebo vědět měly.

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Stěžovatelka byla s ohledem na svůj nízký věk a postižení ve zvlášť zranitelném postavení. Není pochyb o tom, že sexuální útoky, kterým byla vystavena, byly dostatečně závažné pro jejich podřazení pod rozsah článku 3 Úmluvy (mutatis mutandis *C. A. S. a C. S. proti Rumunsku*, č. 26692/05, rozsudek ze dne 20. března 2012, § 73).

K procesním pozitivním závazkům dle článku 3 Úmluvy Soud neměl vůči státu výhrad – trestní řízení probíhalo na základě trestního oznámení stěžovatelčiny matky rychle a účinně, přičemž vyústilo k odsouzení pachatele. Soud se však zabýval hmotněprávními pozitivními závazky, a to povinností zavést vhodný právní a regulační rámec ochrany a povinností v některých situacích přijmout operativní opatření k ochraně obětí špatného zacházení.

1. Povinnost zavést vhodný právní a regulační rámec ochrany

Podle Soudu nic nenasvědčuje tomu, že by v době incidentu existovaly mechanismy určené k prevenci,

odhalování a oznamování špatného zacházení s dětmi ve vzdělávacích institucích, včetně sexuálních útoků. Dle Soudu by navíc v rámci takových mechanismů měly existovat zvláštní pojistky a záruky pro děti s postižením, jako byla stěžovatelka, které jsou ve vztahu ke zneužívání ještě zranitelnější. Při výše popsaných událostech si žádný ze zaměstnanců školy nevěděl s nastalou situací rady, jelikož se jim v této oblasti nedostalo instrukcí ani školení. Výsledkem byla nečinnost vůči sexuálnímu útoku A. G. proti stěžovatelce. Ani samotná ředitelka školy nepodnikla žádný krok, neinformovala příslušné orgány ani rodinu stěžovatelky. Soud uvedl, že rychlá reakce těchto osob v dané situaci mohla alespoň zmírnit újmu, kterou stěžovatelka utrpěla.

Soud proto uzavřel, že stát nezajistil účinnou ochranu školních dětí před rizikem sexuálního zneužívání tím, že nezavedl vhodný právní a regulační rámec ochrany ani odbornou přípravu osob pracujících s dětmi, čímž porušil povinnosti vyplývající z článku 3 Úmluvy.

2. Povinnost přijmout operativní opatření

Stěžovatelka se dle Soudu nacházela ve zvlášť zranitelném postavení z důvodu mentálního postižení. Proto byla povinnost přijmout preventivní operativní opatření v tomto případě o to naléhavější a dotčené orgány jí měly věnovat zvýšenou pozornost (mutatis mutandis *X a ostatní proti Bulharsku*, cit. výše, § 197). Dle Soudu je nutno připsat zvláštní význam skutečnosti, že ke zneužívání zde došlo v kontextu vztahu důvěry a autority, což plynulo z toho, že útočník zastával pozici učitele a starosty ve vesnici, kde stěžovatelka s rodinou bydlela. Soud poukázal i na jeho negativní pověst ve vesnici, zejména ohledně jeho chování vůči ženám. Příležitostí přijmout operativní opatření přitom orgány měly zejména v době posledního útoku hned několik. Soud především poukázal na to, že nejméně jedna z učitelek (třídní učitelka stěžovatelky, která měla být nejvíc obeznámena s její zvláštní zranitelností) měla informaci, že by se A. G. mohl dopustit sexuálního útoku vůči stěžovatelce, již několik dní před útokem. Nepodnikla však žádné preventivní opatření, ani podezření nikomu neoznámila. Soud se zabýval i řešením situace vedením

školy. Nikdo nebral nebo nechtěl brát vážně naléhavé volání žáčky, která A. G. při činu přistihla, ani se neujistili, že je stěžovatelka v pořádku. Třídní učitelka a ředitelka školy s ní sice promluvily, ale jen ji poslaly domů, aniž by informovali rodinu či orgány. Ředitelka školy násilníka nijak nekonfrontovala.

3. Závěr

Ve světle uvedeného Soud shledal, že stát nesplnil povinnost ochránit stěžovatelku v pozici zranitelné žáčky státní školy před sexuálním útokem jejího učitele a veřejného činitele, když nezavedl vhodný legislativní a regulační rámec pro prevenci, odhalování a hlášení sexuálního zneužívání nezletilých, a když školní orgány nepřijaly potřebná opatření k účinné ochraně stěžovatelky před sexuálním zneužíváním. Došlo proto k porušení článku 3 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka dále namítala, že kvůli zveřejnění jejích osobních údajů a rozhodnutí v Datalexu došlo k porušení jejího práva na respektování soukromého života dle článku 8 Úmluvy.

Soud nejdříve uvedl, že občanskoprávní žaloba byla přímým důsledkem újmy, kterou A. G. stěžovatelce způsobily sexuálními útoky. Navíc soudy žádala, aby proces

probíhal neveřejně a aby nedošlo ke zveřejnění informací ohledně řízení v databázi.

Soud připomněl, že pod pojem „soukromého života“ lze podřadit mnoho aspektů identity jednotlivce včetně zveřejnění jména bez souhlasu ([Axel Springer AG proti Německu](#), č. 39954/08, rozsudek velkého senátu ze dne 7. února 2012, § 83). Tím spíše je třeba chránit děti vystavené násilí či zneužití v tak zranitelném postavení jako stěžovatelka ([Kurier Zeitungsverlag und Druckerei GmbH proti Rakousku](#), č. 3401/07, rozsudek ze dne 17. ledna 2012, § 53).

Civilní soudy přitom k žádosti stěžovatelky nepřijaly žádné procesní rozhodnutí. Ve skutečnosti neproběhla ani žádná jednání, jelikož její žádost o náhradu nemajetkové újmy odmítly meritorně posoudit. Navzdory výslovné žádosti stěžovatelky však v databázi zveřejnily celé její jméno a adresu se všemi soudními rozhodnutími, které se jí týkaly, včetně informace, že byla obětí sexuálních útoků. Kdokoli tak mohl čin, jméno stěžovatelky i její rodinu identifikovat. To přitom mohlo být velmi traumatizující pro někoho, kdo žije v malé vesnici s převládajícími tradičními postoji. Soud proto shledal, že došlo k zásahu do práva na respektování soukromého života dle článku 8 Úmluvy.

Dále se Soud zabýval tím, zda byl tento zásah proveden v souladu se zákonem. Vláda nedokázala specifikovat

právní základ zásahu. Soud proto shledal porušení článku 8 Úmluvy.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 13 ÚMLUVY

Závěrem se stěžovatelka dovolávala účinných vnitrostátních prostředků nápravy dle článku 13, spojených s jejími námitkami ke článku 3 Úmluvy, kvůli zamítnutí její žádosti o odškodnění za utrpenou nemateriální újmu.

Soud připomněl, že prostředek nápravy odpovídající požadavkům článku 13 musí být účinný nejen dle zákona, ale také v praxi. Odkázal na věc [Poghosyan a Baghdasaryan proti Arménii](#) (č. 22999/06, rozsudek ze dne 12. června 2012), v níž v podobných skutkových okolnostech a při totožné právní úpravě shledal porušení článku 13 Úmluvy. Vnitrostátní soudy přitom i po tomto odsuzujícím rozsudku Soudu odmítly stěžovatelce přiznat nárok na odškodnění. Soud situaci stěžovatelky viděl jako obdobnou ve zmíněné věci. Neměl proto důvod se od ní odchýlit a shledal porušení článku 13 Úmluvy.

Svoboda projevu

Rozsudek ze dne 16. května 2024 ve věci č. 15076/17 – Mária Somogyi proti Maďarsku

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že občanskoprávní žaloba na ochranu osobnosti podaná proti stěžovatelce ze strany města za sdílení kritických příspěvků na Facebooku vůči jeho hospodaření s obecním majetkem nesledovala legitimní cíl ochrany pověsti ve smyslu čl. 10 odst. 2 Úmluvy, a shledal proto porušení jejího práva na svobodu slova dle článku 10 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka sdílela na svém facebookovém profilu příspěvek třetí osoby, který vyzýval obyvatele maďarského města Tata k účasti na demonstraci. Příspěvek obviňoval město z okrádání jeho obyvatel, když tvrdil, že město prodalo obecní historickou budovu místnímu

podnikateli za cenu pod tržní hodnotou. Ten ji měl následně pronajmout městskému úřadu zpět za přemrštěnou cenu. Stěžovatelka k příspěvku připojila vlastní komentář, ve kterém zpochybnila nutnost výdajů města za pronájem nové budovy pro matriku. Město podalo na stěžovatelku žalobu na ochranu osobnosti pro šíření nepravdivých informací a poškození jeho pověsti. Prvoinstanční soud žalobu shledal za oprávněnou. Stěžovatelce nařídil kromě zveřejnění omluvy spolu s prohlášením, že šířené informace byly nepravdivé, městu zaplatit v přepočtu přibližně 280 eur jako náhradu nemajetkové újmy. Omezení svobody projevu stěžovatelky, která šířila nepravdivé informace, označil za nezbytné k ochraně veřejné důvěry ve státní instituce. Odvolací soud rozsudek potvrdil, snížil však výši náhrady nemajetkové újmy na zhruba 28 eur. Stěžovatelka se svou stížností neuspěla ani před ústavním soudem.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10

Stěžovatelka před Soudem namítala, že rozhodnutí vnitrostátních soudů uložit jí finanční sankci za sdílení příspěvku třetí osoby na Facebooku porušila její právo na svobodu slova dle článku 10 Úmluvy.

Soud v úvodu konstatoval, že mezi stranami nebylo sporu o tom, že rozhodnutí vnitrostátních soudů

představovala zásah do práva stěžovatelky na svobodu projevu, který měl právní základ ve vnitrostátním právu. K rozřešení zůstávalo, zda zásah sledoval některý z legitimních cílů a zda byl přiměřený. K tomu Soud připomněl, že legitimní cíl ochrany pověsti jiných ve smyslu čl. 10 odst. 2 Úmluvy sleduje ochranu jak fyzických, tak právnických osob, kdy existuje legitimní zájem na ochraně obchodního úspěchu a životaschopnosti společnosti ve prospěch akcionářů a zaměstnanců, jakož i z hlediska obecného hospodářského blahobytu. Soud však již v minulosti shledal, že poskytnutí ochrany „obchodní pověsti“ i orgánům veřejné moci by mohlo vážně omezit svobodu médií a vést k odrazujícímu účinku při plnění jejich role hlídacího psa veřejného zájmu (*Dyuldin a Kislov proti Rusku*, č. 25968/02, rozsudek ze dne 31. července 2007, § 43). Ve věci *OOO Memo proti Rusku* (č. 2840/10, rozsudek ze dne 15. března 2022, § 44 a § 46) Soud konstatoval, že orgány výkonné moci se zásadně liší od právnických osob, včetně veřejných či státem vlastněných společností, které se účastní hospodářské soutěže na trhu. Tyto společnosti se spoléhají na svou dobrou pověst, aby přilákaly zákazníky a dosáhly zisku, zatímco orgány výkonné moci existují za účelem poskytování služeb veřejnosti a jsou financovány z daní. Z povahy své role v demokratické společnosti se proto zájem orgánů výkonné moci na udržení dobré pověsti zásadně liší od práva na ochranu dobré pověsti fyzických i právnických

osob, soukromých i veřejných, soutěžících na volném trhu. Soud v dané věci dospěl k závěru, že vedení občanskoprávního řízení na ochranu osobnosti právnickou osobou vykonávající veřejnou moc nelze obecně považovat za sledování legitimního cíle „ochrany pověsti jiných“ ve smyslu čl. 10 odst. 2 Úmluvy. Nevyloučil však možnost, aby se ochrany své pověsti domáhali jednotliví členové orgánu veřejné moci za předpokladu, že by byli jako jednotlivci snadno identifikovatelní (tamtéž, § 47).

Ve vztahu k projednávanému případu Soud poznamenal, že žaloba na ochranu osobnosti byla proti stěžovatelce podána ze strany obce za výroky směřující proti obci jako takové. Sporný prodej se netýkal soukromého majetku, nýbrž správy obecního majetku a využívání veřejných prostředků. Soud neshledal, že by město mělo zájem na ochraně svého komerčního úspěchu či ekonomické životaschopnosti, který by odůvodňoval právní ochranu, jelikož nebylo soutěžním subjektem na trhu s nemovitostmi, ale orgánem veřejné moci sloužícím občanům a placeným z daní, a to i při výkonu svého vlastnického práva. Dle Soudu žaloba zároveň nemohla

sledovat ochranu pověsti jednotlivých zástupců obecního úřadu, neboť sdílený příspěvek ani komentář stěžovatelky neobviňovaly konkrétní zaměstnance a žaloba byla podána jménem právnické osoby, a ne jednotlivci. Soud proto dospěl k závěru, že žaloba na ochranu osobnosti podaná městem Tata proti stěžovatelce nesledovala žádný z legitimních cílů uvedených v čl. 10 odst. 2 Úmluvy. Soud proto bez dalšího rozhodl, že došlo k porušení článku 10 Úmluvy.

Náboženská svoboda

Rozhodnutí ze dne 9. dubna 2024 ve věci č. 50681/20 – Mkyas a ostatní proti Belgii

Senát druhé sekce Soudu většinou hlasů rozhodl, že zákaz nošení viditelných náboženských symbolů včetně muslimského šátku na střední škole vlámské komunity v Belgii byl přiměřený sledovanému cíli ochrany veřejného pořádku a práv a svobod jiných. Stížnost tří

muslimských studentek na porušení práva projevovat své náboženské vyznání dle článku 9 Úmluvy tak odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelkami jsou tři muslimské dívky, kterým bylo na základě školního řádu pro rok 2016–2017 zakázáno nosit v prostorách střední školy muslimský šátek s výjimkou hodin náboženství a etiky. Daný zákaz pramenil z rozhodnutí přijatého Radou pro oficiální vzdělávání vlámské komunity („Rada“) v Belgii v roce 2009, která na veřejných školách vlámské komunity plošně zakázala nošení viditelných náboženských symbolů. Proti danému zakazu se stěžovatelky prostřednictvím svých rodičů bránily před vnitrostátními soudy, avšak neúspěšně.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 9 ÚMLUVY

Stěžovatelky před Soudem namítaly, že zákaz nošení viditelných náboženských symbolů ve škole představuje porušení jejich práva projevovat své náboženské vyznání dle článku 9 Úmluvy.

V rámci posouzení možného porušení článku 9 Úmluvy Soud konstatoval, že zákaz nošení muslimského šátku

představuje „zásah“ do práva na svobodu náboženského vyznání, neboť jeho nošení lze považovat za „motivované nebo inspirované náboženstvím nebo náboženským přesvědčením“ (*Leyla Sahin proti Turecku*, č. 44774/98, rozsudek velkého senátu ze dne 10. listopadu 2005, § 78).

Zákaz byl obsažen ve školním řádu, který implementoval rozhodnutí Rady. Dle Soudu tak nebylo sporu ani o tom, že k zásahu došlo na základě „zákona“ ve smyslu Úmluvy. K existenci legitimního cíle Soud podotknul, že již dříve shledal, že opatření zakazující žákům nebo studentům nosit šátek ve školním nebo univerzitním prostředí může sledovat legitimní cíl ochrany práv a svobod jiných a ochrany veřejného pořádku (tamtéž, § 99). Daný cíl akceptoval i v projednávaném případě.

K otázce nezbytnosti daného zákazu Soud odkázal na svá předchozí rozhodnutí, ve kterých shledal, že v demokratické společnosti je možné omezit nebo dokonce zakázat nošení náboženských symbolů žáky a studenty ve školním nebo univerzitním prostředí, aniž by došlo k porušení jejich práva projevovat své náboženské vyznání dle článku 9 Úmluvy (tamtéž, § 114). Cíl ochrany sekularismu Soud považuje za slučitelný s hodnotami chráněnými Úmluvou a jako dostačený důvod pro ospravedlnění obdobných zakázů (*Aktas proti Francii*, č. 43563/08, rozhodnutí ze dne 30. června 2009).

Projednávaný případ se týká veřejného vzdělávacího systému vlámské komunity v Belgii, který má být na základě ústavy neutrální. Dle daného ustanovení neutralita zahrnuje zejména respekt k filozofickým, ideologickým a náboženským přesvědčením rodičů a žáků. Právě s cílem splnit tuto povinnost se Rada rozhodla zavést obecný zákaz nošení viditelných náboženských symbolů v institucích podléhajících její kontrole, přičemž daný výklad neutrality posvětil i ústavní soud. Rozhodnutí Rady bylo podrobně odůvodněno a bralo v potaz jak kontext vzdělávacího systému zavedeného vlámskou komunitou, tak zájmy chráněné článkem 9 Úmluvy. S ohledem na prostor pro uvážení, kterým disponují vnitrostátní orgány při regulaci nošení náboženských symbolů ve státním vzdělávacím systému, Soud dospěl k závěru, že dané pojetí neutrality vedoucí k zakazu nošení viditelných náboženských symbolů žáky jako takové není v rozporu s článkem 9 Úmluvy a jejími základními hodnotami.

V této souvislosti Soud uvedl, že sporný zákaz nebyl omezen pouze na muslimský šátek, ale vztahoval se bez rozdílu na jakékoliv viditelné náboženské symboly.

Kromě toho si stěžovatelky samy svobodně zvolily docházku do škol spadajících pod kontrolu vlámské komunity a nemohly nevědět, že příslušné orgány byly povinny zajistit dodržování zásady neutrality chráněné ústavou. Byly přitom předem informovány o pravidlech platných na dotčených školách a souhlasily s tím, že je budou dodržovat.

Vzhledem k tomu, že cílem napadeného zákazu byla ochrana žáků před jakoukoli formou společenského nátlaku a proselytismu, Soud zopakoval, že je nutné zajistit, aby v souladu se zásadou respektování pluralismu a svobody druhých nenabývalo projevoování náboženského přesvědčení žáky v prostorách školy formy okázalého jednání, které by bylo zdrojem nátlaku či vyloučení (*Köse a ostatní proti Turecku*, č. 26625/02, rozhodnutí ze dne 24. ledna 2006). V daném případě dle Soudu nebylo prokázáno, že by byl předmětný zákaz projevem nepřátelství vůči osobám muslimského vyznání.

Soud konečně konstatoval, že si je vědom odlišné situace, v níž se nacházejí učitelé a žáci: zatímco učitelé jsou symbolem autority vůči žákům, a mohou proto

podléhat omezením ve vyjádření svého náboženského přesvědčení, nezletilí žáci jsou v tomto ohledu zranitelnější (Dahlab proti Švýcarsku, č. 42393/98, rozhodnutí ze dne 15. února 2001). Soud přitom již v minulosti rozhodl, že zákaz nošení náboženských symbolů žáky může odpovídat zvláštnímu zájmu zabránit jakékoliv formě vyloučení nebo nátlaku a zároveň respektovat pluralismus a svobodu druhých (Dogru proti Francii, č. 27058/05, rozsudek ze dne 4. prosince 2008, § 70–72).

V projednávaném případě měly vnitrostátní orgány dle Soudu právo usilovat, aby vzdělávání organizované vlámskou komunitou bylo pojato jako školní prostředí, v němž žáci nebudou nosit náboženské symboly. Soud zdůraznil, že pluralismus a demokracie mají být založeny na dialogu a duchu kompromisu, což s sebou nutně nese různé ústupky ze strany jednotlivců, které jsou činěny v zájmu zachování a podpory ideálů a hodnot demokratické společnosti (Aktas proti Francii, cit. výše). S ohledem na výše uvedené Soud shledal, že napažené omezení lze považovat za přiměřené sledovaným cílům, a tedy za nezbytné v demokratické společnosti. Stížnost na poli článku 9 Úmluvy proto odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

V říjnu 2015 vyzval obvodní soud stěžovatele k zaplacení soudního poplatku za podané odvolání. Stěžovatel následně požádal o opravu tohoto usnesení, neboť měl za to, že předmětné řízení je jakožto řízení ve věci náhrady škody způsobené při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím či nesprávným úředním postupem od soudních poplatků osvobozeno. Vzhledem k tomu, že stěžovatel vyměřený soudní poplatek ve stanovené lhůtě neuhradil, obvodní soud v prosinci 2015 odvolací řízení zastavil. Proti usnesení o zastavení řízení podal stěžovatel odvolání. Odvolací soud usnesení obvodního soudu potvrdil, přičemž konstatoval, že dané řízení je třeba posuzovat jako řízení o náhradu škody za nucené omezení vlastnického práva podle čl. 11 odst. 4 Listiny, tedy řízení sui generis, nikoli podle zákona č. 82/1998 Sb., a proto není od placení soudních poplatků osvobozeno. Rozhodnutí potvrdil Nejvyšší i Ústavní soud.

Přístup k soudu

Rozhodnutí ze dne 30. května 2024 ve věci č. 17796/20 – Patočka proti České republice

Výbor páté sekce Soudu jednomyslně odmítl jako zjevně neopodstatněnou stížnost týkající se zastavení řízení o náhradu škody od státu kvůli ztrátám způsobeným regulací nájemného na odvolací úrovni poté, co stěžovatel nezaplatil soudní poplatek. Povinnost zaplatit soudní poplatek byla pro stěžovatele předvídatelná. Podstata práva stěžovatele na přístup k soudu byla zachována, jelikož prvostupňový soud se jeho věcí meritorně zabýval.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

V červnu 2007 uplatnil stěžovatel u obvodního soudu nárok na náhradu za nucené omezení vlastnického práva ve výši rozdílu mezi nájemným vybraným na základě předpisů o regulaci nájemného a obvyklým tržním nájemným v daném čase a místě. V tomto případě nebyl stěžovatel povinen zaplatit soudní poplatek. Rozsudkem z dubna 2015 obvodní soud žalobě částečně vyhověl. Proti rozsudku podal stěžovatel odvolání.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

Stěžovatel namítal porušení práva na přístup k soudu zaručené čl. 6 odst. 1 Úmluvy a práva na pokojné užívání majetku podle článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

Soud úvodem připomněl ustálené zásady týkající se práva na přístup k soudu (viz např. Kreuz proti Polsku, č. 28249/95, rozsudek ze dne 19. června 2001, § 52; Zubac proti Chorvatsku, č. 40160/12, rozsudek velkého senátu ze dne 5. dubna 2018, § 76–79). Podotkl, že omezení přístupu k soudu, kupř. finanční, musí sledovat legitimní cíl a být tomuto cíli přiměřené (Kreuz proti Polsku, cit. výše, § 55). Soud přitom bere v úvahu výši vyměřeného soudního poplatku, schopnost stěžovatele poplatek zaplatit, poměr jeho výše k nároku, který by byl stěžovateli vnitrostátními soudy přiznán, fázi řízení, ve které k omezení došlo, předvídatelnost vyměření soudního poplatku, jakož i zda je systém soudních poplatků dostatečně flexibilní, aby stěžovateli umožnil úplné nebo částečné osvobození od soudních poplatků (Podbielski a PPU Polpure proti Polsku, č. 39199/98, rozsudek ze dne 26. července 2005, § 64;

[Chorbadzhiyski a Krasteva proti Bulharsku](#), č. 54991/10, rozsudek ze dne 2. dubna 2020, § 60).

Soud přisvědčil námitce vlády, že povinnost zaplatit soudní poplatek byla pro stěžovatele v dané době předvídatelná. Podle Soudu je důvodné, aby vnitrostátní soudy uplatňovaly zásadu tempus regit actum, pokud jde o procesní pravidla (viz. např. [Mione proti Itálii](#), č. 7856/02, rozhodnutí ze dne 12. února 2004; [Rasnik proti Itálii](#), č. 45989/06, rozhodnutí ze dne 10. července 2007). Dále uvedl, že pokud by stěžovatel alespoň částečně uspěl se svým odvoláním, soudní poplatek by mu byl vrácen. Stěžovatel přitom netvrdil, že není schopen poplatek uhradit, ani že český systém není dostatečně flexibilní a neumožňuje mu získat úplné nebo částečné osvobození od poplatku (srov. [Chorbadzhiyski a Krasteva proti Bulharsku](#), cit. výše, § 64). Podstata stěžovatelova práva na přístup k soudu byla navíc zachována, jelikož prvostupňový soud se jeho věci meritorně zabýval. Konečně, i po rozhodnutí odvolacího soudu o zastavení věci mohl stěžovatel dosáhnout zrušení tohoto rozhodnutí, pokud by do konce lhůty pro podání odvolání proti němu příslušný poplatek uhradil. Ve světle uvedeného proto Soud uzavřel, že rozhodnutí vnitrostátních orgánů v této věci nelze hodnotit jako svévolná ani zjevně nerozumná.

Soud proto stížnost jako zjevně neopodstatněnou odmítl.

Právo na důstojný odchod

Rozsudek ze dne 13. června 2024 ve věci č. 32312/23 – Dániel Karsai proti Maďarsku

Senát první sekce Soudu rozhodl šesti hlasy proti jednomu, že neudělením výjimky z trestněprávního zákazu lékařsky asistovaného ukončení života osobě trpící ALS nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy, jelikož státy mají v této oblasti značný prostor pro uvážení, který nebyl překročen. Nedošlo ani k porušení článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy, neboť stěžovatel se podle Soudu nenachází ve srovnatelném postavení s osobami závislými na život udržující léčbě a rozdílné zacházení s takovými osobami je důvodné.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovateli byla v srpnu 2022 diagnostikována amyotrofická laterální skleróza (ALS) a v době rozhodování Soudu byl v pokročilém stádiu tohoto onemocnění. Stěžovatel uvedl, že brzy zcela ochrne a nebude schopen komunikovat. Bude "uvězněn ve svém vlastním těle bez jakékoli vyhlídky na vysvobození kromě smrti" a jeho existence bude spočívat v bolesti a utrpení. Přál si ukončit nebo zkrátit na minimum tuto fázi své nemoci tím, že využije některý ze způsobů lékařsky asistovaného ukončení života. V zájmu zachování své tělesné a duševní integrity si přál ukončit svůj život dříve, než jeho nemoc vyústí ve stav, který považoval za nesnesitelný. Jakmile totiž jeho nemoc dosáhne stádia, kdy bude jeho pohyblivost natolik omezena, že nebude moci ukončit svůj život, bude muset počkat, až bude potřebovat život udržující léčbu, což v jeho případně nastane – pokud vůbec – bezprostředně před jeho smrtí. Eutanázie ani asistovaná sebevražda není v Maďarsku dovolena. Trestá se i pomoc podstoupit takové způsoby ukončení života v zahraničí.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že nemožností uchýlit se k lékařsky asistovanému ukončení života v Maďarsku ani v zahraničí došlo k porušení jeho práva na soukromý život podle článku 8 Úmluvy, jelikož nemůže urychlit svou nevyhnutelně se blížící smrt za asistence, a zkrátit tak tu fázi své nemoci spojenou s nesnesitelným utrpením, kdy bude "uvězněn ve vlastním těle".

a) Shrnutí dřívější judikatury Soudu

Soud nejprve shrnul svou dřívější judikaturu k lékařsky asistovanému ukončení života, konkrétně věc [Pretty proti Spojenému království](#) (č. 2346/02, rozsudek ze dne 29. dubna 2022, § 74), týkající se plošného trestněprávního zákazu napomáhání při sebevraždě; [Haas proti Švýcarsku](#) (č. 31322/07, rozsudek ze dne 20. ledna 2011, § 54 a 57–61) a [Koch proti Německu](#) (č. 497/09, rozsudek ze dne 19. července 2012, § 65–72) týkající se odmítnutí poskytnout smrtící látku, která by stěžovateli umožnila spáchat sebevraždu; [Lings proti Dánsku](#)

(č. 15136/20, rozsudek ze dne 12. dubna 2022, § 47–61) týkající se stížností za napomáhání a poradenství, jak spáchat sebevraždu; nebo [Mortier proti Belgii](#) (č. 78017/17, rozsudek velkého senátu ze dne 4. října 2022, § 137–139 a 141–143), kde se Soud vyjádřil k procesním zárukám a pojistkám proti zneužití eutanázie. Dále připomněl, že je právem každé osoby odmítnout život udržující léčbu (viz např. [Pretty proti Spojenému království](#), cit. výše, § 63).

b) K zákonnosti a legitimnímu cíli

Ve věci nebylo sporu o tom, že trestněprávní zákaz lékařsky asistovaného ukončení života splňuje požadavek zákonnosti a sleduje legitimní cíl ochrany životů zranitelných osob ohrožených zneužitím, zachování etické integrity lékařského povolání a ochrany morálky společnosti s ohledem na smysl a hodnotu lidského života.

c) K prostoru státu pro uvážení

Soud připomněl, že otázky zdravotní politiky v zásadě spadají do prostoru pro uvážení vnitrostátních orgánů (viz [Hristozov a ostatní proti Bulharsku](#), č. 47039/11 a

358/12, rozsudek ze dne 13. listopadu 2012, § 119). Při určování rozsahu prostoru pro uvážení, který by měl být státním podle článku 8 Úmluvy přiznán v otázce lékařsky asistovaného ukončení života, je nutné zohlednit, že výběr vhodných opatření k ochraně práva na život a dalších důležitých hodnot musí plně reflektovat místní podmínky a institucionální zázemí dané společnosti. To platí zvláště tehdy, když se jedná o pozitivní opatření týkající se lékařsky asistovaného ukončení života.

Dále Soud konstatoval, že ačkoli se v Evropě začíná rýsovat určitý trend ve prospěch dekriminizace lékařsky asistovaného ukončení života, a to zvláště ve vztahu k pacientům s nevléčitelnou nemocí, mezi členskými státy Rady Evropy na těchto vysoce citlivých etických a morálních otázkách nadále nepanuje shoda (srov. [A, B a C proti Irsku](#), č. 25579/05, rozsudek velkého senátu ze dne 16. prosince 2010, § 233). Státním je proto třeba přiznat značný prostor pro uvážení (viz [Haas proti Švýcarsku](#), č. 31322/07, rozsudek ze dne 20. ledna 2011, § 55), a to jak ohledně jejich rozhodnutí, zda do této oblasti vůbec zasahovat, tak ohledně pravidel, která nastaví za účelem nastolení spravedlivé rovnováhy mezi prot sobě stojícími zájmy, pokud se rozhodnou tak učinit (srov. [Pejřilová proti České republice](#), č. 14889/19, rozsudek ze dne 8. prosince 2022, § 43).

d) K nastolení spravedlivé rovnováhy

Soud se dále soustředil na otázku, zda stát tím, že stěžovateli neumožnil využít jakoukoli formu lékařsky asistovaného ukončení života, nepřekročil tento shora vymezený prostor pro uvážení.

i. Dopad na společnost a riziko zneužití

Soud nesouhlasil s argumentem vlády, že uzákonění lékařsky asistovaného ukončení života by bylo projevem ableismu a znamenalo by, že život nevléčitelně nemocných má nižší hodnotu. Naopak, kritéria nevléčitelné či smrtelné nemoci v právních úpravách lékařsky asistovaného ukončení života odrážejí snahu o rovnováhu mezi lidskou důstojností a právem na sebeurčení pro pacienty s plnou duševní způsobilostí, kteří si přejí zemřít, a riziky spojenými s jeho povolením mimo tento rámeček.

Jakýkoli systém lékařsky asistovaného ukončení života by podle Soudu vyžadoval robustní regulační rámec, který by zajistil bezpečné a účinné provádění, a rovněž ochotu lékařů k spolupráci. Umožnění lékařsky asistovaného ukončení života osobám, které nejsou závislé na život udržující léčbě, s sebou podle Soudu nese rizika zneužití. Je proto nutné zajistit, že rozhodnutí pacienta bude skutečně nezávislé a svobodné. Také je nutné počítat s možností, že pacient v průběhu nemoci změní názor. Zajištění trvalé platnosti souhlasu může být u

diagnóz jako ALS, kde pacienti mohou ztratit schopnost komunikovat, obzvláště náročné. Soud poznamenal, že širší společenské důsledky a rizika chyb a zneužití jsou při posuzování otázky, zda a jakým způsobem vyhovět zájmům osob, které si přejí asistované ukončení života, klíčová. Státy přitom mají v rozhodování, jak vyvážit tyto zájmy, široký prostor pro uvážení. Výše uvedené v zásadě nezpochybňoval ani stěžovatel. Namítal však, že plošný trestněprávní zákaz lékařsky asistovaného ukončení života bez možnosti udělení výjimky pro pacienty v jeho postavení byl každopádně neospravedlnitelný.

ii. K tvrzenému nedostatku alternativních prostředků k řešení situace stěžovatele

Soud měl za to, že kvalitní paliativní péče, včetně účinné léčby bolesti, je zásadní pro důstojný konec života, což platí i pro případ stěžovatele. I když stěžovatel vyjádřil záměr takovou péči odmítnout, jde podle Soudu o legitimní osobní rozhodnutí, které ale samo o sobě nezavazuje vnitrostátní orgány k poskytnutí alternativních řešení nebo uzákonění lékařsky asistovaného ukončení života. Opačný závěr by podle Soudu

znamenal, že by článek 8 Úmluvy mohl být vykládán tak, že zaručuje právo na lékařsky asistované ukončení života bez ohledu na existenci dostupných alternativ.

Soud připustil, že utrpení stěžovatele je značné. Konstatoval, že si je vědom, že vůči existenciálnímu utrpení z postupné ztráty života, kterému typicky čelí pacienti s ALS, není lékařská léčba účinná a že použití sedativ ke zmírnění tohoto utrpení může být v určitých situacích sporné nebo až neoprávněné. Zároveň však uvedl, že utrpení je součástí lidského údělu, přičemž lékařská věda patrně nebude nikdy schopna zcela odstranit všechny aspekty utrpení nevléčitelně nemocných osob. Zvýšená zranitelnost pacienta vyžaduje citlivý přístup vnitrostátních orgánů zahrnující paliativní péči založenou na soucitu a vysokých standardech. Stěžovatel netvrdil, že by paliativní péče pro něj nebyla v Maďarsku dostupná. Vnitrostátní orgány proto podle Soudu dostaly pozitivnímu závazku podle článku 8 Úmluvy.

iii. Trestněprávní zákaz lékařsky asistovaného ukončení života a jeho tvrzená rigidita

Soud se nedomníval, že by trestněprávní zákaz lékařsky asistovaného ukončení života, včetně jeho uplatnění na jakoukoli osobu, která by napomohla stěžovateli využít takové možnosti v zahraničí, byl nepřiměřený. Soud poznamenal, že lékařsky asistované ukončení života je ve většině smluvních států Rady Evropy nejen právně nedostupné, ale i trestněprávně postižitelné. Není ani nic neobvyklého či excesivního na tom, že se daný zákaz uplatní i v případě, že je sebevražedný čin proveden v zahraničí. Zároveň dodal, že vnitrostátní právo umožňuje vzít v potaz motivaci pachatele, poměry oběti a nebezpečnost trestného činu jako polehčující okolnosti a v odůvodněných případech uložit trest pod dolní hranicí trestní sazby (srov. [Thörn proti Švédsku](#), č. 24547/18, rozsudek ze dne 1. září 2022, § 58).

e) Závěr

Soud uzavřel, že vnitrostátní orgány nepřekročily svůj značný prostor pro uvážení při nastolování spravedlivé rovnováhy mezi proti sobě stojícími zájmy, a neporušily proto článek 8 Úmluvy.

Připomněl však, že Úmluva musí být vykládána a uplatňována ve světle současných podmínek, a proto je nutné dále sledovat, zda s ohledem na vývoj v evropských společnostech a mezinárodních standardech lékařské etiky nevyvstává potřeba přijetí vhodných právních opatření v této citlivé oblasti (srov. [S.H. a ostatní](#)

z povinnosti chránit lidský život, a vylučuje tak dekriminální eutanazie a lékařsky asistované sebevraždy.

Soudce Felici ve svém nesouhlasném stanovisku zdůraznil, že stěžovatel neusiloval obecně o právo na asistovanou sebevraždu, ale o výjimku z jejího zákazu. Upozornil, že i přes dostupnou paliativní péči zůstávají osoby s ALS "uvězněné ve vlastním těle", přičemž toto jejich existenciální utrpení neumí současná lékařská věda zmírnit. K argumentu, že benevolentnější legislativa by mohla vést ke zneužití, uvedl, že státy mají dostatečné nástroje k prevenci zneužití, a upozornil, že Soud již shledal jako slučitelný s Úmluvou právní systém s relativně širokým přístupem k eutanazii ve věci [Mortier proti Belgii](#). K tvrzené diskriminaci poznamenal, že je podle něj otázkou, zda se stěžovatel již nenachází ve stavu, kdy ve skutečnosti podstupuje život udržující léčbu. Na každý pád konstatoval, že schopnost rozhodnout se ukončit svůj život by měla být založena na posouzení nemoci a utrpení pacienta, nikoli na typu léčby, kterou nemoc vyžaduje. Z těchto důvodů měl za to, že Soud měl dospět k závěru o porušení jak článku 8, tak článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy. Závěrem

proti [Rakousku](#), č. 57813/00, rozsudek ze dne 3. listopadu 2011, § 118; a [Y proti Francii](#), č. 76888/17, rozsudek ze dne 31. ledna 2023, § 91).

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 8 ÚMLUVY

Stěžovatel dále poukázal na rozdílný přístup ohledně možnosti odmítnout život zachraňující či udržující léčbu, která v Maďarsku, na rozdíl od asistovaného ukončení života, k dispozici je, což dle něj zakládá rozpor se zákazem diskriminace podle článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy.

Soud shledal, že na rozdíl od lékařsky asistovaného ukončení života, u možnosti odmítnout nebo přerušit život udržující léčbu převládá v Evropě shoda na jejím povolení. Dané právo je uznané i Úmluvou Rady Evropy o lidských právech a biomedicíně. Navíc lékařsky asistovaná sebevražda s sebou nese i další rizika, proto je přípustné k těmto situacím přistupovat jinak než u odmítnutí život udržující léčby. Rozdílné zacházení je tedy důvodné a článek 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy podle Soudu porušen nebyl.

III. ODDĚLENÁ STANOVISKA

Soudce Wojtyczek uplatnil k rozsudku částečně souhlasné a částečně nesouhlasné stanovisko, podle kterého článek 2 Úmluvy obsahuje uzavřený výčet výjimek

označil za politováníhodné, že věc nebyla postoupena velkému senátu.

Policie

Rozsudek ze dne 11. června 2024 ve věci č. 47909/19 – T. V. proti Chorvatsku

Senát druhé sekce Soudu rozhodl jednomyslně o porušení hmotněprávní složky práva na život podle článku 2 Úmluvy, a to v souvislosti s úmrtím člověka s duševním onemocněním při převozu do nemocnice po zásahu policie. Dále Soud jednomyslně rozhodl o porušení procesní složky článku 2 kvůli pochybením při vyšetřování tohoto úmrtí.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Partner stěžovatelky, pan V. D., se léčil se schizofrenií ve slovinské psychiatrické léčebně. V listopadu 2017 informovala slovinská policie své chorvatské kolegy, že V.

D. opustil psychiatrickou léčebnu, odcestoval do Chorvatska a může být nebezpečný sobě i ostatním. Ten samý den zavolal chorvatskou policii zaměstnanec hotelu kvůli konfliktu V. D. s jiným hostem. Přivolaná policie předem věděla o tom, že jde nejspíš o V. D., rozrušeného člověka s duševním onemocněním.

Při příjezdu čtyř policistů na hotelové parkoviště ve 14:20 hod seděl V. D. na kapotě svého auta, byl zjevně rozrušený a nesouvisle mumlal. Na příkaz policisty si vyprázdnil kapsy. Dalšího příkazu otočit se a roztáhnout nohy neuposlechl, vytáhl telefon a vyhrožoval, že pokud se policisté přiblíží, vyhodí je zmáčknutím tlačítka do vzduchu. Jeden z policistů mu opakovaně přikazoval odhodit telefon a varoval ho, že jinak použije sílu. Následně použil pepřový sprej. V. D. si začal kousat rty a jazyk a plivat krev. V ten okamžik se ho tři policisté pokusili silou otočit na břicho a zafixovat mu ruce za zády. V. D. se pokoušel postavit, tloukl hlavou o chodník a kousal se do prstů. Než mu policisté přiložili pouta, ukousl si a spolkl část malíku. Kolem 14:35 hod policisté přivolali sanitku a až do jejího příjezdu ve 14:47 hod silou drželi V. D. v poloze obličejem dolů. Po příjezdu lékařka podala V. D. injekčně sedativa a zaznamenala, že krvácí, je promodralý v obličejí a ukousl si a spolkl část vlastního malíku. Policisté následně naložili V. D. v poloze obličejem dolů na lehátko a v sanitce jej takto přikurtovali. Cestou do nemocnice, která trvala asi 90

minut, seděly lékařka a zdravotní sestra vepředu, zatímco vzadu s V. D. jeli tři policisté. Protože byl V. D. stále neklidný, lékařka mu podala další sedativum. Po nějaké době konstatovala, že V. D. zemřel. Podle koronera šlo o přirozenou smrt způsobenou srdeční zástavou.

Na místo následně dorazil inspekční tým, který vyslechl několik zaměstnanců hotelu, hosta a zdravotníky. Téhož dne obdrželo státní zastupitelství policejní zprávu o úmrtí V. D. a nařídilo pitvu. Podle ní V. D. zemřel přirozenou smrtí na zástavu srdce a jeho zranění (škrábane na těle, kus malíku v jícnu a pět zlomených žeber) neměla příčinnou souvislost se smrtí. Podle policejní zprávy byl zásah policistů vůči V. D. zákonný a přiměřený. Stěžovatelka zajistila provedení druhé pitvy, podle které utrpěl V. D. další zranění. V listopadu 2018 podala stěžovatelka trestní oznámení na zasahující policisty pro těžké ublížení na zdraví s následkem smrti a na přítomnou lékařku a zdravotní sestru pro zanedbání lékařské péče. Státní zastupitelství odmítlo trestní oznámení s odkazem na oficiální pitevní zprávu.

Ke stížnosti stěžovatelky nejvyšší státní zástupce v červenci 2019 nařídil, aby byl případ znovu přezkoumán. V období od července do září 2020 byli vyslechnuti zasahující policisté a zdravotnický personál, následně i hoteloví hosté. Vyšetřování bylo oficiálně zahájeno v říjnu 2020. V únoru 2021 byl vyhotoven nový znalecký

posudek, podle kterého zemřel V. D. násilnou smrtí v důsledku duševního traumatu. Těžkou újmu na zdraví utrpěl tím, že se bránil policii, když ležel obličejem na zemi, sebepoškozoval se a policisté mu v této poloze silně tlačili na záda. Jednání policistů a zdravotnického personálu a sebepoškozující jednání V. D. ve svém souhrnu zhoršilo jeho již tak rozrušený duševní stav, způsobilo mu šok a vedlo až k zástavě srdce. Ta sice přivedla smrt, ale nebyla její příčinou. Podle posudku nedošlo k zanedbání lékařské péče, ale při převozu do nemocnice měli zdravotníci sedět v sanitce vzadu s V. D. Trestní oznámení stěžovatelky bylo poté v srpnu 2021 znovu odmítnuto s odůvodněním, že použitá síla byla přiměřená chování V. D., jednání policistů nezpůsobilo smrt a zdravotnický personál péči nezanedbal. Stěžovatelka neuspěla ani s následně podanou ústavní stížností. Podle ústavního soudu bylo vyšetřování nezávislé a důkladné. Délka řízení neměla dopad na kvalitu vyšetřování nebo jeho výsledek – V. D. zemřel v důsledku vážného duševního traumatu způsobeného jeho extrémním rozrušením a odporem proti policii, která

podle ústavního soudu zasáhla zákonným a přiměřeným způsobem.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 2 ÚMLUVY

Stěžovatelka na poli článků 2, 3 a 13 Úmluvy namítala, že její partner zemřel v důsledku nadměrného a nepřiměřeného použití síly ze strany policistů a že žalovaný stát nedostál svému pozitivnímu závazku chránit jeho život, jelikož partnerovi nebyla poskytnuta odpovídající lékařskou pomoc. Namítala také, že vyšetřování okolností incidentu nebylo účinné.

Soud se rozhodl stížnost přezkoumat ve světle hmotněprávní a procesní složky práva na život podle článku 2 Úmluvy.

a) Hmotněprávní složka

Soud úvodem zdůraznil, že při přezkumu tvrzených porušení článku 2 Úmluvy je třeba přihlížet nejen k postupu vnitrostátních orgánů, ale ke všem relevantním okolnostem, jako je příslušný právní nebo regulační

rámec a plánování a kontrola šetřeného jednání. Policejní operace musí být vnitrostátním právem nejen povoleny, ale také regulovány, a to systémem vhodných a účinných záruk proti svévoli a zneužití síly, jakož i proti vzniku nehod, jimž lze předejít ([Makaratzis proti Řecku](#), č. 50385/99, rozsudek velkého senátu 20. prosince 2004, § 57–59; [Tekin a Arslan proti Belgii](#), č. 37795/13, rozsudek ze dne 5. září 2017, § 84). Vnitrostátní orgány jsou také povinny poskytnout osobám zbaveným svobody zdravotní péči, kterou je od nich možné rozumně očekávat za účelem zmírnění skutečného a bezprostředního rizika ztráty života ([Tekin a Arslan proti Belgii](#), cit. výše, § 85; [Osman proti Spojenému království](#), č. 23452/94, rozsudek ze dne 28. října 1998, § 116; [Scavuzzo-Hager proti Švýcarsku](#), č. 41773/98, rozsudek ze dne 7. února 2006, § 66). Stát má konečně také povinnost vyškolit příslušníky donucovacích orgánů tak, aby byla zajištěna jejich vysoká odbornost a zabránilo se jakémukoli zacházení v rozporu s článkem 2 Úmluvy ([V proti České republice](#), č. 26074/18 rozsudek ze dne 7. prosince 2023, § 87).

V projednávané věci Soud nejprve konstatoval, že V. D. se nacházel ve zranitelném postavení (viz [Boukrourou a ostatní proti Francii](#), č. 30059/15, rozsudek ze dne 16. listopadu 2017, § 54), jelikož trpěl duševními obtížemi a paranoidní schizofrenií, která může zvyšovat riziko

závažných somatických zdravotních problémů (srov. [V proti České republice](#), cit. výše, § 90).

Dále podotkl, že přestože zasahující policisté věděli, že šlo o člověka s duševním onemocněním, který se nachází v agitovaném stavu, nevyžádali si hned lékařskou pomoc, ačkoli to vnitrostátní předpisy vyžadovaly, a sami neměli zvláštní výcvik nebo zkušenosti s jednáním s lidmi v takovém stavu.

Soud rovněž poukázal na to, že když policisté přijeli na místo, V. D. nejednal násilně, ale pokojně seděl na svém autě. Místo toho, aby s ním policisté jednali způsobem odpovídajícím jeho rozrušení, okamžitě mu nařídili vyprázdnit kapsy, otočit se a dát ruce vzhůru. Když V. D. odmítl uposlechnout některé z těchto pokynů, policisté použili pepřový sprej, načež se V. D. začal sebepoškozovat. Dle Soudu nelze mít za to, že policisté zde jednali s náležitou péčí vůči osobě v duševním rozrušení, tj. způsobem vedoucím k eliminaci bezprostředního ohrožení za současného zachování důstojnosti dotčené osoby.

Nadto policisté zakleklí V. D. v poloze vleže na břicho, ve které ho drželi na zemi do příjezdu sanitky i v sanitce na lehátko při převozu do nemocnice. Soud přitom již dříve shledal, ve světle doporučení Evropského výboru pro zabránění mučení (CPT), že poloha na břicho může být nebezpečná a život ohrožující, protože může vést k

poziční asfyxii v důsledku tlaku vyvíjeného na krk, a protože také znemožňuje sledovat, zda dotyčná osoba skutečně dýchá ([V proti České republice](#), cit. výše, § 97; a [Saoud proti Francii](#), č. 9375/02, rozsudek ze dne 9. října 2007, § 88–90 a 102).

Dohled nad stavem V. D. při převozu do nemocnice byl podle Soudu rovněž nedostatečný: vzadu v sanitce seděli vedle něj tři policisté, avšak žádný zdravotnický personál, jelikož lékařka a zdravotní sestra seděly v přední části sanitky. Tím byl V. B. zbaven možnosti okamžité zdravotní pomoci, která ve světle pitevní zprávy byla za daných okolností potřebná.

Soud dále poznamenal, že i za předpokladu, že síla použitá policií mohla být zákonná, neznamená to automaticky, že síla byla také přiměřená. Poukázal přitom zejména na to, že V. D. byl zakleknut pěti policisty takovou silou, že mu zlomili pět žeber a nezabránili tomu, aby se sám úderem hlavou do chodníku neporanil. Pozornost patrně nebyla věnována ani skutečnosti, že si ukousl a spolkl část svého malíku.

Vzhledem k tomu, že V. D. zemřel krátce po policejním zásahu v době, kdy byl převážen do nemocnice, nelze podle Soudu vyloučit, že použitá síla způsobila jeho smrt. Byť policisté v době zásahu věděli o duševním onemocnění V. D. a o tom, že je rozrušený, nepřivolali okamžitě lékařskou pomoc, jak vyžadovaly vnitrostátní předpisy. Místo toho postupovali způsobem, který byl v rozporu s duševním stavem V. D. Následoval převoz bez dostatečného zdravotního dohledu. Současně nebylo prokázáno, že by V. D. trpěl nějakým zdravotním problémem, který by zvyšoval riziko srdeční zástavy (srov. [Boukrourou a ostatní proti Francii](#), cit. výše, § 61).

Ve světle uvedeného Soud shledal, že k fatálnímu následku došlo kvůli kombinaci silného rozrušení V. D. a následného jednání vnitrostátních orgánů, přičemž nelze říci, že by takový následek byl při dostatečném množství výcviku a zkušeností pro zasahující policisty, resp. zúčastněný zdravotnický personál zcela nepředvídatelný. Za daných okolností proto použití síly ze strany policie nebylo zcela nezbytné, a jednak poté, co byl V. D. přemožen, stát v součtu jednání několika osob nesplnil svou povinnost ochránit život V. D.

K porušení článku 2 v jeho hmotněprávní složce proto došlo.

b) Procesní složka

Tuto část stížnosti Soud přezkoumal ve světle relevantních obecných zásad, které byly shrnuty např. ve věci [Armani Da Silva proti Spojenému království](#) (č. 5878/08, rozsudek velkého senátu ze dne 30. března 2016, § 229–239). Pro hodnocení, zda bylo vyšetřování jako celek účinné, Soud v projednávané věci považoval za relevantní kritéria důkladnosti, rychlosti, zapojení rodiny oběti a nezávislosti vyšetřování. Připomněl také, že za účinné lze považovat vyšetřování, které je způsobilé vést k objasnění skutkového stavu, určení toho, zda bylo použítí síly za daných okolností oprávněné, a k identifikaci a případnému potrestání odpovědných osob (tamtéž, § 233).

Podle Soudu sice policie v projednávané věci podnikla některé vyšetřovací úkony okamžitě po úmrtí V. D. (ohledání místa, výslechy několika svědků a provedení pitvy), důležité kroky jako neprodlená izolace a výslech zasahujících policistů, které by zabránily sladění jejich výpovědí, ale proběhly až po dvou a půl letech (srov. [V proti České republice](#), cit. výše, § 123). Trestní oznámení stěžovatelky bylo nejprve odmítnuto a vyšetřování zasahujících policistů bylo zahájeno teprve na pokyn nejvyššího státního zástupce, a to po více než třech

letech od úmrtí V. D. Třebaže nový znalecký posudek vyhotovený po třech a půl letech jasně konstatoval, že V. D. utrpěl těžkou újmu na zdraví ze strany policie, jejíž stíhání je podle vnitrostátního práva automaticky vyžadováno, vyšetřování zasahujících policistů bylo zastaveno. Ústavní soud se pak stížností nezabýval v rozsahu, který by byl v souladu s ustálenými standardy Soudu, ale omezil se na konstataci prodloužení při získání znaleckého posudku.

Soud proto shledal, že došlo k porušení procesní složky článku 2 Úmluvy, jelikož vyšetřování nebylo kvůli značným prodlevám rychlé ani důkladné, neboť se vnitrostátní orgány nezabývaly trestním oznámením ohledně těžké újmy na zdraví způsobené V. D.

Sexuální násilí

Rozsudek ze dne 20. června 2024 ve věci č. 37782/21 – Z proti České republice

Senát páté sekce Soudu jednomyslně rozhodl o porušení článků 3 a 8 Úmluvy v souvislosti s nedostatečnou reakcí státu na tvrzené sexuální zneužívání stěžovatelky římskokatolickým knězem, kdy se příslušné orgány náležitě nezabývaly konkrétními skutkovými okolnostmi případu relevantními pro posouzení otázky, zda

stěžovatelka s jednáním dotyčného skutečně souhlasila.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

V březnu 2019 bylo v návaznosti na trestní oznámení třetí osoby zahájeno trestní řízení týkající se sexuálního jednání římskokatolického kněze V. Z. vůči stěžovatelce, ke kterému mělo dojít v roce 1999, když byla stěžovatelka ještě nezletilá. Policejní orgán dospěl k závěru, že jednání V. Z. mohlo naplnit skutkovou podstatu trestného činu pohlavního zneužívání podle § 243 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, nicméně trestní stíhání je s ohledem na běh času promlčeno.

V roce 2003 začala stěžovatelka studovat na teologické fakultě v Praze, kde byl jejím vyučujícím také kněz V. K. Ten se stal rovněž jejím zpovědníkem a později i vedoucím její diplomové práce. Stěžovatelka se mu svěřila se svým zážitkem s V. Z. a s tím, jak jí tato zkušenost i nadále traumatizuje. Dle tvrzení stěžovatelky během let 2008–2009, kdy byla psychicky oslabena smrtí svého

otce i vlastními zdravotními problémy, ji V. K. opakovaně sexuálně zneužil.

V září 2009 stěžovatelka vznesla vůči V. K. stížnost u řeholního řádu, jehož byl členem. Provinciál řádu mu nařídil, aby okamžitě přestal vyučovat na teologické fakultě a odebral se na misie do Středoafriky, kde následně setrval šest let. Posléze provinciál zamítl žádost V. K. o návrat do České republiky a přeložil ho do řeholní komunity v Itálii, kde žije doposud.

V listopadu 2019 policie na základě informací plynoucích z trestního řízení vůči V. Z. zahájila trestní řízení vůči V. K. V rámci tohoto řízení policie v únoru 2020 vyslechla stěžovatelku. Ta uvedla, že nebyla schopna aktivně se jednání V. K. bránit, protože ho považovala za autoritu a duchovního otce; také se obávala, že by pak nemohla dokončit svá studia. Opakovaně mu však po předmětných skutcích sdělila, že si je nepřeje.

V období od ledna do května 2020 policie vyslechla dva jiné kněze, kteří byli o případu informováni. Jeden z nich uvedl, že provinciál daného řeholního řádu poslal stěžovatelce omluvný dopis a nabídl jí finanční pomoc.

Policie rovněž kontaktovala slovenskou občanku, která v minulosti studovala v Praze a která policii sdělila, že i vůči ní se V. K. dopustil nemístného jednání.

V květnu 2020 policie telefonicky kontaktovala V. K. v klášteře v Itálii. Vzhledem k tomu, že jeho návrat do České republiky nebyl v dané době z důvodu probíhající pandemie covid-19 možný, požádala ho o písemné vyjádření k věci. V něm V. K. uvedl, že sice nepochybně své závažné morální selhání, ale k sexuálním kontaktům mezi ním a stěžovatelkou docházelo vždy s jejím souhlasem.

V červnu 2020 vydal policejní orgán usnesení o odložení věci, dle něhož sice jednání podezřelého vykazuje znaky trestného činu sexuálního nátlaku dle § 186 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, avšak došlo k němu ještě před nabytím účinnosti tohoto předpisu, a proto je nutné trestnost činu posuzovat dle zákona č. 140/1961 Sb. Při posuzování dle tohoto zákona dospěl policejní orgán k závěru, že jednání podezřelého nenaplnuje žádnou ze skutkových podstat trestných činů v něm obsažených: nelze ho posuzovat jako pohlavní zneužívání dle § 243, jelikož stěžovatelka v dané době nebyla nezletilá ani svěřená dozoru podezřelého, ani jako znásilnění dle § 241 odst. 1, neboť ze strany podezřelého nedošlo k násilí ani pohrůžce násilí; stěžovatelka mu sice několikrát sdělila, že s jeho sexuálním

jednáním nesouhlasí, nikdy však svůj nesouhlas nevyjádřila v době, kdy k tomuto jednání docházelo, ale až poté.

Stěžovatelka proti tomuto usnesení podala stížnost, v níž se domáhala kvalifikace skutku dle zákona č. 140/1961 Sb. jakožto znásilnění ve smyslu „zneužití bezbrannosti“, nebo podpůrně jako pohlavního zneužívání v rámci „svěření dozoru“. Tuto stížnost obvodní státní zastupitelství zamítlo s odůvodněním, že vztah mezi stěžovatelkou a podezřelým nelze hodnotit jako svěření dozoru a nedošlo tu ani ke zneužití její bezbrannosti tak, jak tyto pojmy vykládá vnitrostátní judikatura. Městské státní zastupitelství pak k podnětu stěžovatelky uvedlo, že se závěry obvodního státního zastupitelství souhlasí, přičemž zdůraznilo, že se v dané věci jednalo o dospělou ženu, plně způsobilou k právním úkonům, netrpící žádnou chorobou znemožňující ji vyjádřit svoji vůli. Ústavní stížnost stěžovatelky byla odmítnuta v květnu 2021.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKŮ 3 A 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že právní úprava sexuálních deliktů v dané době, resp. její výklad ze strany příslušných orgánů, byly příliš zužující. To mělo v jejím případě vyústit v absenci účinného vyšetřování ohledně hájitelného tvrzení o sexuálním zneužívání, a tím založit

rozpor s články 3 a 8 Úmluvy. Soud její námitky posuzoval na poli obou namítaných ustanovení společně.

a) Obecné zásady

Soud připomněl, že ze zákazu špatného zacházení zakotveného v článku 3 Úmluvy a z práva na respektování soukromého života dle článku 8 plyne pozitivní závazek státu kriminalizovat a účinně stíhat všechny nekonsenzuální sexuální akty, včetně těch, kde oběť nekladla fyzický odpor (*M. C. proti Bulharsku*, č. 39272/98, rozsudek ze dne 4. prosince 2003, § 149–152). Navíc z těchto ustanovení lze vyvodit i procesní povinnost příslušných vnitrostátních orgánů, aby v případě, že je vzneseno hájitelné tvrzení o uvedeném jednání, provedly účinné vyšetřování, které je způsobilé objasnit skutkový stav a identifikovat odpovědné osoby, aby tak v očích veřejnosti nevzniklo zdání, že stát toleruje nezákonné jednání (*J. L. proti Itálii*, č. 5671/16, rozsudek ze dne 27. května 2021, § 118).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Soud uvedl, že v projednávané věci je potřeba určit, zda příslušné orgány postupovaly v souladu se svým pozitivním závazkem plynoucím z článků 3 a 8 Úmluvy, aby stěžovatelce zajistily účinnou ochranu před tvrzenými nekonsenzuálními sexuálními akty. Z usnesení policie o odložení věci se jeví, že trestnost jednání V. K. by vznikla pouze tehdy, pokud by mu stěžovatelka sdělila svůj nesouhlas *během* daných aktů. Policejní orgán však nevzal v potaz to, že stěžovatelka vyjádřila svůj nesouhlas *následně*, a to dokonce několikrát. Příslušné orgány nezkoumaly ani hypotézu, že V. K. se mohl mylně domnívat, že stěžovatelka s jeho počínáním souhlasí. Nezabývaly se tím, že stěžovatelka mohla mít důvody, proč zůstat pasivní nebo se nebránit, jelikož V. K. byl vůči ní v pozici autority – aniž by to nutně znamenalo, že s jeho jednáním souhlasila. Dotčené orgány tedy náležitě neověřily všechny relevantní skutkové okolnosti (srov. *M. C. proti Bulharsku*, cit. výše, § 177). Zejména bylo nepochybně důležité zohlednit psychický stav stěžovatelky, včetně zkoumání otázky, zda v důsledku toho, že ji v minulosti zneužil jiný kněz, netrpí

posttraumatickou reakcí. Příslušné orgány dostatečně neprobádaly ani to, zda a případně v jaké míře se stěžovatelka nacházela v situaci zvláštní zranitelnosti a odkázanosti na V. K. Státní zastupitelství se pouze omezilo na konstatování, že stěžovatelka ve smyslu vnitrostátní judikatury nebyla ve stavu bezbrannosti.

Soud poukázal na to, že uvedená judikatura v dané době připouštěla, že za určitých okolností oběť není schopna vyjádřit svou vůli nebo se bránit, např. v důsledku požití alkoholu či drog, nemoci nebo postižení. Tento přístup ale dle Soudu nebere dostatečně v potaz všechny situace, v nichž může nastat absence souhlasu, a to z důvodu zneužití zranitelnosti, a obecněji kvůli psychické reakci obětí sexuálního násilí. Na základě tohoto zužujícího výkladu skutkové podstaty trestného činu znásilnění, tak jak ho definoval zákon č. 140/1961 Sb., byla věc odložena (srov. [M. C. proti Bulharsku](#), cit. výše, § 170–174). Definitivní rozhodnutí tedy padlo již v přípravné fázi trestního řízení, aniž by se věc dostala před soud, přičemž vnitrostátní právo stěžovatelce neumožňovalo obrátit se na soudní orgán.

V této souvislosti Soud poznamenal, že stávající česká právní úprava, a to zejména trestní zákoník účinný od roku 2010 a navazující judikatura Nejvyššího soudu, podle všeho představují přiměřenější reakci státu v této oblasti.

Pokud jde o trestný čin pohlavního zneužívání dle zákona č. 140/1961 Sb., Soud uvedl, že v projednávané věci příslušné orgány dospěly k závěru, že stěžovatelku nelze hodnotit jako osobu svěřenou dozoru podezřelého, tak jak tento pojem vykládá vnitrostátní judikatura, přičemž dodaly, že se jednalo o dospělou ženu, plně způsobilou k právním úkonům, netrpící žádnou chorobou znemožňující ji vyjádřit svoji vůli. Třebaže připustily, že stěžovatelka mohla být v určitém smyslu odkázána na V. K., nevedlo je to k podrobnějšímu přezkumu této otázky. Dle Soudu tedy vnitrostátní orgány pochybily tím, že ve výsledku odmítly provést kontextuální hodnocení skutkového stavu, a zejména zohlednit psychický stav stěžovatelky *in concreto*; místo toho pouze konstatovaly, že se jednalo o dospělou osobu.

Soud také poukázal na to, že dle vnitrostátních orgánů v projednávané věci přicházelo v úvahu hodnocení jednání V. K. jako trestného činu sexuálního nátlaku podle nového trestního zákoníku, což podle všeho potvrzuje i stávající judikatura vztahující se k této skutkové podstatě.

Ve světle uvedeného Soud shledal, že stát stěžovatelce neposkytl přiměřenou ochranu, a tím porušil svůj pozitivní závazek kriminalizovat a účinně stíhat všechny nekonzenzuální sexuální akty, který se na něj vztahoval nejpozději od roku 2003, kdy Soud přijal rozsudek ve

věci [M. C. proti Bulharsku](#). Došlo tedy k porušení článků 3 a 8 Úmluvy.

Zároveň Soud zdůraznil, že jeho rolí není vyslovit se k otázce trestní odpovědnosti podezřelého (srov. [M. C. proti Bulharsku](#), cit. výše, § 168), a jeho verdikt tedy nelze chápat jako stanovisko k vině V. K., ani jako výzvu k obnově řízení v dané věci.

Vazba

Rozsudek ze dne 20. června 2024 ve věci č. 13968/22 – Spišák proti České republice

Senát páté sekce Soudu jednomyslně shledal, že nastavením dvakrát delších intervalů automatického soudního přezkumu vyšetřovací vazby pro mladistvé oproti dospělým došlo k porušení zákazu diskriminace mladistvého stěžovatele na základě věku ve smyslu článku

14 ve spojení s právem na osobní svobodu chráněným článkem 5 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel byl jako 17letý zadržen pro podezření ze spáchání mimo jiné provinění loupeže a těžkého ublížení na zdraví. Toto podezření bylo v rámci trestního stíhání rozšířeno o provinění pokusu vraždy. Dne 23. listopadu 2020 bylo rozhodnuto o jeho vzetí do vazby, a to zejména na základě důvodné obavy, že bude trestnou činnost opakovat. Stížnost proti tomuto rozhodnutí byla zamítnuta dne 23. prosince 2020.

Dne 24. března 2021 podal stěžovatel žádost o propuštění z vazby, ve které namítal, že již k propuštění dojít mělo, neboť uplynula tříměsíční lhůta pro automatický přezkum stanovená trestním řádem a dosud nebylo přijato žádné rozhodnutí o dalším trvání vazby. Okresní soud žádost odmítl s tím, že předmětné ustanovení § 72 odst. 1 trestního řádu se na stěžovatele nepoužije vzhledem k existenci *lex specialis*, který v případě zvlášť závažných provinění stanoví dvojnásobný interval pro přezkum vazby mladistvých (konkrétně § 47 odst. 1

zákona o soudnictví ve věcech mládeže). Poté co byla na stěžovatele podána obžaloba, byla jeho vazba pro přetrvávající důvodné obavy z opakování trestné činnosti prodloužena o nejvyšší možnou dobu šesti měsíců. Celková doba strávená ve vazbě, tedy od 20. listopadu 2020 do 20. května 2021, se po shledání stěžovatele vinným započítala do uloženého opatření odnětí svobody.

Stěžovatel se na Ústavní soud obrátil se dvěma ústavními stížnostmi. Na základě první shledal Ústavní soud absentující místní příslušnost soudů, které ke konci roku 2020 rozhodly o stěžovatelově vazbě, a zrušil jejich rozhodnutí. V souvislosti s tímto nálezem uplatnil stěžovatel ve vnitrostátním řízení nárok na náhradu škody. Druhou ústavní stížnost, týkající se rozhodnutí zamítajících jeho žádost o propuštění a rozhodnutí o prodloužení jeho vazby, Ústavní soud odmítl jako zjevně neopodstatněnou.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 5 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že prodloužením vazby, o níž bylo, jak vyplývá z nálezů Ústavního soudu, rozhodnuto neplatně, a současně nepřezkoumáním vazby po třech měsících, došlo k porušení práva na osobní svobodu ve smyslu čl. 5 odst. 1 a 4 Úmluvy. Dále namítal, že méně

příznivým soudním výkladem pro něj coby mladistvého byl při výkonu svého práva podle článku 5 Úmluvy obětí diskriminace na základě věku, k níž došlo v rozporu s článkem 14 Úmluvy.

Soud se nezabýval námitkou stěžovatele na poli článku 6 Úmluvy, ve vztahu k odmítnutí druhé ústavní stížnosti, a posoudil věc výlučně podle článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 5 Úmluvy.

1. K přijatelnosti

Soud odmítl námitku týkající se nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy, kterou vláda dovodila ze skutečnosti, že stěžovatel svou stížnost proti zamítnutí žádosti o propuštění nedoplnil odůvodněním. Soud zdůraznil, že takové odůvodnění není vyžadováno zejména s ohledem na revizní princip zakotvený ve vnitrostátním právu a připomněl, že jádrem projednávaných stížností je právo na automatický soudní přezkum, nikoliv právo stěžovatele o propuštění sám požádat.

Vláda dále namítala, že žaloba na náhradu škody, uplatněná stěžovatelem, představuje účinný a přiměřený prostředek nápravy v této věci, a že odškodňovací charakter lze spatřovat také v započtení celé doby vazby do uloženého trestního opatření. Soud v této souvislosti připomněl, že je povolán posoudit nejen právo na osobní svobodu, ale také námitku vznesenou na poli článku 14 Úmluvy a žádné odškodnění případně

přiznané stěžovateli by nepředstavovalo uznání jeho porušení.

2. K odůvodněnosti

a) Obecné zásady

Soud úvodem připomněl, že vyšetřovací vazba nezletilých by měla být použita jen jako nejzazší opatření a na co nejkratší dobu (*Nart proti Turecku*, č. 20817/04, rozsudek ze dne 6. května 2008, § 31). S ohledem na tuto zásadu je potom soudní prostředek nápravy o to důležitější a zákonnost vazby vyžaduje pravidelný soudní přezkum (*Assenov a ostatní proti Bulharsku*, č. 24760/94, rozsudek ze dne 28. října 1998, § 162). Dále Soud konstatoval, že požadavkům čl. 5 odst. 4 Úmluvy může sice dostát i mechanismus automatického pravidelného přezkumu zákonnosti vazby soudem, ale jednotlivá rozhodnutí musí následovat v přiměřených, a v případě vyšetřovací vazby také krátkých (viz *Assenov a ostatní proti Bulharsku*, cit. výše, § 162), intervalech. V opačném případě si poškozený uchová postavení oběti i ve chvíli, kdy mu bude vazba započtena do uloženého opatření odnětí svobody (*Smatana proti České*

republice, č. 18642/04, rozsudek ze dne 27. září 2007, § 93).

Na poli článku 14 Úmluvy Soud připomněl ustálený postup při prokazování diskriminace a svou rozhodovací praxi, ze které již dříve vyplynulo, že věk spadá pod významově širší „jiné postavení“, na němž může být rozdíl v zacházení založen (např. *Schwizgebel proti Švýcarsku*, č. 25762/07, rozsudek ze dne 10. června 2010, § 85).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Soud shledal, že ačkoliv článek 5 Úmluvy neukládá stranám povinnost zavést automatický pravidelný přezkum vazby, rozhodne-li se jej stát zaručit, musí tak činit v souladu s článkem 14 Úmluvy. Soud dále zhodnotil, že provedení tohoto doplňkového práva ve vnitrostátní legislativě poskytlo méně příznivé zacházení osobám v analogickém postavení, když vyšetřovací vazba mladistvých podléhala v případě zvláště závažných provinění automatickému soudnímu přezkumu každých šest měsíců, a nikoliv každé tři měsíce jako u dospělých. Napadené rozdílné zacházení nebylo navíc vysvětleno objektivními a přiměřenými důvody, a bylo naopak v rozporu

s cílem zohlednit odlišné charakteristiky a zvláštní zranitelnost mladistvých v úpravě vazby.

Soud nerozporoval, že zkoumaná právní úprava jako celek zohledňuje potřebu zvláštního zacházení s mladistvými, odmítl však argument vlády, že vazební systém pro mladistvé by měl být nahlížen v širší perspektivě, obdobně jako ve věci *Stott proti Spojenému království* (č. 26104/19, rozsudek ze dne 31. října 2023, § 105). Připomněl, že úkolem Soudu je zejména posuzovat konkrétní situaci stěžovatele a určit, zda praktický dopad předpisů a praxe na něj znamenal porušení Úmluvy.

Soud nepřehlédl ani argument vlády, že k přezkoumání vazby došlo na základě žádosti o propuštění podané stěžovatelem, a to tři měsíce a dvacet tři dní poté, kdy byl vzat do vazby. I v této souvislosti však připomněl, že předmětem projednávané věci není právo stěžovatele o propuštění sám požádat, nýbrž absence důvodů pro méně příznivé zacházení s mladistvým.

Výklad příslušných ustanovení Úmluvy opřel Soud také o doporučení CM/Rec(2008)11 o evropských pravidlech pro mladistvé pachatele podrobené sankcím či opatřením, kde je vyjádřeno, že by mladistvý neměl mít v klasickém soudním řízení méně práv, než má dospělý.

S ohledem na vše uvedené Soud uzavřel, že předmětné rozdílné zacházení na základě věku představovalo

diskriminační zacházení se stěžovatelem. Rozhodl proto o porušení článku 14 ve spojení s článkem 5 Úmluvy.

Rozsudek ze dne 27. června 2024 ve věci č. 35207/17 a 6 dalších – Zadeh proti České republice

Výbor páté sekce Soudu jednomyslně rozhodl o porušení práva stěžovatele na přiměřenou délku vazby ve smyslu čl. 5 odst. 3 Úmluvy, když byl v souvislosti s násilným trestným činem držen ve vazbě déle než dva roky a tři měsíce.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel podal k Soudu celkem sedm stížností, které se vztahují ke dvěma trestním řízením. První bylo zahájeno v březnu 2014 proti stěžovateli a dalším 14 osobám pro podezření ze spáchání zvláště závažných zločinů kráčení daně a účasti na organizované zločinecké skupině. Tímto jednáním měla státu vzniknout škoda asi 2,5 mld. Kč. Dne 19. března 2014 byl stěžovatel zadržán a následně vzat do vazby, kde byl ponechán až do 4. února 2016, kdy byl propuštěn na kauci. Dne 2. prosince 2016 byl stěžovatel opět vzat do vazby v rámci dalšího trestního řízení zahájeného poté, co se spolu s dalšími pěti osobami pokusil ovlivňovat svědky

a diskreditovat policisty, kteří se podíleli na vyšetřování původního trestného činu. Dne 2. března 2017 bylo vyšetřování v jeho věci ukončeno a dne 28. dubna 2017 státní zástupce rozhodl, že nebezpečí ovlivňování svědků pominulo. Stěžovatel byl přesto ponechán ve vazbě až do svého odsouzení dne 5. května 2019, posléze změněného v odvolacím řízení. Stěžovatel byl v tomto druhém řízení shledán vinným a odsouzen k trestu odnětí svobody na dobu osmi let. Rozsudkem vyneseným dne 29. října 2021 krajský soud schválil dohodu o vině a trestu uzavřenou mezi stěžovatelem a státním zástupcem v řízení týkajícím se kráčení daní. Stěžovateli byl uložen souhrnný trest nepodmíněného odnětí svobody v trvání 9 let a peněžité trest 17,5 mil. Kč.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 3 ÚMLUVY

Stěžovatel tvrdil, že obě období, která strávil ve vazbě, je třeba pro účely čl. 5 odst. 3 posuzovat dohromady, a že celková délka vazby byla nepřiměřená.

a) K přijatelnosti

Soud v prvé řadě odmítl námitku vlády, podle které stěžovatel nevyčerpal všechny vnitrostátní prostředky nápravy, jelikož nezahájil kompenzační řízení, v němž by se domáhal odškodnění za celkově nepřiměřenou délku vazby. Dle Soudu neskýtá občanskoprávní žaloba proti státu na náhradu škody mající původ v rozhodovací činnosti trestních soudů přiměřené vyhlídky na úspěch, ledaže by vláda doložila konkrétní příklady dokládající opak (*Knebl proti České republice*, č. 20157/05, rozsudek ze dne 28. října 2010, § 77). Jelikož k tomu nedošlo, Soud námitku vlády zamítl.

Přisvědčil však druhé námitce vlády, která tvrdila, že ve vztahu k prvnímu období vazby stěžovatele byla námitka její nepřiměřené délky uplatněna opožděně. Soud souhlasil, že běh šestiměsíční lhůty je třeba počítat odděleně pro každé období, které strávil stěžovatel ve vazbě. Pokud jde o vazbu v období od 19. března 2014 do 1. února 2016, stěžovatel měl tuto námitku uplatnit u Soudu do šesti měsíců, což se nestalo. Prohlásil ji proto za nepřijatelnou z důvodu nedodržení pravidla šestiměsíční lhůty.

Soud se posléze zabýval jen druhým obdobím vazby stěžovatele.

b) K odůvodněnosti

Soud odkázal na shrnutí obecných zásad ve věcech [Smatana proti České republice](#) (č. 18642/04, rozsudek ze dne 27. září 2007, § 101–103) a [Buzadji proti Moldavsku](#) (č. 23755/07, rozsudek velkého senátu ze dne 5. července 2016, § 84–91).

Stěžovatel byl zadržen dne 2. prosince 2016 na základě nových podezření. Odsouzen byl rozsudkem soudu prvního stupně ze dne 5. března 2019. Relevantní období tedy trvalo dva roky, tři měsíce a dva dny. Vnitrostátní orgány uvedly pro uložení a trvání vazby v zásadě tři důvody: a) riziko uprchnutí související s výší hrozícího trestu, b) riziko, že by stěžovatel mohl opakovaně ovlivňovat svědky a mařit vyšetřování a c) nebezpečí pokračování v trestné činnosti, které bylo umocněno dřívějším chováním stěžovatele po propuštění na kauci.

Soud uznal, že důvodné podezření ze spáchání závažných zločinů zpočátku odůvodňovalo držení stěžovatele ve vazbě. Souhlasil také s tím, že relevantní a dostatečný důvod pro počáteční umístění stěžovatele do vazby představovala potřeba opatření velkého množství důkazů. Pokud jde o výši hrozícího trestu, ta je sice relevantní okolností při hodnocení rizika uprchnutí nebo pokračování v trestné činnosti, avšak dle Soudu

závažnost obvinění nemůže sama o sobě odůvodnit dlouhotrvající vazbu (viz např. [Michta proti Polsku](#), č. 13425/02, rozsudek ze dne 4. května 2006, § 49). Tyto úvahy platí i v případech týkajících se organizovaného zločinu. Výše uvedené faktory mohly odůvodnit i poměrně dlouhou vazbu. Avšak vnitrostátním orgánům neposkytují *carte blanche* pro držení ve vazbě bez omezení. Vnitrostátní soudy poukazovaly zejména na organizovanou povahu páchané trestné činnosti a skutečnost, že se stěžovatel dříve pokusil ovlivňovat svědky a uplatit tlumočnicka. Toto riziko však pominulo v dubnu 2017 s ukončením vyšetřování a postoupením stěžovatelovy věci soudu prvního stupně. Stěžovatel byl ale přesto ponechán ve vazbě až do svého odsouzení v březnu 2019. Vnitrostátní soudy odůvodňovaly další trvání vazby stále stejně, zejména výší trestu, který stěžovateli v obou řízeních hrozil, jeho osobní situací a vazbami na další země a rovněž dřívějšími pokusy o maření vyšetřování, aniž by však uvedly nějaké nové skutkové okolnosti. Uváděné důvody vazby plynutím času pozbyly na relevanci a nemohly ospravedlnit dobu více než dvou let a tří měsíců, po kterou bylo vůči stěžovateli uplatněno nejzávažnější preventivní opatření. Platí to tím spíše za situace, kdy stěžovatel již dříve strávil jeden rok, 10 měsíců a 12 dní ve vazbě v souvisejícím dříve zahájeným trestním stíháním.

Soud tak dospěl k závěru, že důvody uvedené vnitrostátními soudy nemohly ospravedlnit celkovou délku stěžovatelovy vazby v řízeních, která se netýkala násilné trestné činnosti. K porušení čl. 5 odst. 3 Úmluvy proto došlo.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ DALŠÍCH USTANOVENÍ ÚMLUVY

Stěžovatel dále namítal nedodržení požadavku na urychlený přezkum zákonnosti vazby, nemožnost žádat o propuštění na svobody v přiměřených intervalech, a také pravidelnou kontrolu zpráv, písemností a další korespondence svých advokátů ze strany vězeňských orgánů. V této souvislosti vnesl námitky na poli čl. 5 odst. 4 Úmluvy a článku 8 Úmluvy.

Soud stručně konstatoval, že se vypořádal s hlavními právními otázkami nastolenými v dané věci, a že tedy není třeba zabývat se zbývajícími stížnostními námitkami.

Presumpce nevinny

Rozsudek ze dne 11. června 2024 ve věci č. 32483/19 a 35049/19 – Nealon a Hallam proti Spojenému království

Velký senát Soudu rozhodl dvanácti hlasy proti pěti, že zamítnutím žádosti stěžovatelů o odškodnění za justiční omyl nedošlo k porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy, když rozhodnutí o žádosti a příslušné zdůvodnění nepřičítalo stěžovatelům trestní vinu.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelé byli odsouzeni za násilné trestné činy, a to pokus o znásilnění a vraždu, ke dlouholetým trestům odnětí svobody. Později v jejich případech vyšly najevo nové skutečnosti v podobě závěrů testů DNA a dalších důkazů, které zpochybnilly jejich vinu, a v návaznosti na to byli osvobozeni. Jejich následné žádosti o odškodnění byly zamítnuty. Britský systém odškodnění za justiční omyl totiž umožňoval poskytnout náhradu pouze

za situace, kdy nové skutečnosti nade vši pochybnost prokazovaly, že dotyčný trestný čin nespáchal.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 2 ÚMLUVY

Před Soudem stěžovatelé namítali porušení presumpce nevinny podle čl. 6 odst. 2 Úmluvy s odůvodněním, že aby měli nárok na odškodnění za justiční omyl, byli dle zákona povinni prokázat svou nevinu.

Čtvrtý senát Soudu se vzdal své pravomoci ve prospěch velkého senátu.

a) Předběžné poznámky Soudu ve vztahu k čl. 6 odst. 2 Úmluvy

Článek 6 odst. 2 Úmluvy zakotvuje právo obviněného být považován za nevinného, dokud jeho vina nebude prokázána zákonným způsobem. Na presumpci nevinny lze nahlížet ze dvou hledisek. *Zaprvé*, jako na procesní záruku v rámci trestního řízení, v němž stanoví požadavky týkající se mimo jiné důkazního břemene, skutkových a právních domněnek, zákazu nucení k sebeobviňování, publicity před zahájením trestního řízení a unáhlených vyjádření soudu nebo jiných úředních osob o vině obviněného. *Zadruhé*, jak tomu bylo v případě stěžovatelů, jako na ochranu osob, které byly zproštěny obžaloby z trestného činu nebo jejichž trestní stíhání bylo zastaveno, před tím, aby s nimi úřední osoby

a orgány veřejné moci zacházely, jako by byly ve skutečnosti vinny z trestného činu, který jim byl kladen za vinu (*Allen proti Spojenému království*, č. 25424/09, rozsudek velkého senátu ze dne 12. července 2013, § 93–94).

b) K přijatelnosti

1) Obecné zásady

Soud připomněl, že vyvstane-li otázka použitelnosti čl. 6 odst. 2 v souvislosti s následným řízením, musí stěžovatel prokázat existenci souvislosti mezi skončeným trestním řízením a následným řízením. Souvislost bude dána např. tehdy, pokud následné řízení vyžaduje přezkoumání výsledku předchozího trestního řízení a zejména pokud ukládalo soudu analyzovat trestní rozsudek, provést přezkum nebo hodnocení důkazů v trestním spise, posoudit účast stěžovatele na některých nebo všech událostech vedoucích k obvinění z trestného činu nebo se vyjádřit k existujícím náznakům o jeho možné vině (*Allen proti Spojenému království*, č. 25424/09, rozsudek velkého senátu ze dne 12. července 2013, § 104).

Soud též připomněl případy, ve kterých existenci nezbytné souvislosti neshledal. Jednalo se o případy, v nichž výsledek trestního řízení nebyl rozhodující pro následné řízení, neboť nebylo přímým pokračováním prvního řízení (*Ringvold proti Norsku*, č. 34964/97, rozsudek ze dne 11. února 2003, § 41 – přiznání odškodnění

oběti trestného činu; *Lundkvist proti Švédsku*, č. 48518/99, rozhodnutí ze dne 13. listopadu 2003 – civilní řízení proti pojišťovně; *Moulet proti Francii*, č. 27521/04, rozhodnutí ze dne 13. září 2007 – porušení disciplinárních pravidel; *O. L. proti Finsku*, č. 61110/00, rozhodnutí ze dne 5. června 2005 – vyživovací povinnost na základě rozhodnutí o svěření dítěte do péče). Použitelnost čl. 6 odst. 2 v jeho druhém hledisku Soud dále neshledal ani v případech žádosti o přiznání odškodnění dětem stěžovatelky poté, co byla zproštěna obžaloby ze zanedbávání péče (*N. A. proti Norsku*, č. 27473/11, rozsudek ze dne 18. prosince 2014, § 49–52); žádosti stěžovatele o zrušení předběžného opatření, kterým mu bylo nařízeno opustit rodinný dům, když toto nebylo pokračováním trestního řízení vedeného proti němu v souvislosti s pohlavním zneužíváním jeho dcery (*Kaiser proti Rakousku*, č. 15706/08, rozhodnutí ze dne 13. prosince 2016); neuspokojivého hodnocení po zproštění obvinění z úplatkářství, pokud se výrazy v něm užitě omezovaly na profesní chování stěžovatele a neodkazovaly na výsledek trestního řízení, které proti němu bylo vedeno, ani se k

němu nevyjadřovaly, ani jej jinak nezpochybovaly (*Yildiz proti Turecku*, č. 65182/10, rozhodnutí ze dne 24. ledna 2017). Prokázání nezbytné souvislosti dále Soud neshledal mezi zastavenými trestními stíháními proti osobám podezřelým z členství v teroristických organizacích, které byly údajně zabity při teroristických útocích, a nároky jejich příbuzných na dodatečné odškodnění obětí terorismu (*Martinez Agirre a ostatní proti Španělsku*, č. 75529/16 a 79503/16, rozhodnutí ze dne 29. června 2019). Vyjádřil též pochybnosti o tom, zda by taková souvislost existovala mezi trestním vyšetřováním stěžovatelů v souvislosti se zmizením jejich dcery a jejich následnou občanskoprávní žalobou proti policistovi zapojenému do vyšetřování, který napsal knihu a podílel se na doprovodném dokumentu, v němž je obvinil z podílu na zmizení (*McCann a Healy proti Portugalsku*, č. 57195/17, rozsudek ze dne 20. září 2022).

2) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Ve věci *Allen* posuzoval Soud režim podle § 133 zákona z roku 1988 (před jeho změnou v roce 2014) a na základě předložených důkazů se přesvědčil, že žadatel

prokázal existenci nezbytné vazby mezi trestním řízením a následným řízením o odškodnění. Důvodem byla skutečnost, že právě následné zrušení odsuzujícího rozsudku založilo právo žádat o odškodnění za justiční omyl. Dále, aby bylo možné přezkoumat, zda byla splněna kumulativní kritéria uvedená v § 133, museli ministr spravedlnosti a soudy v řízení o soudním přezkumu přihlídnout k rozsudku odvolacího soudu. Pouze na základě přezkoumání tohoto rozsudku mohli zjistit, zda se zrušení odsuzujícího rozsudku zakládá na nových důkazech a zda vedlo k justičnímu omylu (viz [Allen proti Spojenému království](#), cit. výše, § 107).

V roce 2014 byl § 133 doplněn o ustanovení, dle něhož lze odškodnění poskytnout pouze za situace, kdy nové skutečnosti nade vši pochybnost prokazovaly, že dotyčný trestný čin nespáchal. Řízení o odškodnění tedy zůstalo spojeno s výsledkem předchozího trestního řízení. Soud zdůraznil, že v řízení o odškodnění se příslušný orgán zaměřuje na vliv nových skutečností, což může být klíčové při hodnocení věcné stránky případu, pokud by čl. 6 odst. 2 měl být považován za použitelný. Nicméně příslušný orgán je rovněž povinen hodnotit důkazy v rozsahu nezbytném k posouzení, zda daná skutečnost jasně prokazuje, že stěžovatel trestný čin nespáchal. V tomto ohledu se současný případ liší od případů, kdy soudy v následných řízeních nebyly povinny zkoumat výsledek předchozího trestního řízení,

resp. provádět přezkum či hodnocení důkazů v trestním spisu.

Soud tak uzavřel, že čl. 6 odst. 2 je na danou věc použitelný.

c) K odůvodněnosti

1) *Obecné zásady plynoucí z věci Allen proti Spojenému království a jejich užití v následné judikatuře Soudu*

Soud úvodem připomněl zásady shrnuté ve věci [Allen proti Spojenému království](#) (cit. výše). Presumpce neviny je porušena, pokud soudní rozhodnutí týkající se obviněného vyjadřuje názor o jeho vině předtím, než byla prokázána zákonným způsobem. I když neexistuje žádné formální rozhodnutí, postačí, že existuje odůvodnění naznačující, že soud považuje obviněného za vinného. Při posuzování slčitelnosti rozhodnutí a jeho odůvodnění s čl. 6 odst. 2 má zásadní význam jazyk, který příslušný orgán použil. Nicméně s ohledem na povahu a kontext konkrétního řízení nemusí být ani použití některých nešťastných výrazů rozhodující ([Allen proti Spojenému království](#), cit. výše, § 120 a 126). V některých případech Soud neshledal porušení čl. 6 odst. 2, přestože jazyk použitý vnitrostátními orgány a soudy byl kritizován (např. [Reeves proti Norsku](#), č. 4248/02, rozhodnutí ze dne 8. června 2004, či [A. L. proti Německu](#), č. 72758/0, rozsudek ze dne 28. dubna 2005).

Dále Soud shrnul svou dosavadní judikaturu týkající se druhého hlediska čl. 6 odst. 2 Úmluvy, přičemž uvedl, že se v ní z převážné části řídil přístupem uvedeným v rozsudku ve věci [Allen proti Spojenému království](#) (cit. výše, § 120–124), pokud jde o tři různé skupiny případů, a to: (1) otázky nákladů a nároky osob, které byly v minulosti obviněny z trestného činu, na náhradu škody, přičemž rozlišoval mezi a) řízeními, která následovala po zproštění obžaloby, a b) řízeními, která následovala po zastavení trestního stíhání; (2) případy občanskoprávních nároků na odškodnění podaných oběťmi; a (3) případy týkající se disciplinárních řízení.

2) *Přístup, který je nutno nově zaujmout v případech týkajících se druhého hlediska čl. 6 odst. 2 Úmluvy*

Rozlišování mezi zproštěním obžaloby a zastavením trestního stíhání se rozvinulo v judikatuře Soudu v návaznosti na věc [Sekanina proti Rakousku](#) (č. 13126/87 rozsudek ze dne 25. srpna 1993) a vedlo k tomu, že byla poskytována vyšší úroveň ochrany osobám, které byly zproštěny obžaloby. Toto rozlišování však dle Soudu není nutné ani žádoucí nadále zachovávat. I když se na

první pohled může zdát, že zastavení trestního stíhání nemá stejný „očisťující“ účinek jako zproštění obžaloby, při bližším zkoumání není realita tak jednoznačná. Trestní stíhání může být zastaveno jednoduše pro nedostatek důkazů ([McCann a Healey proti Portugalsku](#), cit. výše). Na druhou stranu u osob, proti nimž existoval dostatek důkazů k trestnímu stíhání (a možná i k odsouzení), může být stíhání zastaveno nebo mohou být zproštěny obžaloby pouze na základě formalit ([G.I.E.M. S.r.l. a ostatní proti Itálii](#), č. 1828/06, rozsudek ze dne 28. června 2018). Nezdá se, že by existoval rozumný důvod, proč by někdo měl být v příznivějším postavení jen proto, že jeho případ skončil zprošťujícím rozsudkem. Význam zastavení trestního stíhání se navíc může v jednotlivých případech a také v různých právních řádech lišit.

Rozdíl mezi zastavením trestního stíhání a zproštěním obžaloby uplatňovaný v případech nároků dříve obviněných osob Soud ve své judikatuře navíc neuplatňoval v případech občanskoprávních nároků na náhradu škody vznesených oběťmi a v případech disciplinárních

řízení a zbývajících případech spadajících pod druhý aspekt čl. 6 odst. 2 Úmluvy.

Soud uznal význam toho, aby osvobozující rozsudek např. nebránil přiznání náhrady škody oběti nebo ochraně ohroženého dítěte, konstatoval však, že neexistuje žádný zřejmý právní důvod, aby se zvýšená ochrana vztahovala pouze na malou podmnožinu případů týkajících se druhého aspektu čl. 6 odst. 2 Úmluvy.

Dospěl tak k závěru, že bez ohledu na povahu následných souvisejících řízení a bez ohledu na to, zda trestní řízení skončilo zproštěním nebo zastavením, rozhodnutí a odůvodnění vnitrostátních soudů nebo jiných orgánů v těchto následných souvisejících řízeních, pokud jsou posuzována jako celek, porušují čl. 6 odst. 2 Úmluvy, pakliže vedou k přičítání trestní odpovědnosti jednotlivci.

Tento přístup odráží skutečnost, že na vnitrostátní úrovni mohou být soudci pověřeni, aby mimo rámec trestního obvinění rozhodovali ve věcech vycházejících ze stejných skutečností jako předchozí trestní obvinění, které nevedlo k odsouzení. Ochrana poskytovaná čl. 6 odst. 2 Úmluvy by neměla být vykládána tak, že brání vnitrostátním soudům se v pozdějším řízení, v němž vykonávají jinou funkci než trestní soudce, zabývat stejnými skutečnostmi, o nichž bylo rozhodnuto v předchozím trestním řízení, pokud přitom dotyčné osobě

nepřičítají trestní odpovědnost. Na osobu, která byla osvobozena nebo jejíž trestní stíhání bylo zastaveno, se i nadále vztahují běžná vnitrostátní pravidla týkající se důkazů a důkazního standardu mimo trestní řízení.

3) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Na základě uvedeného bylo úkolem Soudu rozhodnout, zda odmítnutí přiznání odškodnění stěžovatelům znamenalo, že jim byla přičítána trestní odpovědnost.

Soud upozornil, že čl. 6 odst. 2 Úmluvy nezaručuje osobě, jejíž trestní odsouzení bylo zrušeno, právo na odškodnění za justiční omyl ([Allen proti Spojenému království](#), cit. výše, § 82). Právo na odškodnění stanovuje, za splnění určitých podmínek, článek 3 Protokolu č. 7 k Úmluvě. Jeho účelem však není poskytnout právo na odškodnění, pokud tyto podmínky nebyly splněny. Spojené království navíc Protokol č. 7 nepodepsalo ani k němu nepřistoupilo. Ačkoli článek 3 Protokolu č. 7 nepředstavuje *lex specialis* vylučující použití čl. 6 odst. 2 Úmluvy na nároky na odškodnění za justiční omyl ([Allen proti Spojenému království](#), cit. výše, § 105), nelze jej vykládat tak, že zakládá právo na takové odškodnění vůči smluvním státům, které Protokol č. 7 neratifikovaly. Úkolem Soudu též není definovat „justiční omyl“, když tak nečiní článek 3 Protokolu č. 7. Žalovaný stát se tedy mohl svobodně rozhodnout, jak pro tyto účely „justiční omyl“ sám definuje, a tím stanovit legitimní hranici, kdo

z širší skupiny osob, jejichž odsouzení bylo na základě podaného opravného prostředku zrušeno, by měl mít nárok na odškodnění. Hranice však nesmí být stanovena tak, aby odmítnutí odškodnění samo o sobě přičítalo neúspěšnému žadateli trestní vinu.

Britská právní úprava nevyžadovala, aby ministr spravedlnosti na základě důkazů, jak byly k dispozici v řízení o opravném prostředku, posuzoval, zda by žadatel měl být nebo by pravděpodobně byl zproštěn obžaloby nebo odsouzen, nebo zda tyto důkazy svědčily o jeho vině či nevině. Jeho úkolem bylo pouze určit, zda nová skutečnost nade vši pochybnost prokazovala, že osoba žádající o odškodnění daný trestný čin nespáchala. Nelze tedy říci, že by zamítnutí odškodnění ministrem spravedlnosti přičítalo žadateli trestní vinu tím, že by vyjadřovalo názor, že je vinen spácháním trestného činu. Konstatování, že se nepodařilo prokázat velmi vysoký trestněprávní důkazní standard „nade vši pochybnost“, se nerovná pozitivnímu závěru, že se osoba trestného činu dopustila.

V této souvislosti Soud zdůraznil, že čl. 6 odst. 2 Úmluvy ve svém druhém aspektu chrání nevinu z pohledu práva ([Allen proti Spojenému království](#), cit. výše, § 103), a nikoliv presumpci faktické nevinu, jak tvrdili stěžovatelé. Ministr spravedlnosti nebyl povinen vyjádřit se k nevině stěžovatelů z pohledu práva a zamítnutí jejich žádosti o odškodnění podle tohoto ustanovení nebylo v rozporu s jejich trvajícím nevinou v právním smyslu.

Soud tak uzavřel, že zamítnutí žádostí stěžovatelů o odškodnění neporušilo presumpci nevinu v jejím druhém hledisku. Zdůraznil přitom, že tento závěr neznamená, že by byl lhostejný k potenciálně ničujícímu dopadu nespravedlivého odsouzení. Jeho úlohou však není určovat, jak mají státy převést do materiální podoby morální závazky vůči osobám, jež byly neprávem odsouzeny. Jeho úkolem bylo pouze určit, zda došlo k porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy v důsledku uplatňování vnitrostátního systému odškodnění, který byl koncipován jasně a fungoval restriktivně. V dané věci tomu tak nebylo, a tudíž shledal, že k porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy nedošlo.

III. ODDĚLENÉ STANOVISKO

Soudci Ravarani, Bošnjak, Chanturia, Felici a Yüksel v nesouhlasném stanovisku uvedli, že dle jejich názoru britská právní úprava porušovala presumpci nevinu zakotvenou v čl. 6 odst. 2 Úmluvy, když na jedné straně umožňovala, a dokonce vyžadovala, aby bylo znovu posouzeno, zda žadatelé o odškodnění spáchali trestný čin, a to v době, kdy bylo jejich odsouzení zrušeno a presumpce nevinu obnovena, a na druhé straně koncipovala rozhodovací proces tak, že výchozím bodem byla domněnka, že žadatelé trestný čin spáchali, přičemž tuto domněnku lze vyvrátit pouze tehdy, pokud nadevší pochybnost prokáží, že jej nespáchali. Jednalo se podle nich o klasické přenesení důkazního břemene, které je samo o sobě neslučitelné s presumpcí nevinu. Dále kritizovali argument většiny ohledně odlišných požadavků v řízení o náhradě škody od těch, které se uplatňují v trestním řízení, a s tím spojeného nižšího důkazního standardu. Připomněli též, že Soud v minulosti judikoval, že podstatný je použitý hmotněprávní test, nikoli to, že je v rozhodnutí uvedeno, že zamítnutí odškodnění nezpochybňuje nevinu dané osoby (*Hammern proti Norsku*, č. 30287/96, rozsudek ze dne 11. února 2003, § 48). Disentující soudci upozornili, že Spojené království úmyslně omezuje odškodnění na velmi vzácné případy – úspěšné jsou pouze 3 % žadatelů. To podle nich představuje systémové selhání při zajištění

spolu s výhrůžkami fyzického i sexuálního násilí a smrti, včetně výrazů jako „nenávidím tebe a tvoji špinavou rasu“, „ať žijí tábory“, „ať žije holokaust“ či „ať žije nacistické Německo“. K poslední zprávě připojil pan B. fotku Hitlera.

Stěžovatelka se obrátila s trestním oznámením na policii, která zahájila první úkony trestního řízení. Státní zástupce ale požádal o requalifikaci skutku na mírnější, čímž docílil toho, že antisemitský motiv trestného činu, stejně jako výhrůžky násilím, nebyly do obžaloby zahrnuty.

Stěžovatelka se domáhala requalifikace trestného činu popsaného v obžalobě. Soud prvního stupně její žádosti nevyhověl a odsoudil pana B. za opakované výhrůžky smrtí na trest odnětí svobody spojený se zákazem kontaktovat stěžovatelku a povinností vyplatit jí náhradu majetkové škody i nemajetkové újmy.

Stěžovatelka se requalifikace skutku domáhala i před odvolacím soudem. Obžalovaný ani jeho právní zástupce se však osobně nezúčastnili jednání před odvolacím soudem. Ten proto shledal, že trestný čin nelze

presumpce nevinu v praxi. Přístup většiny se dle jejich názoru omezil pouze na pozitivní přičítání viny – porušení nastane jen v případě, že dojde k přičítání trestní odpovědnosti, tedy když formulace v rozhodnutích budou zpochybňovat nevinu stěžovatelů (bez ohledu na realitu rozhodovacího procesu). Hrozí tak, že se druhé hledisko čl. 6 odst. 2 stane pouze teoretickým a iluzorním.

Hate crime

Rozsudek ze dne 11. dubna 2024 ve věci č. 81249/17 – Allouche proti Francii

Senát páté sekce Soudu jednomyslně shledal porušení článku 8 ve spojení s článkem 14 Úmluvy v důsledku toho, že orgány činné v trestním řízení nezohlednily antisemitský motiv trestného činu vůči stěžovatelce, což zapříčinilo její nedostatečnou ochranu a nemožnost domáhat se odpovídajícího zadostiučinění.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka se v roce 2014 seznámila s panem B., číšníkem v kavárně nedaleko její práce, se kterým si vyměnila několik e-mailů. Když odmítla nabídku schůzky, obdržela během několika dní 26 nenávislných zpráv se zřejmými antisemitskými narážkami na její osobu

rekvalifikovat, jelikož by se jednalo o okolnost ovlivňující možnou výši trestu pro obžalovaného. Odvolací soud tedy rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil.

Stěžovatelka se následně obrátila na dovolací soud s tím, že obecné soudy porušily článek 6 Úmluvy i francouzské trestní právo, když nevezaly v potaz přitěžující okolnosti trestného činu a odmítly jej requalifikovat jako antisemitsky laděný. Tím také stěžovatelce zneemožnily žádat adekvátní odškodnění. Generální advokátka kasačního soudu ve svém názoru přisvědčila stěžovatelce, dovolací soud však na její názor nepřistoupil a stížnost odmítl.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 14 ÚMLUVY

Dle stěžovatelky tím, že vnitrostátní orgány odmítly uznat antisemitskou povahu výroků pachatele, ji přiměřeným způsobem neochránily před verbálním násilím, které jí způsobilo intenzivní utrpení a závažně zasáhlo do jejího soukromého života. Namítala porušení článku

6 Úmluvy, Soud však případ posoudil dle článku 8 ve spojení s článkem 14 Úmluvy (srov. např. [R. B. proti Maďarsku](#), č. 64602/12, rozsudek ze dne 12. dubna 2016, § 78–80).

a) Obecné zásady

Dle zásad plynoucích z článku 8 Úmluvy mají státy pozitivní závazek chránit jednotlivce proti násilným útokům soukromých osob ([M. S. proti Chorvatsku](#), č. 36337/10, rozsudek ze dne 25. dubna 2013, § 73–74). Vnitrostátní orgány musejí zavést vhodný právní rámec ochrany před diskriminací a přijmout opatření ke zjištění, zda činy mají rasistický nebo diskriminační charakter ([R. B. proti Maďarsku](#), cit. výše, § 83–84). Volba konkrétních opatření k zajištění plnění pozitivního závazku v oblasti ochrany před činy soukromých osob je v zásadě věcí prostoru pro uvážení států. Předcházení závažným činům, které se týkají podstatných aspektů soukromého života, však vyžaduje účinné trestněprávní předpisy a mechanismy, které mohou dotčené osobě zajistit dostatečnou ochranu a odradit případné další pachatele ([Beizaras a Levickas proti Litvě](#), č. 41288/15, rozsudek ze dne 14. ledna 2020, § 110–111 a 128).

Případy násilí s diskriminačním motivem, zejména rasistické, nelze srovnávat s případy, které takové motivy postrádají ([Škorjanec proti Chorvatsku](#), č. 25536/14, rozsudek ze dne 28. března 2017, § 53). Ve vztahu k takovým činům Soud zkoumá, zda v právním řádu existovaly odpovídající právní mechanismy, zejména

trestněprávní, na ochranu před činy motivovanými diskriminačními postoji, zda je orgány účinně uplatňovaly a zaručily odpovídající ochranu před diskriminačními útoky (tamtéž, § 58).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Jádrem stížnosti bylo dle Soudu odmítnutí francouzských soudů vzít do úvahy stěžovatelčinu příslušnost k židovské komunitě.

Soud shledal pochybení již ve fázi vyšetřovací. Státní zástupce mohl zahrnout antisemitský motiv trestného činu do trestního řízení, pan B. se nicméně před soudy zpovídal pouze z vyhrožování smrtí bez tohoto motivu. Stíhání procesně rychlejší cestou, která umožňovala jeho okamžité předvedení, avšak nezohledňovala antisemitský motiv jeho činu, nebylo jedinou možností, která se orgánům činným v trestním řízení nabízela.

Soudy měly několik příležitostí chybu státního zastupitelství napravit. Soud prvního stupně však žádost stěžovatelky o změnu právní kvalifikace trestného činu nezohlednil. Tím by kromě vyšší trestní sazby pro pachatele umožnil stěžovatelce žádat i vyšší náhradu způsobené újmy. Odvolací soud rovněž pochybil, když s cílem urychlit odvolací řízení špatně vyhodnotil situaci, ve které stěžovatelka žádala překvalifikování skutku. Pachatel nebyl na jednání přítomný, nebylo tak možné její návrh projednat při zajištění jeho procesních

práv. Dle Soudu měl odvolací soud k dispozici právní prostředky jako např. odročení jednání, které by projednání zajistily. Utrpení, trauma a negativní dopad na osobní a profesní život stěžovatelky vnitrostátní soudy zvýraznily tím, že odmítly uznat její status „židovské oběti“ a vyvodit z toho právní důsledky. Chybu nenapravit ani dovolací soud. Ten se antisemitskému motivu věnovat mohl, jak dokládá i názor generální advokátky, rozhodl se jej ale nezohlednit.

Soud shrnul, že vnitrostátní orgány pochybily, když přes opakovanou žádost stěžovatelky nezohlednily ve fázi trestního stíhání ani soudního řízení antisemitský motiv trestného činu. Nezajistily tak odpovídající a účinnou trestní odpověď vůči diskriminačnímu jednání pachatele. Porušily tudíž své pozitivní závazky vyplývající z článků 8 a 14 Úmluvy.

Pohrdání soudem

Rozsudek ze dne 16. května 2024 ve věci č. 36681/23 – Lutgen proti Lucembursku

Senát páté sekce Soudu jednomyslně shledal, že uložením pokuty advokátovi za pohrdání soudem v e-mailové korespondenci, v níž adresoval příslušným autoritám výtky vůči vyšetřujícímu soudci, došlo k porušení svobody projevu ve smyslu článku 10 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel je právníkem společnosti, v jejíž továrně došlo dne 27. května 2019 k úmrtí pracovníka na následky úrazu elektrickým proudem. Vyšetřující soudce téhož dne nařídil, aby byl za účelem provedení potřebných znaleckých úkonů zapečetěn hlavní jistič pracoviště, který smrtelný úraz způsobil. Následujícího dne stěžovatel kontaktoval soudce s obavou, že zapečetění povede k zastavení výroby a dočasnému propuštění

několika stovek zaměstnanců, a požádal ho proto o co nejrychlejší provedení úkonů a odstranění pečeti. Dalšího dne ráno soudce stěžovateli sdělil, že pečeť budou odstraněny až poté, co znalec provede potřebné úkony. Téhož dne odpoledne poslal stěžovatel soudci e-mail, v němž konstatoval, že veškeré potřebné úkony byly provedeny toho dne ráno a znovu ho požádal o odstranění pečeti. Poté co se mu nedostalo odpovědi ani na následné telefonáty, obrátil se na ministra spravedlnosti, ministra hospodářství a státního zástupce e-mailem, v němž vznesl výtky vůči vyšetřujícímu soudci. Stěžovatel zejména konstatoval, že to není poprvé, kdy měl se soudcem incident a že není třeba dodávat, že je situace naprosto nepřijatelná. Poznamenal také, že nechává na adresátech, aby si domysleli, jaké závěry z toho vyvozuje.

E-mail stěžovatele, kritizující postup soudce v této věci, vedl k odsouzení v trestním řízení za pohrdání soudem a k pokutě 1000 euro spolu s náhradou nákladů řízení ve výši 1500 euro.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10

Stěžovatel namítal, že jeho odsouzením v trestním řízení došlo k porušení práva na svobodu projevu ve smyslu článku 10 Úmluvy.

stranu není dotčena možnost státu, jakožto garanta veřejného pořádku, přijmout opatření, a to včetně trestněprávních, která umožní na kritiku adekvátně reagovat (*Castells proti Španělsku*, cit. výše, § 46).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Mezi stranami nebylo sporné, že odsouzení stěžovatele v trestním řízení představovalo zásah do výkonu jeho práva na svobodu projevu ve smyslu článku 10 Úmluvy. Sporná nebyla ani zákonnost zásahu a jeho účel, kterým byla ochrana pověsti nebo práv jiných a zachování autority a nestrannosti soudní moci. Soud se proto omezil na přezkum nezbytnosti tohoto zásahu v demokratické společnosti, resp. na jeho přiměřenost sledovanému cíli.

V okolnostech projednávané věci lze dle Soudu mít za to, že stěžovatel vznesl žádost, kterou považoval v zájmu svého klienta za oprávněnou, a to vzhledem k obavám, že zajištění továrny bude mít pro danou společnost i její zaměstnance vážné negativní důsledky. Oprávněnost žádosti byla uznána i vnitrostátními soudy a vládou. Soud zopakoval, že je třeba rozlišovat

a) Obecné zásady

Soud úvodem připomněl, že obecné zásady týkající se svobody projevu advokátů byly už dříve shrnuty ve věci *Morice proti Francii* (č. 29369/10, rozsudek velkého senátu ze dne 23. dubna 2015, § 124–139) a znovu reflektovány ve věci *Pair Pires de Lima proti Portugalsku* (č. 70465/12, rozsudek ze dne 12. února 2019, § 57–64).

Soud konstatoval, že mu přísluší nikoliv nahrazovat rozhodnutí vnitrostátních orgánů, ale pod článkem 10 Úmluvy zhodnotit, zda se držely v mezích svého prostoru pro uvážení. Soud přitom není omezen jen na zhodnocení, zda bylo toto uvážení uplatněno rozumně, pečlivě a v dobré víře, ale současně musí předmětný zásah nahlížet ve světle případu jako celku a posoudit, zda byly důvody předložené státem relevantní, dostatečné a přiměřené sledovanému legitimnímu cíli (*Lindon, Otchakovsky-Laurens a July proti Francii*, č. 21279/02, rozsudek velkého senátu ze dne 22. října 2007, § 45).

Soud dále připomněl, že orgány demokratického státu musí tolerovat rovněž kritiku, kterou lze mít za provokativní či urážlivou (*Castells proti Španělsku*, č. 11798/85, rozsudek ze dne 23. dubna 1992, § 46) a v jistých případech budou meze přípustné kritiky širší také pro státní zaměstnance jednající při výkonu svých pravomocí (*Nikula proti Finsku*, č. 31611/96, rozsudek ze dne 21. března 2002, § 48). Tím na druhou

mezi skutkovými tvrzeními a hodnotovými soudy (*Morice proti Francii*, cit. výše, § 155), přičemž tato kvalifikace je otázkou, která spadá především do prostoru pro uvážení vnitrostátních orgánů a zejména soudů (*Egill Einarsson proti Islandu*, č. 24703/15, rozsudek ze dne 7. listopadu 2017, § 48). Ačkoliv vnitrostátní soudy v projednávané věci nekvalifikovaly výroky explicitně, Soud konstatoval, že označením výroků za pomlouvačné byly jako hodnotové soudy *de facto* charakterizovány.

Soud připomněl, že na rozdíl od skutkových tvrzení je u hodnotových soudů prokázání jejich správnosti nesplnitelné, a přiměřenost zásahu tak bude záviset na existenci dostatečného věcného základu pro dané výroky (*Morice proti Francii*, cit. výše, § 126). Tento věcný základ v projednávané věci Soud shledal především v listinných důkazech o incidentech, které již dříve poznamenaly stěžovatelův vztah se soudcem, a také v riziku bezprostředních hospodářských škod a propouštění zaměstnanců, které se stalo základem pro označení situace za "nepřijatelnou".

Ačkoliv hodnotové soudy měly v projednávané věci věcný základ, bylo nutné dále posoudit, zda užití výrazy přesto nepřekročily meze přípustné kritiky. V tomto ohledu Soud připomněl, že členové soudní moci nejen mohou být předmětem osobní kritiky, ale meze kritiky jsou ve vztahu k nim, v rámci výkonu jejich úředních funkcí, širší než ve vztahu k soukromým osobám (tamtéž, § 131).

Soud nadto v předmětné věci neshledal důvod odchýlit se od závěrů vyslovených ve věci [Radobuljac proti Chorvatsku](#) (č. 51000/11, rozsudek ze dne 28. června 2016, § 66), v níž uzavřel, že výrok advokáta o naprosto nepřijatelném chování soudce nelze označit za urážlivý ve smyslu článku 10 Úmluvy.

Soud přihlédl také ke skutečnosti, že výroky byly písemně adresovány výhradně odpovědným orgánům a nebyly nijak zveřejněny ([Rodriguez Ravelo proti Španělsku](#), č. 8074/10, rozsudek ze dne 12. ledna 2016, § 48). Dále shledal, že ve svém celkovém kontextu nelze tyto výroky hodnotit jako neopodstatněný osobní útok na soudce a že byly vysloveny v rámci hájení zájmů stěžovatelova klienta, který sice neměl postavení obžalovaného ani poškozené osoby v trestním řízení, ale i tak byl danou situací citelně dotčen.

Na závěr Soud připomněl, že pro posouzení přiměřenosti zásahu je nutné zohlednit také povahu a

závažnost uložených sankcí, přičemž prostředky trestního práva by měly být uplatňovány zdrženlivě ([Morice proti Francii](#), cit. výše, § 127). Soud měl v projednávané věci za to, že výrazy užití stěžovatelem bylo možné označit za nevhodné, jednoznačně však nespádaly do trestněprávní sféry. Nadto nemůže zásah do práva na svobodu projevu ospravedlnit ani uložení pouze symbolického postihu, neboť se stále jedná o trestní postih, který může mít na výkon této svobody odrazující účinek (tamtéž, § 176).

S ohledem na uvedené Soud uzavřel, že důvody předložené státem nelze mít za dostatečné a relevantní pro odůvodnění předmětného zásahu, a trestní soudy tak nedosáhly spravedlivé rovnováhy mezi potřebou chránit autoritu soudní moci a potřebou chránit svobodu projevu stěžovatele jako advokáta. Rozhodl proto o porušení článku 10 Úmluvy.

Životní prostředí

Rozsudek ze dne 9. dubna 2024 ve věci č. 53600/20 – Verein KlimaSeniorinnen Schweiz a ostatní proti Švýcarsku

Velký senát Soudu poměrem hlasů šestnáct k jednomu shledal porušení práva sdružení senierek na respektování soukromého a rodinného života podle článku 8 Úmluvy, když vnitrostátní orgány nedostály pozitivnímu závazku přijmout právní a administrativní rámec opatření proti změnám klimatu. Jednomyslně Soud konstatoval porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy kvůli omezení práva sdružení na přístup k soudu z důvodu nevyořádní merita námitek ohledně absence účinného provádění zmírňujících opatření vnitrostátními orgány podle platného práva.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelé jsou jednak sdružení žen, založené za účelem podpory a provádění účinné ochrany klimatu jménem svých členů, jimiž jsou více než 2 000 žen, z nichž

oteplování, což negativně ovlivňuje jejich životy, zdraví a životní podmínky. Dále stěžovatelé namítali porušení práva na přístup k soudu, když se vnitrostátní soudy řádně nevyořádaly s výtkami stran nepřijetí nezbytných opatření úřady.

Třetí senát Soudu se vzdal jurisdikce ve prospěch velkého senátu, který námítky stěžovatelů posoudil na poli čl. 6 odst. 1 a článku 8 Úmluvy.

A. PŘEDBĚŽNÉ ÚVAHY SOUDU KE KONTEXTU KLIMATICKÉ ZMĚNY

Soud podotkl, že existují spolehlivé indicie o tom, že antropogenní změna klimatu existuje a že je vážnou hrozbou pro výkon práv zaručených Úmluvou. Zároveň státy mohou přijmout opatření k jejímu účinnému řešení. Dále Soud nemohl ignorovat, že bytí se závazky podle Úmluvy vztahují na osoby spadající pod jurisdikci státu, budoucí generace ponесou stále větší břemeno důsledků současných selhání. Nicméně podmínky a opatření nezbytné pro zmírnění a adaptaci se mohou napříč státy lišit kvůli struktuře jejich hospodářství, zeměpisným a demografickým podmínkám atd. Střetávají

většina je starší 70 let, jednak čtyři ženy, členky sdružení ve věku nad 80 let, které si stěžovaly na zdravotní problémy; ty se zhoršují během vln veder v posledních letech, což výrazně ovlivňuje jejich život, zdraví a životní podmínky. V roce 2016 se stěžovatelé obrátili na švýcarské úřady, před kterými namítali různá pochybení v oblasti ochrany klimatu a domáhali se přijetí nezbytných opatření mimo jiné v návaznosti na přijetí tzv. Pařížské dohody a cíle v ní uvedené, které mají být naplněny do roku 2030. Úřady ale nepovažovaly stěžovatele za oběti porušení práv, když údajně sledovali pouze obecný veřejný zájem a nebyli přímo dotčeni na svých právech, resp. usilovali o snížení emisí skleníkových plynů na celém světě, nikoli v bezprostředním okolí. Stěžovatelé proti tomu neúspěšně brojili před švýcarskými soudy, které se odmítly podstatou věci zabývat.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

Stěžovatelé jednak namítali, že stát nepřijal odpovídající právní úpravu a nezavedl potřebná a dostatečná opatření k naplnění svých cílů v boji proti globálnímu

se zde různé zájmy, jejichž zvažování tvoří součást demokratických rozhodovacích procesů doplněných přezkumem soudů. Soud proto nemůže bez dalšího přenést na tuto oblast svou dosavadní judikaturu k životnímu prostředí bez zohlednění kontextu změny klimatu, resp. přizpůsobení obecných zásad.

Stran důkazního břemene Soud poukázal na množství vědeckých poznatků. Přihlédl i k mezinárodním standardům a zprávám mezinárodních orgánů; zvláštní význam přikládal zprávám Mezinárodního panelu pro změnu klimatu („IPCC“). Připomněl, že význam mají i zjištění vnitrostátních soudů a jiných orgánů ke skutkovým okolnostem. Soud však jimi není bezpodmínečně vázán a může se od nich odchýlit, je-li to nutné kvůli okolnostem případu.

Soud dále zdůraznil vliv klimatické změny na výkon práv vyplývajících z Úmluvy: zhoršování životního prostředí má a může mít vážné a potenciálně nevratné nepříznivé účinky na práva osob. To se již odráží ve vědeckých poznatcích, mezinárodních instrumentech, vnitrostátních právních předpisech i ve vnitrostátní i mezinárodní

judikatuře. Rovněž státy zaujaly v rámci svých mezinárodních závazků postoj k řešení daného jevu. Soud podtrhl, že Úmluva je živým nástrojem, který musí být vykládán ve světle současných podmínek a v souladu s vývojem mezinárodního práva tak, aby odrážel stále vyšší standard, který je v oblasti ochrany lidských práv vyžadován.

Dalším specifickým rysem změny klimatu je význam příčinné souvislosti. Je tomu tak proto, že nepříznivé účinky a rizika pro osobu nebo skupiny osob žijících na určitém místě vyplývají z celkových emisí v globálním měřítku a emise pocházející z jednoho státu tvoří jen část příčin újmy. Příčinná souvislost mezi jednáním nebo opomenutím úřadů v jedné zemi a újmou nebo rizikem vzniku újmy v této zemi je slabší a nepřímá oproti souvislosti v kontextu místních zdrojů znečištění. Nadto, z hlediska lidských práv se podstata povinností státu u změny klimatu týká snížení rizika újmy pro jednotlivce. Neplnění povinností vede ke zhoršení souvisejících rizik, ačkoli vystavení jednotlivců těmto rizikům se bude lišit co do druhu, závažnosti a bezprostřednosti v závislosti na řadě okolností. Soud se proto musel vypořádat se zvláštní povahou změny klimatu, kdy pozitivní závazky státu vyvstávají v závislosti na míře závažnosti rizika nepříznivých důsledků na lidské životy, zdraví a blaho.

Pokud jde o podíl jednoho státu na globálních emisích a schopnosti jednotlivých států přijmout opatření a nést odpovědnost, Soud poznamenal, že bytí je změna klimatu globálním jevem, který by mělo řešit mezinárodní společenství, globální klimatický režim zavedený Rámcovou úmluvou OSN o změně klimatu („UNFCCC“) vychází ze zásady společné, ale diferencované odpovědnosti a příslušných možností států. Tato zásada byla potvrzena v Pařížské dohodě a v dalších dokumentech. Tedy každý stát má vlastní díl odpovědnosti za přijetí opatření k řešení změny klimatu; to je dáno vlastními možnostmi státu spíše než konkrétním jednáním (nebo opomenutím) jiného státu. Stát se tak nemůže vyhábat své odpovědnosti poukazováním na odpovědnost jiných států. Tomu odpovídá i dosavadní judikatura Soudu (např. *M. S. S. proti Belgii a Řecku*, č. 30696/09, rozsudek ze dne 21. ledna 2011, § 264 a 367) a Návrh článků o odpovědnosti států za mezinárodní protiprávní chování, vypracovaný Komisí OSN pro mezinárodní právo.

Relevantní není ani argument „kapky v moři“, tj. schopnost jednotlivých států ovlivnit globální změnu klimatu. Soud v souvislosti s pozitivními závazky státu ustáleně rozhoduje, že nemusí být s jistotou určeno, že by se věci vyvíjely jinak, kdyby orgány jednaly odlišně. Není nutné prokázat, že „nebýt“ pochybení nebo opomenutí orgánů, ke škodě by nedošlo. Pro vyvození odpovědnosti

státu je důležité a dostatečné, že přiměřená opatření, která úřady nepřijaly, mohla mít reálnou šanci změnit výsledek nebo zmírnit újmu. Podle UNFCCC by přitom státy měly přijmout opatření k předvídání, předcházení nebo minimalizaci příčin změny klimatu a zmírnění jejich nepříznivých účinků.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

a) K přijatelnosti

1. Obecné zásady

Soud se po rekapitulaci obecných zásad nejprve zabýval tím, zda stěžovatelům vůbec svědčí postavení oběti, potažmo aktivní legitimace (*locus standi*) v kontextu klimatické změny. Učinil tak zvlášť ve vztahu k jednotlivým stěžovatelkám a sdružení.

i. Postavení fyzických osob

Soud podtrhl, že existují přesvědčivé vědecké důkazy, že změna klimatu přispívá k nárůstu nemocnosti a úmrtnosti, zejména u některých zranitelnějších skupin. Nepřijmou-li státy rozhodná opatření, může se změna

stát nezvratnou a závažnou. Zároveň státy uznaly nepříznivé účinky této změny a zavázaly se přijmout nezbytná zmírňující opatření (snižující emise) a adaptační opatření (přizpůsobující se důsledkům). Podle Soudu může existovat vztah příčinné souvislosti mezi jednáním nebo opomenutím státu (způsobujícím nebo neřešícím změnu klimatu) a újmou postihující jednotlivce. Kvůli povaze jevu je však počet dotčených osob neurčitý a řešení vyžaduje a závisí na komplexním souboru transformačních politik zahrnujících legislativní, regulační, ekonomická a administrativní opatření, jakož i veřejné a soukromé investice. Stížnosti se tak mohou týkat jednání nebo opomenutí v souvislosti s opatřeními obecné povahy, jejichž důsledky se neomezují na určité konkrétní jednotlivce nebo skupiny, ale mají širší dopad na obyvatelstvo, a to i do budoucna. Soud proto musí posoudit, jak a do jaké míry mohou být tvrzení o újmě spojené s jednáním a/nebo opomenutím státu v souvislosti se změnou klimatu, která se dotýká práv podle Úmluvy, přezkoumána, aniž by umožnil stížnosti ve veřejném zájmu (*actio popularis*) a ignoroval svou roli, která je spíše reaktivní než proaktivní.

Soud již dříve uznal, že postavení oběti musí vykládat evolutivním způsobem s ohledem na podmínky v současné společnosti (*Gorraiz Lizarraga a ostatní proti Španělsku*, č. 62543/00, rozsudek ze dne 27. dubna 2004, § 38). Připomněl také, že jeho judikatura k postavení oběti se opírá o přímý dopad vytýkaného jednání nebo opomenutí na stěžovatele nebo jeho reálné riziko. U změny klimatu ale může být každý tak či onak a do určité míry přímo dotčen nepříznivými účinky nebo vystaven reálnému riziku dotčení. Obětí by tedy mohla být spousta osob. Příliš široký okruh obětí spadajících pod jurisdikci státu, které jsou skutečně nebo potenciálně postiženy, ale může narušit ústavní principy a dělbu moci tím, že příliš otevře přístup k soudní moci jako prostředku k vyvolání změn v politikách změny klimatu. Naopak příliš úzký okruh může vést k tomu, že by byla dotčena práva jednotlivců a skupin jednotlivců vyplývající z Úmluvy, aniž by se mohli obrátit na Soud i přes zjevné nedostatky nebo nefunkčnost opatření nebo demokratických procesů. Nápomocná není ani judikatura Soudu k „potenciálním“ obětem, podle níž se postavení oběti může domáhat „skupina osob“, která má „legitimní osobní zájem“ na tom, aby byla sporná situace ukončena. Každý je totiž různým způsobem a v různé míře dotčen skutečnými a budoucími riziky změny klimatu a může tvrdit, že má oprávněný osobní zájem na odstranění rizika.

Při posuzování postavení oběti v kontextu změny klimatu se proto Soud bude opírat o kritéria, jako jsou zvláštní míra a závažnost rizika nepříznivých důsledků změny klimatu, které se dotýkají jednotlivce s přihlédnutím k naléhavosti potřeby individuální ochrany. K získání postavení oběti z důvodu újmy nebo rizika újmy v důsledku tvrzených selhání státu tak musí stěžovatel prokázat, že byl osobně a přímo dotčen vytýkaným selháním. Soud zde bude brát v úvahu:

a) zda u stěžovatele existovala vysoká intenzita vystavení nepříznivým účinkům změny klimatu; to znamená, že míra a závažnost (riziko) nepříznivých důsledků činnosti nebo nečinnosti úřadů, které se týkají stěžovatele, musí být podstatné a

b) zda existovala naléhavá potřeba zajistit stěžovateli individuální ochranu kvůli neexistenci nebo nedostatečnosti přiměřených opatření ke snížení újmy.

Práh splnění těchto kritérií přitom bude obzvláště vysoký a kvůli vyloučení stížností ve veřejném zájmu bude záviset na pečlivém posouzení konkrétních okolností případu, jako jsou převládající místní podmínky a individuální zvláštnosti a zranitelnost. Posouzení Soudem bude zahrnovat zejména úvahy stran povahy a rozsahu stížnosti, aktuálnosti/vzdálenosti a/nebo pravděpodobnosti nepříznivých účinků změny klimatu v čase, konkrétního dopadu na život, zdraví nebo blaho

stěžovatele, rozsah a trvání škodlivých účinků, rozsah rizika (lokální nebo obecné) a povahy zranitelnosti stěžovatele.

ii. Postavení sdružení

Soud již dříve vyzdvihl možnost prostřednictvím kolektivních entit, jako jsou sdružení, účinně hájit práva dotčených osob (tamtéž). Tím spíše to platí u změny klimatu, která je globálním a komplexním jevem. Roli těchto entit, zejména nevládních organizací, zdůrazňuje mimo jiné i tzv. Aarhuská úmluva. Řada států Rady Evropy již ratifikovala tuto úmluvu a sdružením splňujícím určitá kritéria přiznávají způsobilost k podání žaloby k soudu v zájmu ochrany životního prostředí a/nebo v zájmu soukromých osob, které mohou být dotčeny konkrétními environmentálními riziky nebo průmyslovými provozy.

Platí ale, že Soud musí zaprvé rozlišovat mezi postavením oběti u jednotlivců a postavením zástupců, jednajících jménem osob, jejichž práva podle Úmluvy byla údajně porušena. Sdružení se nemohou dovolávat zdravotních důsledků nebo problémů, s nimiž se

mohou potýkat pouze fyzické osoby. To z povahy věci omezuje možnost přiznat sdružením postavení oběti u hmotněprávních otázek. Zadruhé, společnost se vyvíjí stran uznání významu sdružení pro vedení soudních sporů v kontextu změny klimatu jménem dotčených jednotlivců. Ty totiž často zahrnují složité právní a skutkové otázky, vyžadují značné finanční a logistické zdroje a koordinaci. Výsledek sporu pak ovlivní postavení mnoha jednotlivců. Zvláštnost kontextu proto hovoří pro uznání možnosti, aby sdružení měla za určitých podmínek postavení zástupců osob, jejichž práva jsou nebo budou údajně dotčena. Tedy, aby měla způsobilost být účastníkem řízení před Soudem, byť sama nemohou tvrdit, že jsou obětí porušení Úmluvy (*Asselbourg a ostatní proti Lucembursku*, č. 29121/95, rozhodnutí ze dne 29. června 1999). Také zvláštní rys změny klimatu jako společného zájmu lidstva a nutnost sdílení zátěže mezi generacemi mluví ve prospěch uznání postavení sdružení před Soudem. Státy by proto měly přijmout opatření, aby zajistily práva podle Úmluvy také jednotlivcům v jejich jurisdikci, jejichž užívání práv podle Úmluvy může být v budoucnu vážně a

nezvratně ovlivněno, nebudou-li přijata včasná opatření.

Podle Soudu by proto sdružení měla mít možnost obracet na soudy s cílem dosáhnout ochrany práv osob stížených nepříznivými účinky změny klimatu, jakož i osob, kterým toto hrozí, namísto toho, aby se osoby musely spoléhat výhradně na řízení, která iniciuje každý jednotlivec sám za sebe. Nicméně kvůli vyloučení stížností podaných pouze ve veřejném zájmu musí možnost sdružení podávat stížnosti k Soudu podléhat určitým podmínkám. Nelze tudíž projednat stížnost na obecné zhoršení životních podmínek lidí, aniž by Soud mohl zvážit dopad na konkrétní osobu nebo skupinu osob.

Při formulování podmínek Soud zohlednil jednak Aarhuskou úmluvu (*Collectif national d'information et d'opposition à l'usine Melox - Collectif Stop Melox et Mox proti Francii*, č. 75218/01, rozhodnutí ze dne 28. března 2006), byť si je vědom rozdílu mezi povahou a účelem Aarhuské úmluvy, jejímž cílem je posílit účast veřejnosti v záležitostech životního prostředí, a Úmluvy, jejímž cílem je chránit lidská práva osob. Nepřehlédl ani zvláštnosti soudních sporů u změny klimatu oproti lineárnějšímu a lokálnějšímu (tradičním) otázkám životního prostředí, k jejichž řešení je Aarhuská úmluva určena. Současně ale nemůže podporovat stížnosti podané jen ve veřejném zájmu. Aby proto Soud považoval sdružení za oprávněné podat stížnost z

důvodu údajného nepřijetí přiměřených opatření na ochranu jednotlivců před nepříznivými účinky změny klimatu na lidské životy a zdraví, musí být:

- a) v daném státě založeno v souladu se zákonem, nebo mít způsobilost v něm jednat;
- b) schopné prokázat, že v souladu se zákonnými cíli hájí lidská práva svých členů nebo jiných dotčených osob v daném státě;
- c) schopné prokázat, že ho lze považovat za dostatečně kvalifikované a reprezentativní pro jednání jménem členů nebo jiných dotčených jednotlivců v daném státě, kteří jsou vystaveni konkrétním hrozbám nebo nepříznivým účinkům změny klimatu.

V této souvislosti Soud přihlédl k účelu, pro který bylo sdružení založeno, jeho neziskovému charakteru, povaze a rozsahu jeho činnosti v dané jurisdikci, členství a reprezentativnosti, k zásadám a transparentnosti jeho správy a k tomu, zda je celkově za konkrétních okolností případu příznání způsobilosti v zájmu řádného výkonu spravedlnosti. S ohledem na specifický kontext ale nebude způsobilost sdružení jednat jménem členů nebo jiných dotčených osob v dané jurisdikci podléhat požadavku prokázat, že osoby, jejichž jménem věc podalo, by samy splňovaly požadavky postavení oběti. V zájmu řádného výkonu spravedlnosti Soud rovněž zohlední, zda a v jakém rozsahu mohli mít jednotliví

členové sdružení nebo jiné dotčené osoby přístup k soudu ve stejném nebo souvisejícím vnitrostátním řízení.

2. Použití těchto zásad na projednávanou věc

Ve vztahu ke stěžovatelskému sdružení Soud uvedl, že podle stanov se jedná o neziskovou organizaci založenou podle švýcarského práva za účelem podpory a provádění účinné ochrany klimatu jménem svých členů. Má více než 2 000 členek žijících ve Švýcarsku, jejichž průměrný věk je 73 let. Téměř 650 členek je starších 75 let. Podle stanov se zavazuje k zapojení do různých činností zaměřených na snižování emisí ve Švýcarsku a na řešení jejich vlivu na globální oteplování. Jedná nejen v zájmu členů, ale i široké veřejnosti a budoucích generací s cílem zajistit účinnou ochranu klimatu. Svě cíle naplňuje prostřednictvím různých opatření, včetně právních kroků. Jelikož vnitrostátní orgány nezkoumaly způsobilost sdružení, Soud nedisponoval posouzením jeho právního postavení podle vnitrostátního práva ani povahou a rozsahem činnosti ve státě. Ve vyjádřeních k Soudu sdružení uvedlo, že jednalo s cílem zajistit, aby

jeho členové mohli uplatňovat svá práva stran dopadů změny klimatu na ně.

Vzhledem k členské základně a reprezentativnosti sdružení, jakož i k účelu založení, Soud přijal, že sdružení je prostředkem kolektivního hájení práv a zájmů jednotlivců proti hrozbám změny klimatu v daném státě. Nadto jednotliví stěžovatelé neměli ve Švýcarsku přístup k soudu. Přiznání aktivní legitimace sdružení před Soudem je tedy v zájmu řádného výkonu spravedlnosti. Sdružení také bylo založeno v souladu se zákonem, prokázalo, že sleduje účel v souladu se svými zákonnými cíli hájit práva členů a dalších dotčených osob proti hrozbám vyplývajícím ze změny klimatu v daném státě a že je kvalifikované a reprezentativní, aby jednalo jménem osob, které mohou důvodně tvrdit, že jsou vystaveny konkrétním hrozbám nebo nepříznivým dopadům změny klimatu na jejich životy, zdraví, blaho a kvalitu života, jak jsou chráněny Úmluvou.

Podle Soudu proto stížnost sdružení spadá do rámce článku 8 Úmluvy, sdružení má potřebnou aktivní legitimaci a daný článek je použitelný v této věci.

Ve vztahu k postavení obětí jednotlivých stěžovatelek Soud připomněl dvě klíčová kritéria: a) vysoká intenzita vystavení stěžovatele nepříznivým účinkům změny klimatu; b) naléhavá potřeba zajistit individuální ochranu stěžovatele, přičemž práh pro splnění kritérií je obzvláště vysoký. Stížnost stěžovatelek se týká nepříznivých účinků změny klimatu, kterými jako starší ženy trpí v důsledku údajně nedostatečných opatření úřadů. Skutkové okolnosti případu lze považovat za lokalizované a zaměřené na konkrétní okolnosti – konkrétně na minulé, současné a budoucí nepříznivé účinky změny klimatu, zejména vlny veder – panující v místě bydliště ve Švýcarsku. Stěžovatelky poskytly informace a důkazy, které nebyly zpochybněny, jak změna klimatu ovlivňuje starší ženy ve Švýcarsku, zejména kvůli rostoucímu výskytu a intenzitě vln veder. Vyplývá z nich, že několik letních období v posledních letech patřilo k nejteplejším létům zaznamenaným ve Švýcarsku a že vlny jsou spojeny se zvýšenou úmrtností zejména u starších žen. I podle IPCC patří starší lidé k nejzranitelnějším skupinám, pokud jde o škodlivé účinky změny klimatu na fyzické a duševní zdraví. Nepříznivé účinky změn klimatu na starší ženy a potřeba chránit je jsou zdůrazněny i v dalších mezinárodních dokumentech.

Přesto Soud nepřiznal stěžovatelkám postavení oběti. Každý stěžovatel musí totiž prokázat, že je splněn požadavek zvláštní míry a závažnosti nepříznivých

důsledků, které se ho dotýkají, včetně individuální zranitelnosti, která může vyvolat naléhavou potřebu zajistit individuální ochranu. Stěžovatelky uvedly různé obtíže a nutnost přijmout různá osobní adaptační opatření. Třebaže vlny veder ovlivnily kvalitu jejich života, z dostupných materiálů nevyplývá, že by byly vystaveny nepříznivým účinkům změny klimatu nebo že by jim hrozilo vystavení v budoucnosti v míře, která by vyvolávala naléhavou potřebu zajistit jejich individuální ochranu, a to i vzhledem k vysokému práhu. Soud neshledal, že by stěžovatelky trpěly kritickým zdravotním stavem, jehož případné zhoršení v souvislosti s vlnami nelze zmírnit adaptačními opatřeními dostupnými ve Švýcarsku nebo prostřednictvím přiměřených osobních adaptačních opatření. Zdůraznil, že postavení oběti stran budoucích rizik Soud připouští pouze výjimečně a stěžovatelky neprokázaly, že takové výjimečné okolnosti v jejich případě existují. Jednotlivé stěžovatelky proto nesplňují kritéria postavení oběti podle článku 34 Úmluvy.

Soud tudíž prohlásil jejich stížnosti za nepřijatelné pro neslučitelnost *ratione personae* s ustanoveními Úmluvy podle článku 35 odst. 3 Úmluvy.

b) K odůvodněnosti

1. Obecné zásady

Soud jednak odkázal na své obecné zásady při řešení případů z oblasti životního prostředí. Zároveň musel určit obsah pozitivních závazků státu v kontextu změny klimatu. Povaha tohoto jevu se totiž liší oproti izolovaným újmám na životním prostředí, které řešil v minulosti. Nejprve se proto zabýval tím, jaký prostor pro uvážení zde náleží státům, posléze rozsahem pozitivních závazků.

Připomněl, že podle zásady subsidiarity vnitrostátní orgány nesou primární odpovědnost za zajištění práv a svobod obsažených v Úmluvě a při tom mají prostor pro uvážení, který podléhá kontrole ze strany Soudu (*Garib proti Nizozemsku*, č. 43494/09, rozsudek velkého senátu 6. listopadu 2017, § 137). Dále odkázal na vědecké poznatky o způsobech, jakým změna klimatu ovlivňuje práva vyplývající z Úmluvy, o naléhavosti řešení, závažnosti důsledků, včetně vážného rizika nezvratnosti, a na vědecké, politické a judikaturní uznání souvislosti mezi nepříznivými účinky a výkonem práv. Ochrana klimatu

tak musí mít při zvažování konkurenčních hledisek značnou váhu i kvůli globální povaze účinků oproti újmě, ke které dochází na území státu, a nedostatečným výsledkům států v přijímání opatření k řešení rizik. Podle IPCC se přitom rychle uzavírá možnost zajištění životaschopné a udržitelné budoucnosti pro všechny. To podtrhuje závažnost rizik při nedodržení celkového globálního cíle a vedlo Soud k rozlišení rozsahu prostoru pro uvážení: jednak stran závazku státu bojovat proti změně klimatu a jejím nepříznivým účinkům a stanovit potřebné cíle v tomto ohledu, jednak při volbě prostředků určených k dosažení těchto cílů. Proto povaha a závažnost hrozby a všeobecná shoda ohledně toho, jak velký význam má zajištění zastřešujícího cíle účinné ochrany klimatu prostřednictvím celkových cílů snížení emisí v souladu s přijatými závazky smluvních stran k dosažení uhlíkové neutrality, si žádají zúžený prostor pro uvážení. Naopak u volby prostředků, včetně operativních rozhodnutí a politik přijatých za účelem splnění mezinárodně zakotvených cílů a závazků s ohledem na priority a zdroje, je třeba státům přiznat široký prostor pro uvážení.

Pokud jde o obsah pozitivních závazků, Soud připomněl, že ochrana poskytovaná článkem 8 Úmluvy se vztahuje na nepříznivé účinky na lidské zdraví, blahobyt a kvalitu života. Ty vyplývají z různých zdrojů poškození životního prostředí a rizika poškození. Soud již dovodil právo osob na účinnou ochranu před závažnými nepříznivými účinky, které vyplývají ze škodlivých účinků a rizik způsobených změnou klimatu. Povinností státu podle článku 8 Úmluvy je učinit vše pro zajištění takové ochrany. Především musí přijmout a v praxi účinně uplatňovat předpisy a opatření schopná zmírnit stávající a potenciálně nevratné budoucí účinky změny klimatu. Tato povinnost vyplývá z příčinné souvislosti mezi změnou klimatu a požíváním práv zakotvených Úmluvou a z toho, že předmět a účel Úmluvy vyžadují, aby její ustanovení byla vykládána a uplatňována tak, aby zaručovala práva, která jsou praktická a účinná, nikoli teoretická a iluzorní (*H. F. a ostatní proti Francii*, č. 24384/19 a 44234/20, rozsudek velkého senátu ze dne 14. září 2022, § 208 in fine). Dále Soud poznamenal, že v souladu s mezinárodními závazky (např. UNFCCC a Pařížská dohoda) a s vědeckými poznatky (např. od IPCC) musí státy přijmout nezbytné předpisy a opatření, jejichž cílem je zabránit zvyšování koncentrací skleníkových plynů v zemské atmosféře a růstu průměrné globální teploty nad úroveň, která by mohla mít vážné a nevratné nepříznivé účinky mimo jiné i na právo na

soukromý a rodinný život a obydlí ve smyslu článku 8 Úmluvy.

Podle Soudu tak samotné cíle nepostačují jako kritérium pro posouzení souladu s Úmluvou v této oblasti; jednak povinnosti týkající se vytvoření regulačního rámce musí být přizpůsobeny specifickým rysům věci a souvisejícím rizikům, jednak globální cíle, týkající se potřeby omezit růst globální teploty podle Pařížské dohody, jsou podkladem pro formulaci vnitrostátních politik. Jednotlivé státy si pak musí v závislosti na zdrojích a úrovni emisí a dalších relevantních faktorech vymezit přiměřený scénář k dosažení uhlíkové neutrality. Účinné dodržování práv podle článku 8 Úmluvy tedy vyžaduje, aby stát přijal opatření k podstatnému a postupnému snižování svých úrovní emisí s cílem dosáhnout neutrality v zásadě během následujících tří desetiletí. Musí jednat včas, vhodným a důsledným způsobem, aby opatření byla účinná (*mutatis mutandis Georgetel a Georgeta Stoicescu proti Rumunsku*, č. 9718/03, rozsudek ze dne 26. července 2011, § 59). Nadto musí přijmout okamžitá opatření a stanovit přiměřené průběžné cíle snížení emisí směřující k neutralitě, aby to bylo proveditelné a aby se předešlo nepřiměřenému zatížení budoucích generací. Taková opatření je potřeba začlenit do závazného regulačního rámce na vnitrostátní úrovni a následně zajistit jejich provádění. Příslušné cíle a harmonogramy musí tvořit

součástí regulačního rámce jako základ obecných a odvětvových opatření ke zmírnění dopadů. Z uvedeného pak vyplývají pozitivní povinnosti států v této oblasti.

Při posuzování, zda stát nevykročil z prostoru pro uvážení, bude proto Soud zkoumat, zda vnitrostátní orgány, ať už na úrovni zákonodárné, výkonné nebo soudní, náležitě zohlednily potřebu:

- a) přijmout obecná opatření stanovující cílový časový rámec pro dosažení uhlíkové neutrality a celkový zbývajících uhlíkový rozpočet pro stejný časový rámec, případně jinou rovnocennou metodu kvantifikace budoucích emisí, v souladu s nadřazeným cílem pro národní a/nebo globální závazky;
- b) stanovit průběžné cíle a scénáře snižování emisí (podle odvětví nebo jiných relevantních metodik), které mohou naplnit celkové vnitrostátní cíle snižování emisí v příslušných časových obdobích přijatých v rámci vnitrostátních politik;
- c) předložit důkazy, že řádně splnily nebo plní příslušné cíle podle a) a b);

d) aktualizovat cíle snižování emisí s náležitou péčí a na základě nejlepších dostupných důkazů a

e) jednat včas, vhodným a konzistentním způsobem při navrhování a provádění předpisů a opatření.

Soud bude posuzovat splnění daných kritérií v celku; nesplnění jednoho z nich nepovede nutně k tomu, že stát překročil příslušný prostor pro uvážení. Kromě toho musí být zmírňující opatření doplněna o adaptační opatření zaměřená na nejzávažnější nebo bezprostřední důsledky změny klimatu s přihlédnutím k případným zvláštním potřebám ochrany. Tato opatření musí být zavedena a účinně uplatňována v souladu s nejlepšími dostupnými poznatky. Významné budou i procesní záruky dostupné dotčeným osobám. To platí i ve vztahu k obecným politikám zahrnujícím přístup k volbě prostředků pro boj proti změně klimatu prostřednictvím zmírňování a přizpůsobování.

Konkrétně Soud zohlední existenci těchto procesních záruk ve vnitrostátním rozhodovacím procesu:

a) zda informace, které mají úřady k dispozici, důležité pro přijetí a provádění předpisů a opatření pro boj proti změně klimatu, byly zpřístupněny veřejnosti, zejména osobám, které mohou být předpisy a opatřeními dotčeny (k dispozici musí být procesní záruky, které zajistí přístup veřejnosti k závěrům příslušných studií, což jí umožní posoudit riziko);

b) zda existují postupy, jejichž prostřednictvím lze při rozhodování zohlednit názory veřejnosti, a zejména těch, kterých se předpisy a opatření dotknou nebo jim hrozí, že budou dotčeni.

2. Použití těchto zásad na projednávanou věc

Podle Soudu již nesplnění povinnosti zavést a v praxi účinně uplatňovat příslušná zmírňující opatření postuluje k závěru, že stát nesplnil pozitivní povinnosti podle článku 8 Úmluvy, aniž by bylo nutné zkoumat přijetí adaptačních opatření. Zdůraznil dále, že kvůli povaze stížnosti sdružení ohledně stávajících a budoucích nepříznivých účinků změny klimatu na práva osob, jejichž jménem jedná, vezme v úvahu situaci ve státě včetně informací, které vyšly najevo od ukončení vnitrostátního řízení. Vzhledem k probíhajícímu vnitrostátnímu legislativnímu procesu se posouzení Soudem v dané věci omezilo na hodnocení právních předpisů ve znění platném ke dni přijetí tohoto rozsudku. Vzal také na

vědomí studie upozorňující na nedostatky švýcarských opatření k řešení změny klimatu.

Soud podotkl, že vnitrostátní předpisy z roku 2011 sice stanovily snížení emisí do roku 2020 o 20 % ve srovnání s úrovní z roku 1990, ale i podle tehdy dostupných vědeckých poznatků ohledně omezení globálního oteplování o 2 až 2,4°C nad předindustriální úroveň bylo nutné snížení globálních emisí do roku 2050 nejméně o 50–85 %. Průmyslové země, včetně Švýcarska, tak musely do roku 2020 snížit emise o 25–40 %. Současně by kvůli splnění závazků podle UNFCCC musely emise klesat setrvale, aby na konci století nepřekročily 1 až 1,5 tuny CO₂ na obyvatele. Snížení o 20 % tedy nebylo dostatečné. Navíc se ho stejně nepodařilo naplnit. To svědčí o nedostatečném úsilí úřadů. Současně období po roce 2024 zůstalo zcela neregulované, tudíž v rozporu s požadavkem existence obecných opatření. Podle Soudu tak vnitrostátní orgány nesplnily pozitivní povinnost ve smyslu článku 8 Úmluvy, tj. nevytvořily odpovídající regulační rámec, který by stanovil cíle a úkoly. Podle IPCC přitom rozhodnutí a opatření provedená v tomto desetiletí budou mít dopady nyní a po tisíce let.

Dále Soud neopomněl, že Švýcarsko předložilo aktualizovaný závazek k plnění cílů stanovených v Pařížské dohodě a přijalo i klimatický zákon, byť ten zatím nevstoupil v platnost. Zákon sice předpokládá uhlíkovou neutralitu do roku 2050, stanoví i průběžné cíle a

orientační hodnoty v různých odvětvích, ale postrádá konkrétní opatření k dosažení těchto cílů a týká se pouze průběžných cílů pro období po roce 2031. Kvůli naléhavosti změny klimatu a absenci uspokojivého regulačního rámce se Soud nespokojil s pouhým závazkem v zákoně přijmout konkrétní opatření „včas“. Nenaplnuje totiž povinnost státu zajistit a v praxi účinně uplatňovat efektivní ochranu osob ve své jurisdikci před nepříznivými účinky změny klimatu na jejich životy a zdraví. Přijetí zákona je tedy pokrokem, ale nestačí to k nápravě nedostatků v platném právu. Zároveň sdružení poskytlo odhad zbývajících švýcarského uhlíkového rozpočtu mimo jiné i s ohledem na cíle a opatření podle daného zákona. Vyplývá z něj, že Švýcarsko v rámci současné klimatické strategie povolilo více emisí, než by ho opravňoval i přístup kvantifikace „stejných emisí na osobu“. Podle Soudu nelze zavést účinný regulační rámec, aniž by byla prostřednictvím uhlíkového rozpočtu nebo jinak kvantifikována omezení národních emisí. Význam uhlíkových rozpočtů přitom zdůraznil IPCC. I tzv. Evropský zákon o klimatu stanoví orientační rozpočty skleníkových plynů. Být tedy podle Soudu

opatření a metody určující podrobnosti politiky státu v oblasti klimatu spadají do širokého prostoru pro uvážení, při absenci jakéhokoli vnitrostátního opatření snažícího se vyčíslit zbývajících uhlíkový rozpočet státu nelze Švýcarsko považovat za zemi, která účinně plní regulační povinnost podle článku 8 Úmluvy.

Soud tak dospěl k závěru, že vnitrostátní právní rámec vykazoval zásadní nedostatky, včetně selhání vnitrostátních orgánů kvantifikovat národní omezení emisí, ať už prostřednictvím uhlíkového rozpočtu, případně jinak. Vnitrostátní orgány nenaplnily ani dřívější cíl snižování emisí. Tím, že nejednaly včas a vhodným a důsledným způsobem stran vypracování, rozvoje a provádění příslušného legislativního a administrativního rámce, překročily podle Soudu prostor pro uvážení a nesplnily pozitivní závazky v kontextu změny klimatu.

Došlo proto k porušení článku 8 Úmluvy.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ODSŤ. 1 ÚMLUVY

a) K přijatelnosti

1. Obecné zásady

Soud zrekapituloval obecné zásady stran použití čl. 6 odst. 1 Úmluvy ve vztahu k právu na přístup k soudu s tím, že zde opět zohlední kontext klimatické změny. Zároveň se v rámci posouzení přijatelnosti stížnosti zabýval otázkou postavení oběti, resp. aktivní legitimace stěžovatelů.

Úvodem Soud připomněl, že článek 6 Úmluvy nezaručuje osobám právo na přístup k soudu nadanému pravomocí zrušit či změnit předpisy přijaté parlamentem či k podání žaloby donucující parlament přijmout předpis. Umožňuje-li však vnitrostátní právo osobám přístup k řízení u ústavního či jiného obdobného soudu, který může přezkoumat podání směřující proti právní úpravě, pak lze daný článek použít (*Xero Flor w Polsce sp. z o.o. proti Polsku*, č. 4907/18, rozsudek ze dne 7. května 2021, § 190).

Dále podotkl, že mezi jednáním a/nebo opomenutím státu a újmou nebo rizikem újmy postihující osobu sice může být příčinná souvislost. Platí ale, že pro použití čl. 6 odst. 1 Úmluvy v jeho civilní větvi musí existovat „spor“ týkající se „práva“, o kterém lze tvrdit, že je

uznáno ve vnitrostátním právu. Nadto musí jít o právo „občanské“ povahy. Jsou-li účast veřejnosti a přístup k informacím v záležitostech životního prostředí právy uznanými ve vnitrostátním právu, mohou proto být občanské povahy ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy. Spor musí být opravdový a vážný, což závisí na okolnostech konkrétní věci. Konečně výsledek řízení musí být přímo určující pro dané právo (*Athanassoglou a ostatní proti Švýcarsku*, č. 27644/95, rozsudek velkého senátu ze dne 6. dubna 2000, § 59). Zde může mít vliv i předmět řízení. Dosud přitom Soud rozhodoval v oblasti životního prostředí zpravidla o řízeních týkajících se povolení k provozu nějakého zařízení nebo podmínek jeho provozu; pokud škodlivý provoz nebo jeho pokračování záviselo na výsledku řízení, mohl být výsledek sporu určující pro práva osob v postavení oběti (tamtéž, § 54–55). U klimatických sporů ale může být předmět řízení širší. Proto se otázka, zda lze předmět považovat za přímo rozhodující, stává v tomto kontextu významnější.

Soud musí všechny požadavky, včetně bezprostřednosti hrozící škody nebo nebezpečí, posuzovat s ohledem na specifickou povahu rizik změn klimatu, včetně možných nevratných důsledků a závažnosti škody. Není-li budoucí újma spekulativní, ale skutečná a vysoce pravděpodobná (nebo prakticky jistá) kvůli nepřijetí opatření, pak to, že není striktně bezprostřední, automaticky neznamená, že výsledek řízení nebude

rozhodující pro její zmírnění nebo omezení. Nepřiměřeně by se tím totiž omezil přístup k soudu u nejzávažnějších rizik spojených se změnou klimatu. Tím spíše to platí u žalob občanských sdružení vzhledem k jejich úloze; jsou prostředkem k hájení práv osob dotčených změnou klimatu včetně těch, které jsou v nevýhodném postavení z hlediska zastoupení. Umožňují proto osobám dosáhnout nápravy pochybení a opomenutí ze strany úřadů v oblasti změny klimatu.

2. Použití těchto zásad na projednávanou věc

Soud shledal, že stěžovatelé se jednak domáhali přijetí legislativních a regulačních opatření, což ovšem nepadá do působnosti čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Současně se ale u úřadů domáhali přijetí opatření nutných k dosažení aktuálního cíle snížení emisí o 20 %, tj. ukončení nečinnosti, jakož i vydání deklaratorního rozhodnutí o nečinnosti vlády. A právě námitky stran účinného provádění zmírňujících opatření podle platného práva mohou dle Soudu spadat do působnosti čl. 6 odst. 1 Úmluvy při splnění požadavků uvedených výše. V tomto ohledu uvedl, že jde-li o „občanskou“ povahu

práva, stěžovatelé se dovolávali práva na život podle švýcarské ústavy, z něhož lze odvodit i právo na ochranu tělesné integrity, přičemž obě práva mají občanskou povahu (*Balmer-Schafroth a další proti Švýcarsku*, č. 22110/93, rozsudek ze dne 26. srpna 1997, § 33–34). Ostatně ústavní soud nevyhověl žalobě stěžovatelů, protože ji vnímal jako podanou toliko ve veřejném zájmu, resp. kvůli absenci dotčení práv s dostatečnou intenzitou – tedy nikoli kvůli neopodstatněnosti z pohledu vnitrostátního práva. Podle Soudu zde také existoval spor ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy. U sdružení se žaloba opírala o hrozbu nepříznivých důsledků změny klimatu ovlivňujících zdraví a blahobyt jeho členů (*Gorraiz Lizarraga a ostatní proti Španělsku*, cit. výše, § 46). Zájmy hájené sdružením vedou ke sporu s přímou a dostatečnou souvislostí s právy členů. Nadto u klimatické změny hrají sdružení specifickou úlohu. Existoval zde proto skutečný a vážný spor ohledně respektování konkrétního práva.

Současně podle Soudu u sdružení existoval i skutečný a dostatečně úzký vztah k dané věci a k dotčeným

osobám. Sdružení usilovalo o ochranu konkrétních práv členů v souvislosti s nepříznivými účinky změny klimatu. Působilo jako prostředek k hájení práv osob stížených změnou klimatu, které jeho prostřednictvím usilovaly o adekvátní nápravu. Soud také odkázal na zjištění týkající se aktivní legitimace sdružení podat stížnost podle článku 8 Úmluvy a podtrhl jeho význam při hájení případů v oblasti ochrany životního prostředí, jakož i zvláštní kolektivní rozměr žaloby u změny klimatu, jejíž důsledky nejsou omezeny na jednotlivce. Pokud spor odráží tento kolektivní rozměr, je podle Soudu třeba požadavek „přímo určujícího“ výsledku chápat v širším smyslu snahy o dosažení nápravy jednání a opomenutí úřadů, které se dotýkají práv občanské povahy členů sdružení. Článek 6 odst. 1 Úmluvy lze proto použít ve vztahu ke sdružení.

Naopak u jednotlivých stěžovatelek Soud nepovažoval spor, zda stát účinně provedl opatření ke zmírnění dopadů změny klimatu podle stávajícího práva či nikoli, za přímo rozhodující pro jejich konkrétní práva. Jak vysvětlil výše u článku 8 Úmluvy, stěžovatelky neprokázaly, že by účinné provádění zmírňujících opatření podle platného vnitrostátního práva vytvořilo dostatečně bezprostřední a jisté účinky na jejich práva. Jejich spor měl slabou souvislost s právy, kterých se dovolávaly podle vnitrostátního práva, nebo jen vzdálené důsledky (srov. [Balmer-Schafroth a ostatní proti Švýcarsku](#), cit. výše).

zachování dělby moci mezi zákonodárcem a soudy je legitimním cílem ([A. proti Spojenému království](#), č. 35373/97, rozsudek ze dne 17. prosince 2002, § 77). Navíc čl. 6 odst. 1 Úmluvy nevyžaduje zajištění přístupu k soudu umožňující brojit přímo proti předpisům nebo podat žalobu ve veřejném zájmu ([Berger-Krall a ostatní proti Slovinsku](#), č. 14717/04, rozsudek ze dne 12. června 2014, § 322). Zbývá tedy určit, zda omezení bylo přiměřené, resp. zda existoval rozumný vztah proporcionality mezi použitými prostředky a sledovaným legitimním cílem.

Podle Soudu nelze automaticky považovat žalobu sdružení za *actio popularis*, resp. týkající se politické otázky, kterou se soudy nemají zabývat, v rozsahu, ve kterém se sdružení snažilo chránit právo na život a fyzickou integritu kvůli nedostatečným a neadekvátním opatřením orgánů ke zmírnění změny klimatu vyžadovaným již podle platného práva. Nepřisvědčil vnitrostátní soudům ani v tom, že je stále čas k zabránění dosažení kritické hranice oteplování. Jejich závěry se totiž nevypovídaly s poznatky vědy a s obecným uznáním naléhavosti stávajících a nevyhnutelných budoucích

Výsledek sporu nebyl pro jejich práva přímo rozhodující. Jejich stížnost je tak nepřijatelná pro neslučitelnost *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy a Soud ji odmítl podle čl. 35 odst. 3 a 4 Úmluvy.

b) K odůvodněnosti

1. Obecné zásady

Soud zdůraznil, že u práva na přístup k soudu musí především posoudit, zda v konkrétní věci došlo k nepřiměřenému omezení daného práva ([Association Burestop 55 a ostatní proti Francii](#), č. 56176/18, rozsudek ze dne 1. července 2021, § 71–72). Platí, že aby právo na přístup k soudu zůstalo praktické a účinné, musí být možné nejen zahájit řízení, ale i dosáhnout rozhodnutí sporu ([Lupeni Greek Catholic Parish a ostatní proti Řecku](#), č. 76943/11, rozsudek velkého senátu ze dne 9. dubna 2024, § 86).

2. Použití těchto zásad na projednávanou věc

V dané věci vnitrostátní orgány nevyhověly sdružení, aniž by posoudily důvodnost jeho námitek. Soud se proto zabýval tím, zda způsob či míra omezení nenarušily samotnou podstatu práva na přístup k soudu. V tomto směru, jde-li o legitimní cíl sledovaný vnitrostátními orgány, tj. odlišit individuální ochranu od demokratických procesů a obecného napadání předpisů a zabránit žalobám ve veřejném zájmu, Soud již dříve uznal, že

dopadů změn klimatu na lidská práva. Vědecké poznatky, včetně vážného rizika nevyhnutelnosti a nezvratnosti dopadů, naopak naznačují naléhavou potřebu zajistit ochranu práv, pokud jde o opatření úřadů k řešení změny klimatu. Soud si také povšiml, že se vnitrostátní soudy nezabývaly ani otázkou aktivní legitimace sdružení, což byla otázka, která si zasloužila samostatné posouzení bez ohledu na postoj k žalobě jednotlivých stěžovatelek.

Ve výsledku se tak vnitrostátní soudy meritem žaloby sdružení vážně či vůbec nezabývaly, aniž by uvedly přesvědčivé důvody. Obdobně postupovaly dříve i úřady. Byť posouzení úřadů samo o sobě nenaplnuje požadavky na přístup k soudu ve smyslu článku 6 Úmluvy, i ony se opíraly o nevhodné a nedostatečné úvahy. To za situace, kdy jednotlivé stěžovatelky/členky sdružení postrádaly přístup k soudu a nebyla zde ani jiná cesta podle vnitrostátního práva, kterou by se mohly obrátit na soud. Ve výsledku tak neexistovaly ani žádné další relevantní záruky, které by bylo možné zohlednit při posuzování přiměřenosti omezení práva sdružení na přístup k soudu.

Soud tedy shledal, že v rozsahu, v jakém požadavky sdružení spadaly do působnosti čl. 6 odst. 1 Úmluvy, došlo k omezení práva na přístup k soudu způsobem a v rozsahu narušujícím samotnou podstatu práva. Vnitrostátní soudy přitom hrají klíčovou roli ve sporech týkajících se změny klimatu. Nadto, vzhledem k zásadám sdílené odpovědnosti a subsidiarity, bylo především na vnitrostátních orgánech, včetně soudů, aby zajistily dodržování závazků vyplývajících z Úmluvy. To se v dané věci nestalo.

Došlo proto k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

III. ODDĚLENÉ STANOVISKO

Soudce Eicke uplatnil k rozsudku částečně souhlasné a částečně nesouhlasné stanovisko, podle kterého se měl Soud zaměřit pouze na porušení článku 6 Úmluvy, případně procesní porušení článku 8 Úmluvy ve vztahu k právu na přístup k soudu a k informacím nezbytným k umožnění účinné účasti veřejnosti na procesu vytváření politik a předpisů a k zajištění jejich řádného dodržování a prosazování. Upozornil dále na riziko, že práva/povinnosti v rozsudku Soudu odvedou pozornost od probíhajícího legislativního a vyjednávacího úsilí, které je nyní vyvíjeno s cílem řešit potřebu přijetí naléhavých opatření kvůli změně klimatu. Měl také za to, že rozsudek překročil rámec toho, co je pro Soud

během veder sníženou hladinu energie, spánkové obtíže a omezenou možnost trávit čas nebo sportovat venku. Roste i riziko extrémních požárů v jejich okolí. V roce 2017 se požáry přiblížily k domovům některých z nich, případně popel pokryl jejich zahradu. Trpí i úzkostí a rozrušením, když se například dozvěděli, že v blízkosti jejich bydliště zemřeli lidé kvůli požárům. Jeden stěžovatel také nemohl pro množství kouře v ovzduší několik dní chodit do školy. Mají dále obavy z dopadů změny klimatu na sebe, na své rodiny a na rodiny, které plánují mít v budoucnu. Domnívají se, že odpovědné jsou státy, proti kterým podali stížnost, včetně České republiky, když umožnily: i) vypouštění emisí na území státu a v pobřežních oblastech, nad nimiž mají jurisdikci; ii) vývoz fosilních paliv vytěžených na jejich území; iii) dovoz zboží, jehož výroba byla spojena s vypouštěním emisí do ovzduší, iv) subjektům v jejich jurisdikci přispívat k vypouštění emisí v zahraničí prostřednictvím těžby fosilních paliv v zahraničí či financováním takové těžby. Stěžovatelé se nedomáhali nápravy před žádným vnitrostátním orgánem v Portugalsku ani v jiném státě.

legitimní a přípustné, což může vést k přesně opačnému účinku, než jaký byl zamýšlen.

Rozsudek ze dne 9. dubna 2024 ve věci č. 39371/20 – Duarte Agostinho a ostatní proti Portugal- talsku a dalším 32 státům

Velký senát Soudu jednomyslně rozhodl, že stížnost stěžovatelů proti 33 státům včetně České republiky na současná a možné budoucí závažné negativní důsledky změny klimatu na výkon jejich práv zaručených články 2, 3, 8 a 14 Úmluvy je nepřijatelná, protože nevyčerpali vnitrostátní prostředky nápravy ve vztahu k Portugalsku, resp. nespádají do výkonu (extra)teritoriální jurisdikce zbylých států.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

V roce 2020 šest nezletilých či mladých dospělých portugalských občanů podalo přímo k Soudu stížnost, ve které uvedli, že změna klimatu vedla v Portugalsku, kde trvale žijí v různých regionech, k nárůstu průměrných teplot a k vlnám veder. Stěžovatelé čelí riziku újmy a toto riziko se bude v budoucnu zvyšovat. Už teď mají

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

Stěžovatelé namítali porušení svých práv podle článků 2, 3, 8 a 14 Úmluvy z důvodu, že současné a budoucí závažné dopady změny klimatu negativně ovlivňují jejich životy, pohodu, duševní zdraví a domovy zejména kvůli vlnám veder, lesním požárům a kouři z požárů, přičemž Portugalsko patří mezi země, které budou nejvíce postiženy nepříznivými účinky změny klimatu, a že naráží na limity schopnosti přizpůsobit se dopadům globálního oteplování.

Čtvrtý senát Soudu se vzdal jurisdikce ve prospěch velkého senátu, který posuzoval, zda je stížnost za okolností dané věci vůbec přijatelná.

A. PŘEDBĚŽNÉ ÚVAHY SOUDU KE KONTEXTU KLIMATICKÉ ZMĚNY A K DANÉ VĚCI

Soud předně odkázal na úvahy ohledně změny klimatu a důsledků na výkon práv zaručených Úmluvou, jak je popsal ve věci *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz a ostatní proti Švýcarsku* (č. 53600/20, rozsudek velkého senátu ze dne 9. dubna 2024, § 410–422). Připomněl,

že jeho dosavadní judikatura může sice dát vodítka ke stížnostem týkajícím se změny klimatu, existují ale významné rozdíly mezi otázkami dosud řešenými ve věcech životního prostředí a otázkami vyvolanými změnou klimatu. Ty si žádají zvláštní posouzení Soudem. Dále zdůraznil, že stížnost podala skupina mladých lidí. Ti si stěžují na stávající a budoucí vážné dopady změny klimatu. Mají za to, že spadají do jurisdikce oněch 33 států ve smyslu článku 1 Úmluvy. Před podáním stížnosti neusilovali o nápravu u žádného vnitrostátního orgánu, obrátili se přímo na Soud. Popsali údajná pochybení a nedostatky v ochraně klimatu ze strany států a nepříznivé účinky na lidi a chtějí, aby Soud rozhodl jako první instance.

Soud postupoval tak, že se nejprve zabýval existencí jurisdikce států. Omezil se zejména na výkon jurisdikce ve vztahu k nepříznivým účinkům změny klimatu, nikoli na možné otázky extrateritoriální jurisdikce například v souvislosti s lokálnějšími přeshraničními škodami na životním prostředí. Poté se věnoval povinnosti stěžovatelů vyčerpat vnitrostátní prostředky nápravy. Závěrem zkoumal, zda je vůbec na místě posuzovat, zda stěžovatelům svědčí postavení oběti ve světle relevantních obecných zásad v kontextu změny klimatu (tamtéž, § 487–488).

Jelikož stěžovatelé po vypuknutí vojenského konfliktu v roce 2022 již netrvali na projednání stížnosti ve vztahu

k Ukrajině, Soud se věcí ve vztahu k této zemi dále nezabýval. Naopak ve vztahu k Rusku Soud neshledal vzhledem ke své dosavadní judikatuře překážku dalšího projednání věci i přes pasivitu daného státu v řízení [Gruzie proti Rusku (II), č. 38263/08, rozsudek velkého senátu ze dne 28. dubna 2023, § 21 a 27].

B. K VÝKONU JURISDIKCE STÁTŮ PODLE ČLÁNKU 1 ÚMLUVY

a) Obecné zásady vyplývající z judikatury Soudu

Soud poukázal na svou nedávnou judikaturu k obecným zásadám, které uplatňuje při posuzování, zda osoba podléhá jurisdikci státu (M. N. a ostatní proti Belgii, č. 3599/18, rozhodnutí velkého senátu ze dne 5. května 2020, § 96–109). Připomněl také, že pouhá skutečnost, že rozhodnutí přijatá na vnitrostátní úrovni měla dopad na situaci osob žijících v zahraničí, ještě nezakládá pravomoc dotyčného státu nad těmito osobami mimo jeho území. Platí rovněž, že k založení extrateritoriální jurisdikce musí existovat mimořádné okolnosti. V tomto ohledu stanovil Soud řadu kritérií. Především se jedná o kritérium „účinné kontroly státu nad určitou oblastí“ (prostorové pojetí jurisdikce) a kritérium „moci a kontroly ze strany státního činitele nad osobami“ (osobní pojetí jurisdikce) (tamtéž, § 115). V některých věcech se Soud odvolal také na zvláštní okolnosti zakládající extrateritoriální jurisdikci (např. státoobčanský svazek mezi příbuznými stěžovatelů a daným státem,

případně diplomatická či konsulární pravomoc). To je však třeba posuzovat s ohledem na konkrétní okolnosti případu (H. F. a ostatní proti Francii, č. 24384/19 a 44234/20, rozsudek velkého senátu ze dne 14. září 2022). b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

1. Teritoriální jurisdikce

V dané věci stěžovatelé žijí v Portugalsku, podléhají tudíž jeho teritoriální jurisdikci. Podle článku 1 Úmluvy Portugalsko odpovídá za porušení práv a svobod chráněných Úmluvou, které mu lze přičíst ve vztahu ke stěžovatelům (Ilaşcu a ostatní proti Moldavsku a Rusku, č. 48787/99, rozsudek velkého senátu ze dne 8. července 2004, § 311–12). Nicméně výkon jurisdikce je třeba odlišit od odpovědnosti za namítaná porušení Úmluvy; odpovědnost je samostatnou otázkou, kterou Soud posuzuje v rámci meritu případu (Ukrajina a Nizozemsko proti Rusku, č. 8019/16, rozhodnutí velkého senátu ze dne 30. listopadu 2022, § 549). U zbylých států stěžovatelé netvrdili a Soud neshledal důvod, proč by podléhali jejich teritoriální jurisdikci. Stěžovatelé naopak uvedli, že jurisdikce těchto států vychází z výjimečných

okolností spojených s extrateritoriální jurisdikcí. Soud toto posoudil ve světle příslušných zásad, máje na paměti, že stěžovatelé namítali nedodržení hmotněprávních pozitivních závazků států podle článků 2, 3 a 8 Úmluvy.

2. Extrateritoriální jurisdikce

Soud poznamenal, že pokud jde o „účinnou kontrolu oblasti mimo vlastní území státu“, žádný ze zbylých států nevykonával takovou kontrolu, aby stěžovatelé podléhali jeho jurisdikci *ratione loci*. Také neshledal relevantním založit jurisdikci na základě „výkonu moci a kontroly státním činitelem“; to předpokládá určitou fyzickou moc nebo kontrolu nad údajnou obětí (tamtéž, § 565–572). Žádný ze států zde ale nevykonával moc či kontrolu nad stěžovateli ve smyslu judikatury Soudu k článku 1 Úmluvy. S ohledem na námitky stěžovatelů a na způsob, jakým Soud dříve vyložil jurisdikční spojení, pokud jde o procesní povinnost vést vyšetřování podle článku 2 Úmluvy (tamtéž, § 573–75), bylo také zřejmé, že ani v tomto směru není dána jurisdikce dotyčných států. Otázka, zda a v jakém rozsahu mohla být

potenciálně založena jurisdikce kvůli zahájení relevantního vnitrostátního řízení zde nevyšla; stěžovatelé v žádném státě neusilovali o nápravu. Zbývalo proto posoudit, zda existovaly zvláštní okolnosti zakládající extrateritoriální jurisdikci.

Soud potvrdil, že přijetí rozhodnutí na vnitrostátní úrovni, které má dopad na situaci osob v zahraničí, ještě nezakládá jurisdikci dotyčného státu nad touto osobou. To se týká nejen rozhodnutí přijatých orgány (viz *M. N. a ostatní proti Belgii*, cit. výše, § 112–13), ale i toho, že stát je schopen přijmout rozhodnutí nebo opatření, které má dopad na situaci stěžovatele v zahraničí (viz *H. F. a ostatní proti Francii*, cit. výše, § 202). Soud neshledal u stěžovatelů žádné prvky, na základě kterých dříve založil extrateritoriální jurisdikci kvůli zvláštním okolnostem případu. Ti se však dovolávali specifického kontextu změny klimatu. V tomto ohledu Soud zdůraznil, že ve věci *M. N. a ostatní proti Belgii* (cit. výše, § 113), které se dovolávali stěžovatelé, nezaložil extrateritoriální jurisdikci dotyčného státu; odkazem na „mimořádné okolnosti“ zde Soud nesledoval stanovení odlišného kritéria jurisdikce. V kontextu této věci uvedl, že posouzení „mimořádných okolností“ vyžaduje, aby Soud zkoumal povahu souvislosti mezi stěžovateli a dotyčným státem a ověřil, zda nad nimi stát skutečně vykonával „moc nebo účinnou kontrolu“ (tamtéž, § 102 a 113). Ve věci *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz a*

ostatní (cit. výše, § 422) pak Soud popsal, proč případy týkající se změny klimatu vykazují zvláštnosti, které je odlišují od „klasických“ případů z oblasti životního prostředí. Vyžadují tedy přízpůsobení jeho judikatury co do přístupu ohledně nepříznivých účinků změny klimatu na výkon práv chráněných Úmluvou.

Soud se proto zabýval tím, zda jsou zde relevantní důvody k rozvoji jeho judikatury k extrateritoriální jurisdikci v kontextu změny klimatu. Zohlednil jednak, že státy mají zásadní kontrolu nad veřejnými a soukromými aktivitami na jejich území, které produkují emise. Přijaly i mezinárodněprávní závazky, zejména podle Pařížské dohody, které rozvinuly v předpisech, politikách, jakož i ve vnitrostátně stanovených příspěvcích („NDC“) podle této dohody. Nadto z Úmluvy vyplývají státům určité pozitivní závazky v této oblasti (tamtéž, § 544–554). Dále zde existuje určitá příčinná souvislost mezi veřejnými a soukromými aktivitami, které se odehrávají na území státu a které produkují emise, a nepříznivým dopadem na práva lidí pobývajících mimo jeho hranice, a tudíž mimo rámec demokratického procesu dotyčného státu. Změna klimatu je celosvětovým fenoménem a každý stát nese díl odpovědnosti za globální výzvy ní způsobené a má svou roli při hledání vhodných řešení. Konečně problém změny klimatu je pro lidstvo existenční povahy, a to způsobem, který jej odlišuje od jiných příčin a následků. Více fosilních paliv těžených

nebo spalovaných kdekoli na světě nad rámec toho, co lze kompenzovat přirozeným odstraňováním uhlíku (nulová čistá hodnota), povede k vyšším koncentracím skleníkových plynů v atmosféře, a tím ke globálnímu zhoršení dopadů změny klimatu. Přesto tyto úvahy podle Soudu samy o sobě nevedenou k vytvoření nové výjimky ve prospěch extrateritoriální jurisdikce skrze soudní výklad nebo jako ospravedlnění pro rozšíření stávajících výjimek.

Dále se Soud neztotožnil se stěžovateli v tom, že výkon jurisdikce závisí na obsahu pozitivních závazků, které má dle nich uložit státům kvůli závažnosti dopadu změny klimatu na jejich práva. Aby údajně porušení spadalo do pravomoci Soudu podle článku 19 Úmluvy, musí být nejprve prokázáno, že je založena jurisdikce státu. Jurisdikce podle článku 1 Úmluvy představuje nezbytnou podmínku. Otázka jurisdikce státu je předběžnou otázkou, kterou je třeba vyřešit před posouzením důvodnosti námitek (viz *Ukrajina a Nizozemsko proti Rusku*, cit. výše, § 506). Nadto z judikatury Soudu nevyplývá, že závazky státu podle nějakého článku Úmluvy nebo týkající se určité záležitosti Úmluvy (bez ohledu

na údajnou závažnost) vyžadují, aby stát uplatnil Úmluvu na situaci osob, které nespádají do jeho jurisdikce (*mutatis mutandis*, *Abdul Wahab Khan proti Spojenému království*, č. 11987/11, rozhodnutí ze dne 28. ledna 2014, § 26). Stěžovateli předestřené pozitivní závazky států v oblasti změny klimatu tedy nestačí k založení jurisdikce státu nad osobami mimo jeho území, anebo mimo jeho moc a kontrolu. Současně zde neexistují žádné zvláštní souvislosti mezi stěžovateli a dotyčnými státy (kromě Portugalska), kvůli kterým by Soud mohl shledat, že jakékoli pozitivní závazky, kterým státy mohou podléhat, musí být uplatněny s náležitým ohledem na konkrétní situaci stěžovatelů. To, že stěžovatelé mají skrze jejich portugalské občanství rovněž občanství EU, ještě nevede k vytvoření jurisdikčního spojení mezi nimi a státy, které jsou členy EU. Stát by totiž musel plnit hmotněprávní závazky podle Úmluvy, byť nemá žádnou „kontrolu“ ve smyslu judikatury Soudu nad územím, kde stěžovatele sužují dopady změny klimatu, a které by v zásadě mohly nastat kdekoli, ani kontrolu nad samotnými stěžovateli (*mutatis mutandis*, *H. F. a ostatní proti Francii*, cit. výše, § 198).

Soud rovněž připomněl, že cílem Úmluvy není poskytovat ochranu životnímu prostředí jako takovému. K tomu slouží jiné zvláštní mezinárodní instrumenty a vnitrostátní právní předpisy (*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz a ostatní proti Švýcarsku*, cit. výše, § 445). Požadavek stěžovatelů na založení extraterritoriální jurisdikce k usnadnění soudních sporů ve věcech změny klimatu a aby mohli jednat namísto dotčených osob z každého státu by vedl k radikálnímu odklonu od systému ochrany podle Úmluvy. Ten vychází ze zásad teritoriální jurisdikce a subsidiarity. Soud také nesouhlasil s tím, že by podání stížnosti jen proti Portugalsku mělo omezenou účinnost, resp. že chyběly prostředky, jak pohnat ostatní státy k odpovědnosti. Zopakoval, že jurisdikci je třeba odlišit od odpovědnosti. Navíc každý stát má vlastní díl odpovědnosti za přijetí opatření k řešení změny klimatu a přijetí těchto opatření není determinováno žádným konkrétním jednáním (nebo opomenutím) jiného státu (tamtéž, § 442). To odpovídá přístupu Soudu v případech zahrnujících odpovědnost států za údajné porušení práv podle Úmluvy; každý stát nese svůj díl odpovědnosti za dané porušení (*Razvozhayev proti Rusku a Ukrajině a Udaltsov proti Rusku*, č. 75734/12 a další, rozsudek ze dne 19. listopadu 2019, § 160). Soud tak nepřítakal riziku vakua v ochraně práv podle Úmluvy a beztrestnosti dotčených států. Současně existuje rozsáhlý mezinárodní proces pod záštitou OSN, který státům umožňuje řešit odpovědnost

jiných států za změnu klimatu. Tvrzení stěžovatelů ohledně omezeného podílu údajné odpovědnosti Portugalska za změnu klimatu – jakožto teritoriálního státu – tak neobstojí pro založení jurisdikce dalších států.

K založení extraterritoriální jurisdikce na základě kritéria „kontroly nad zájmy stěžovatelů“ Soud podotkl, že judikatura k článku 1 Úmluvy vyžaduje kontrolu nad samotnou osobou, ne nad jejími zájmy (*Ukrajina a Nizozemsko proti Rusku*, cit. výše, § 571). Vyjma případů na poli článku 2 Úmluvy u úmyslného zbavení života státními činiteli tedy chybí v judikatuře opora pro takové kritérium a nelze rozšiřovat rozsah působnosti Úmluvy způsobem vedoucím k radikálnímu odklonu od zavedených zásad podle článku 1 Úmluvy. Kontrola „nad zájmy“ by neumožňovala dostatečně předvídat dosah Úmluvy. V důsledku by mohl téměř každý, kdo je změnou klimatu nepříznivě zasažen, kdekoli na světě, kde by počítal její účinky, spadat do jurisdikce kterékoli smluvní strany pro účely článku 1 Úmluvy ve vztahu k činnostem nebo opomenutím této strany v boji proti změně klimatu. Tomu nelze přisvědčit [*Gruzie proti Rusku* (II), č. 38263/08, rozsudek velkého senátu ze dne 21. ledna 2021, § 134]. Nic na tom nemění návrh, aby se rozšíření omezilo jen na právní prostor Úmluvy – nehledě na skutečnost, že si stěžovatelé vybrali jen některé ze smluvní státy. Vzhledem k povaze změny klimatu, jejích příčin a důsledků by takové rozšíření extraterritoriální jurisdikce

bylo umělé a těžko odůvodnitelné (*Al-Skeini a ostatní proti Spojenému království*, č. 55721/07, rozsudek velkého senátu ze dne 7. července 2011, § 142). Byť zdroje emisí nejsou omezeny na konkrétní činnosti, které lze označit ze nebezpečné, a nelze je obecně lokalizovat nebo omezit na konkrétní zařízení, ze kterých vycházejí škodlivé účinky, hlavní zdroje emisí jsou v oborech jako je průmysl, energetika, doprava, bydlení, stavebnictví a zemědělství a vznikají v rámci základních lidských činností na daném území. Boj proti změně klimatu skrze snižování emisí u zdroje se tak týká především teritoriální jurisdikce. Naopak škodlivé důsledky způsobené emisemi jsou výsledkem řetězce účinků, který je složitý, nepředvídatelný z hlediska času a místa a rozptýlený. Je proto obtížné stanovit příslušné podíly nepříznivého dopadu emisí v zahraničí. Rozsah extraterritoriální jurisdikce by tak byl bez jakýchkoliv identifikovatelných omezení (*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz a ostatní proti Švýcarsku*, cit. výše, § 417). Rozšíření extraterritoriální jurisdikce na základě „kontroly nad zájmy stěžovatelů“ v kontextu změny klimatu – ať už v rámci nebo mimo právní prostor Úmluvy – by u států vedlo k

neudržitelné míře nejistoty. Přijatá opatření nebo opomenutí při zvládání potenciálních škodlivých účinků změny klimatu by založila jurisdikci státu nad zájmy osob mimo jeho území a bez zvláštních pout s dotčeným státem. Především by to ale znamenalo neomezené rozšíření extraterritoriální jurisdikce a odpovědnosti států podle Úmluvy vůči lidem prakticky kdekoli na světě. Tím by se Úmluva stala globální smlouvou o změně klimatu.

K argumentu vývoje na mezinárodní úrovni Soud uvedl, že zatímco koncept jurisdikce pro účely článku 1 Úmluvy odráží význam tohoto termínu v mezinárodním právu veřejném [*Ukrajina proti Rusku (věc Krym)*, č. 20958/14 a 38334/18, rozhodnutí velkého senátu ze dne 16. prosince 2020, § 344], jiné nástroje mezinárodního práva mohou poskytovat jiný rozsah ochrany. Soud není při výkonu pravomoci podle článku 19 Úmluvy vázán výklady obdobných instrumentů jinými orgány s ohledem na možné rozdíly v jejich obsahu nebo v roli Soudu a dalších orgánů (*Caamaño Valle proti Španělsku*, č. 43564/17, rozsudek ze dne 11. května 2021, § 53–54). Soud vzal v úvahu relevanci preambule

Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu („UNFCCC“), podle níž mají státy „odpovědnost zajistit, aby činnosti v rámci jejich jurisdikce nebo kontroly nezpůsobily škody na životním prostředí jiných států nebo oblastí mimo území hranice národní jurisdikce“. Vzal rovněž na vědomí články 1 a 2 Návrhu článků o prevenci přeshraničních škod zapříčiněných nebezpečnými aktivitami, přístup Meziamerického soudu pro lidská práva v poradním posudku a přístup Výboru OSN pro práva dítěte ve věci Sacchi a ostatní proti Argentině. Uvedené ale neposkytuje oporu pro založení extraterritoriální jurisdikce podle Úmluvy podle návrhu stěžovatelů. Jednak UNFCCC a Návrh článků jsou zásadně odlišné povahy než Úmluva, která je nástrojem ochrany lidských práv a není specificky určena k poskytování obecné ochrany životního prostředí. Současně dané dokumenty slouží především k tomu, aby řídily vztahy mezi státy, zatímco Úmluva jde dále a vytváří systém objektivních závazků v oblasti lidských práv (Loizidou proti Turecku, č. 15318/89, rozsudek velkého senátu ze dne 23. března 1995, § 70). Konečně, byť se dané dokumenty zmiňují o problematice „škody“ nebo „újmy“, ke které dochází za hranicemi státu, nezdá se, že by taková „škoda“ nebo „újma“ přivedla jakékoli dotčené osoby pod jurisdikci státu, ze kterého škoda nebo újma pochází. Dokumenty jasně odlišují činnosti způsobující újmu, která má původ v jurisdikci jednoho státu, a jejich účinky, které spadají do jurisdikce jiného státu. Pokud

jde o přístupy Meziamerického soudu pro lidská práva a Výboru pro práva dítěte, jsou oba založeny na odlišném pojetí jurisdikce, které Soud neuznal [viz [Gruzie proti Rusku \(II\)](#), cit. výše, § 124].

S ohledem na výše uvedené, jakož i na pokračující vývoj ve vnitrostátním a mezinárodním právu a globální odpovědi na změny klimatu spolu se stále rostoucími vědeckými poznatky o klimatické změně a jejích dopadech na osoby, Soud neshledal důvody pro rozšíření extraterritoriální jurisdikce států skrze soudní výklad způsobem požadovaným stěžovateli. Dospěl tak k závěru, že stěžovatelé nepodléhají výkonu (extra)teritoriální jurisdikce dotyčných států.

Soud tudíž konstatoval v dané věci jednak, že existovala teritoriální jurisdikce Portugalska, jednak prohlásil stížnost za nepřijatelnou ve vztahu k ostatním státům pro nedostatek jurisdikce podle čl. 35 odst. 3 a 4 Úmluvy.

C. K VYČERPÁNÍ VNITROSTÁTNÍCH PROSTŘEDKŮ NÁPRAVY

a) Obecné zásady

Soud odkázal na své obecné zásady stran vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy ([Vučković a ostatní proti Srbsku](#), č. 17153/11 a další, rozsudek velkého senátu ze dne 25. března 2014, § 69–77).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Protože Soud shledal, že stížnost je pro nedostatek jurisdikce nepřijatelná proti všem státům s výjimkou Portugalska, posuzoval splnění požadavku vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy pouze k tomuto státu. Tedy, zda existovaly účinné prostředky nápravy, které stěžovatelé mohli a měli v daném kontextu využít. Ti přitom nevyužili žádné právní prostředky. Tvrdili, že pouhé zakotvení práva v ústavě nemůže zajistit účinnou a dostatečně jistou nápravu a zpochybnili i účinnost ostatních v úvahu připadajících vnitrostátních prostředků nápravy. Soud se s tím neztotožnil.

Shledal, že portugalská ústava výslovně zaručuje právo na zdravé a ekologicky vyvážené životní prostředí. Dané ustanovení je bezprostředně použitelné a vymahatelné vnitrostátními soudy. Nadto portugalský právní systém umožňuje podat žalobu ve veřejném zájmu (*actio popularis*); jejím prostřednictvím žalobce (aniž by prokázal přímý zájem na žalobě) může po úřadech požadovat přijetí opatření týkajících se i ochrany životního

prostředí a kvality života. Právní úprava také zaručuje každému právo na úplnou a účinnou ochranu jeho práv a zájmů v záležitostech životního prostředí. Kromě toho klimatický zákon uznává změnu klimatu jako mimořádnou situaci a poskytuje každému právo na „klimatickou rovnováhu“ ve smyslu práva na obranu proti dopadům změny klimatu a možnost požadovat, aby veřejné a soukromé subjekty dodržovaly jejich povinnosti v záležitostech změny klimatu.

Nadto uvedené ústavní právo je považováno za součást osobnostních práv. Lze se ho domáhat prostřednictvím občanskoprávní žaloby, která může vést k předcházení riziku nebo ke zmírnění následků již vzniklé újmy. Vnitrostátní právo zakotvuje i mimosmluvní občanskoprávní žalobu proti státu, díky které lze získat náhradu újmy způsobené protiprávním jednáním nebo nečinností státu. Součástí právní úpravy je i režim odpovědnosti za újmu na životním prostředí, který se vztahuje na škody na životním prostředí. Právní rámec také poskytuje prostředky nápravy, díky kterým se lze u správních soudů domáhat, aby uložily správním orgánům přijetí opatření v kontextu životního prostředí a kvality

života. Byť dosud nebylo rozhodnuto o žádném klimatickém případě, z vnitrostátní judikatury vyplývá, že soudní řízení týkající se záležitostí životního prostředí jsou realitou vnitrostátního právního systému. Dále Soud zohlednil, že portugalské právo poskytuje jak mechanismy k překonání nedostatku peněžních prostředků na právní zastoupení, tak i účinné prostředky nápravy nepřiměřené délky řízení. Připomněl, že existence pouhých pochybností o vyhlídkách na úspěch určitého prostředku nápravy, který není zjevně marný, není relevantním důvodem pro nevyčerpání tohoto prostředku (tamtéž, § 74).

V dané věci proto Soud neshledal zvláštní důvody pro upuštění od povinnosti vyčerpat prostředky nápravy v souladu s platnými pravidly a postupy podle vnitrostátního práva. Pokud by to stěžovatelé učinili, vnitrostátní soudy by měly příležitost posoudit otázku slučitelnosti vnitrostátních opatření nebo opomenutí s Úmluvou. Díky tomu by Soud měl k dispozici skutková a právní zjištění a posouzení vnitrostátních soudů. Stěžovatelé však neučinili kroky, které by vnitrostátním soudům umožnily plnit jejich základní roli v systému ochrany podle Úmluvy, přičemž role Soudu je vůči nim subsidiární (tamtéž, § 90). Soud tak nepřijal výklad zásady subsidiarity ze strany stěžovatelů, podle kterých by měl rozhodnout o záležitostech změny klimatu dříve, než k tomu dostanou příležitost soudy států. To je v příkrém

rozporu s danou zásadou, na níž je založen systém Úmluvy jako celek, a zejména s pravidlem vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy. Jak Soud vysvětlil ve věci [Demopoulos a ostatní proti Turecku](#) (č. 46113/99, rozhodnutí velkého senátu ze dne 1. března 2010, § 69), není soudem prvního stupně, nemá kapacitu a ani to neodpovídá jeho úloze mezinárodního soudu, aby rozhodoval o velkém počtu případů, které si vyžadují zjištění základních skutečností, což by z podstaty a účinnosti praxe mělo být doménou vnitrostátních soudů ([Vučković a ostatní proti Srbsku](#), cit. výše, § 70 in fine).

Soud tudíž prohlásil stížnost stěžovatelů proti Portugalsku za nepřijatelnou pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy ve smyslu čl. 35 odst. 1 a 4 Úmluvy.

D) K POSTAVENÍ OBĚTI

Závěrem Soud uvedl, že v dané věci panovala značná nejasnost stran individuální situace stěžovatelů. To ztížilo zkoumání, zda splňují kritéria postavení oběti ([Ve-rein KlimaSeniorinnen Schweiz a ostatní proti Švýcarsku](#), cit. výše, § 487–488). Důvodem je to, že stěžovatelé nevyčerpali vnitrostátní prostředky nápravy, což je požadavek úzce související s otázkou postavení oběti. Platí to tím spíše, jde-li o obecná opatření, jako jsou opatření v záležitostech souvisejících se změnou klimatu. Kvůli nepřipustnosti stížnosti z důvodů uvedených výše Soud proto dále nezkoumal, zda

stěžovatelům za daných okolností svědčí postavení oběti podle článku 34 Úmluvy (mutatis mutandis, [Zambrano proti Francii](#), č. 41994/21, rozhodnutí ze dne 21. září 2021, § 47).

Cizinecké právo

Rozsudek ze dne 23. dubna 2024 ve věci č. 71008/16 – M. B. proti Nizozemsku

Senát třetí sekce Soudu dospěl většinou šesti hlasů proti jednomu k závěru, že zajištění stěžovatele, žadatele o azyl, z důvodu ochrany národní bezpečnosti nebo veřejného pořádku v bezprostřední návaznosti na ukončení výkonu trestu odnětí svobody, který mu byl uložen za spáchání trestného činu účasti na teroristické skupině, nemělo dostatečně úzkou vazbu na sledovaný cíl v podobě zabránění neoprávněnému vstupu na území. Bylo proto svévolné, a tedy v rozporu s první částí čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel, občan Sýrie, opustil koncem roku 2013 svou zemi původu. Následně více než rok pobýval v Turecku a v říjnu 2015 vstoupil na území Nizozemska, kde požádal o azyl a byl ubytován v přijímacím středisku. O měsíc později jej zatkla policie na základě informací pocházejících od dvou jiných žadatelů o azyl, kterým měl žalobce údajně sdělit, že byl součástí teroristické organizace v Sýrii a že mimo jiné odpaloval nálože v autech. Stěžovatel byl vzat do vazby. Prvostupňový soud jej následně shledal vinným a za trestný čin účasti na teroristické skupině jej odsoudil k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce deseti měsíců. Státní zástupce nicméně v závěrečné řeči před soudem uvedl, že navzdory existenci důkazů odůvodňujících stěžovatelovo odsouzení nebyl nade vše pochybnost přesvědčen o jeho vině, a žádal, aby byl stěžovatel viny zproštěn. Proti odsuzujícímu rozsudku podal odvolání, stejně jako samotný stěžovatel. V září 2016 byl stěžovatel propuštěn, neboť délka jeho vazby dosáhla výše trestu odnětí svobody. Ihned byl ale vzat do zajištění dle

cizineckého práva jako žadatel o azyl. Jeho zajištění bylo odůvodněno jednak účelem získání informací pro posouzení jeho žádosti o azyl a z důvodu obav z jeho útěku, jednak proto, že stěžovatel představoval vzhledem k předchozímu odsouzení hrozbu pro národní bezpečnost. Stěžovatel podal proti rozhodnutí o zajištění žalobu, kterou správní soud zamítl. Ačkoliv podle něj správní orgán nedostatečně odůvodnil riziko stěžovatelova útěku, ztotožnil se s tím, že stěžovatel představuje z důvodu předchozího odsouzení za účast na teroristické skupině hrozbu pro národní bezpečnost, resp. veřejný pořádek. Stěžovatelův další opravný prostředek zamítla Státní rada.

Následně stěžovatel podal stížnost k Soudu. Souběžně se dále domáhal ukončení svého zajištění. To se mu nakonec podařilo. Správní soud určil, že stěžovatelovo zajištění v období od listopadu do prosince 2016 bylo nezákonné, rozhodnutí o zajištění zrušil a stěžovateli ve vztahu k tomuto období přiznal náhradu nemajetkové újmy. Stěžovateli bylo následně uloženo opatření omezující jeho svobodu pohybu, na jehož základě byl povinen se denně hlásit příslušnému úřadu a žádat o povolení opustit obec, v níž se zdržoval.

V prosinci 2017 odvolací trestní soud stěžovatele zprostil obžaloby pro nedostatek důkazů. Jeho rozhodnutí následně potvrdil nejvyšší soud. V lednu 2018 bylo zrušeno i opatření omezující stěžovatelovu svobodu

pohybu. V březnu 2018 byl stěžovateli udělen azyl na dobu pěti let se zpětnou účinností ke dni, kdy o něj požádal.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 1 PÍSM. F) ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že jeho zajištění jako žadatele o azyl bylo v rozporu s čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy.

a) Obecné zásady

Soud úvodem připomněl, že článek 5 zaručuje ochranu jednotlivce před svévolnými zásahy státu do jeho práva na osobní svobodu. Zbavení osobní svobody je možné pouze v případech výjimek uvedených v čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Písmeno f) tohoto ustanovení umožňuje omezit osobní svobodu cizinců v imigračním kontextu za účelem zabránění nepovoleného vstupu na území (*Khlaifia a ostatní proti Itálii*, č. 16483/12, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2016, § 88–89). Ve vztahu ke slovnímu spojení „*aby se zabránilo [...] nepovolenému vstupu na území*“ Soud odkázal na svou předchozí judikaturu (*Saadi proti Spojenému království*, č. 13229/03, rozsudek velkého senátu ze dne 29. ledna 2008). Vyzdvihl, že státy mají s výhradou závazků vyplývajících z Úmluvy právo kontrolovat vstup a pobyt cizinců na svém území. Nezbytnou součástí tohoto práva je možnost zadržet osobu, která požádala o povolení

vstoupit na území, ať už v souvislosti s žádostí o azyl či jinou obdobnou žádostí. Tuto možnost přitom nelze omezovat toliko na situace, kdy se dotčená osoba prokazatelně snaží vyhnout omezení vstupu. Jinými slovy, nelze souhlasit s takovým výkladem, podle něhož by za účelem zabránění nepovolenému vstupu na území nebylo možné zajistit žadatele o azyl, který se přihlásil příslušným orgánům (tamtéž, § 64–65). Soud zároveň připomněl, že ustanovení vnitrostátního práva, které umožňuje žadatelům o azyl vstoupit na území či na něm setrvat až do konečného rozhodnutí o jejich žádosti, nutně neznamená, že bylo cizinci formálně povoleno vstoupit na území. Je totiž možné, že takové ustanovení pouze odráží mezinárodní standardy, podle nichž žadatele o azyl nelze v průběhu posuzování jeho žádosti vyhostit (*Suso Musa proti Maltě*, č. 42337/12, rozsudek ze dne 23. července 2013, § 97).

Soud rovněž připomněl, že zbavení osobní svobody nemůže být svévolné. Pojem *svévolné* ve smyslu čl. 5 odst. 1 Úmluvy přitom přesahuje otázku zákonnosti. Jinými slovy, zbavení osobní svobody může být z hlediska vnitrostátního práva zákonné, přesto však může být

svévolné, a tedy v rozporu s Úmluvou. Zákaz svévolnosti se vztahuje jak na rozhodnutí o zajištění, tak i na jeho výkon. Nese s sebou nejen požadavek na dobrou víru vnitrostátních orgánů, ale i požadavek, aby zajištění skutečně sledovalo tvrzený účel (*Saadi*, cit. výše, § 67) – tedy buď *zabránění nepovolenému vstupu na území*, nebo *vyhoštění*. Nezbytné jsou rovněž vhodné místo a podmínky zajištění. Je přitom třeba mít na paměti, že zajištění se nevztahuje na osoby, které se dopustily trestného činu, ale na cizince, kteří často v obavě o svůj život uprchli ze země svého původu. Délka zajištění nakonec v souladu se zásadou proporcionality nemá přesáhnout dobu přiměřeně nutnou pro dosažení sledovaného účelu (*Saadi*, cit. výše, § 74; a *A. a ostatní proti Spojenému království*, č. 3455/05, rozsudek velkého senátu ze dne 19. února 2009, § 164).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Soud se nejprve zabýval otázkou, zda bylo stěžovatelovo zajištění v souladu s vnitrostátním právem. Stěžovatel ve své argumentaci odkazoval mj. na rozsudek velkého senátu Soudního dvora EU ze dne 16. února 2016, *N.*, C-601/15 PPU. Soud v této souvislosti zdůraznil, že

v souladu s článkem 19 a čl. 32 odst. 1 Úmluvy není příslušný aplikovat či přezkoumávat tvrzená porušení unijního práva s výjimkou situací, kdy mohla být porušena práva a svobody chráněné Úmluvou ([Jeunesse proti Nizozemsku](#), č. 12738/10, rozsudek velkého senátu ze dne 3. října 2014, § 110). Vnitrostátní správní soud přitom s ohledem na obecné podmínky citovaného rozsudku Soudního dvora odmítl, že by aplikované ustanovení vnitrostátního práva neposkytovalo dostatečný právní základ pro zajištění stěžovatele. Jelikož výklad ustanovení vnitrostátního práva, včetně jeho souladu s unijním právem, přísluší v první řadě vnitrostátním orgánům, především soudům, neviděl Soud důvod se od posouzení vnitrostátního soudu odchýlit. Konstatoval tedy, že stěžovatelovo zajištění bylo v tomto ohledu v souladu s vnitrostátním právem.

Následně se Soud vyjádřil k otázce, zda stěžovatelovo zajištění spadalo do působnosti první části čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy, která umožňuje zbavení svobody za účelem zabránění nepovolenému vstupu na území. Soud zopakoval, že relevantní je v tomto směru povolení vstupu *de iure*, nikoliv vstup *de facto*. Ačkoliv se tedy cizinec může fyzicky nacházet na území státu, neznamená to, že mu byl povolen vstup, a může proto být zajištěn podle první části čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy. Působnost tohoto ustanovení tak není omezena toliko na hraniční řízení. Okamžik, kdy se přestane uplatňovat,

závisí do značné míry na vnitrostátním právu ([Suso Musa](#), cit. výše, § 97).

Soud v této souvislosti podotknul, že stěžovatelův případ se skutkově lišil od případu, kterým se zabýval v rozsudku ve věci [Saadi](#) (cit. výše), a to z hlediska počtu dnů, kdy stěžovatel pobýval na území bez omezení osobní svobody, a podmínek, které se na něj vztahovaly. Podobnost mezi uvedenými případy naopak Soud spatřoval v tom, že u obou stěžovatelů v době jejich zajištění dosud příslušné vnitrostátní orgány nerozhodly o jejich žádosti o azyl. Oprávněnost stěžovatelova pobytu na území v této věci totiž vyplývala z vnitrostátního práva, které ve světle čl. 9 odst. 1 procedurální směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/32/EU žadateli o azyl zaručuje právo zůstat na území do doby, než bude rozhodnuto o jeho žádosti o azyl. To však neodpovídá formálnímu povolení vstupu na území. Soud proto uzavřel, že stěžovatelovo zajištění spadalo do působnosti první části čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy.

Nakonec se Soud zaměřil na zodpovězení otázky, zda stěžovatelovo zajištění nebylo svévolné. Konkrétně zkoumal, zda mezi ním a sledovaným účelem spočívajícím v zabránění nepovoleného vstupu na území existovala dostatečně úzká souvislost. Soud zdůraznil, že vnitrostátní ustanovení, na jehož základě byl stěžovatel zajištěn, bylo transpozicí čl. 8 odst. 3 přijímací směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/33/EU, podle

něhož je možné žadatele zajistit právě tehdy, vyžaduje-li to ochrana národní bezpečnosti nebo veřejného pořádku. Uvedené však dle Soudu nemá žádný vztah ke skutečnosti, že čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy umožňuje zajištění pouze za účelem zabránění neoprávněnému vstupu nebo vyhoštění. Soud v této souvislosti poukázal na svou předchozí judikaturu, podle níž zajištění za účelem vyhoštění, které bylo odůvodněno ochranou veřejného pořádku, zatímco řízení o vyhoštění aktivně neprobíhalo, bylo svévolné [[Al Husin proti Bosně a Hercegovině \(č. 2\)](#), č. 10112/16, rozsudek ze dne 25. června 2019, § 104–107]. Rovněž podotknul, že ačkoliv se Pokyny UNHCR k zajištění žadatelů o azyl zmiňují o veřejném pořádku, jeho ochrana dle bodu 4.1.1 není spojena s předchozím odsouzením. Třebaže Soud vyjádřil pochopení pro obavy plynoucí z propuštění žadatele o azyl odsouzeného za účast na teroristické skupině, konstatoval, že ani ty nemohou vést k „preventivnímu“ zajištění. V době, kdy byl stěžovatel ve vazbě a následně ve výkonu trestu, navíc vnitrostátní orgány nepodnikly žádné kroky směřující k posouzení jeho žádosti o azyl, ačkoliv tak učinit mohly. Zajištění se proto Soudu jevilo

jako nepřiměřené, ba dokonce zbytečné. I když plynutí času není rozhodující pro posouzení, zda zajištění spadá do působnosti první části čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy, zůstává relevantním pro určení, zda mezi zajištěním a sledovaným účelem v podobě zabránění neoprávněnému vstupu na území existovala dostatečně úzká souvislost. Důvod zajištění v podobě ochrany veřejného pořádku tak, jak byl uplatněn ve stěžovatelově případě, by přitom podle Soudu mohl být použit k ospravedlnění nepřiměřeného zajišťování následujícího po omezení osobní svobody dle trestního práva, zatímco o žádosti o azyl nebylo rozhodnuto. To by znamenalo rozšíření důvodů pro zbavení osobní svobody cizinců, které Úmluva nestanoví.

Soud uzavřel, že jelikož stěžovatel nebyl zajištěn, když prvně vstoupil na území a požádal o azyl, a jelikož jeho zajištění nebylo možné považovat za nezbytné pro posouzení jeho azylové žádosti, ohledně které vnitrostátní orgány během předchozích deseti měsíců omezení stěžovatelovy osobní svobody v rámci trestního řízení nepodnikly žádné odpovídající kroky, neexistovala dostatečně úzká souvislost mezi zajištěním

stěžovatele a sledovaným cílem zajištění za účelem zabránění neoprávněnému vstupu na území. Zajištění stěžovatele proto bylo svévolné, a tudíž v rozporu s čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy.

III. ODDĚLENÁ STANOVISKA

Soudce Serghides ve svém souhlasném stanovisku zdůraznil význam zásady účinné ochrany lidských práv ve vztahu k čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy. Tato zásada vyžaduje, aby omezení lidských práv byla vykládána úzce (Khlaifia, cit. výše, § 88). To vnitrostátní orgány ve věci stěžovatele neučinily. Naopak, svým postupem rozšířily působnost uvedeného ustanovení Úmluvy tak, že jej použily tam, kde neexistovala dostatečně úzká souvislost mezi zajištěním a jeho sledovaným cílem v podobě zabránění neoprávněnému vstupu na území na základě tvrzeného ohrožení veřejného pořádku. Stěžovatelovo zajištění tak bylo svévolné, a tudíž v rozporu s čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy. V této souvislosti nelze opomenout ani požadavek na respektování lidské důstojnosti, který je nedílnou součástí zásady účinnosti, a to jak v podobě normy mezinárodního práva, tak i v podobě metody výkladu. Ochrana práv cizinců a uprchlíků není pouze otázkou plnění mezinárodních závazků. Jedná se o významný morální imperativ, který hluboce rezonuje s naší společnou lidskostí.

Soudce Zünd ve svém souhlasném stanovisku toliko stručně shrnul důvody porušení čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy v této věci. Poukázal na to, že zajištění sleduje cíl v podobě zabránění neoprávněnému vstupu na území, umožňuje-li vnitrostátním orgánům rychle objasnit, zda jsou podmínky vstupu splněny, případně zjistit totožnost cizince. Obavy o bezpečnost jako takové však s uvedeným nesouvisejí, a tedy k zajištění podle uvedeného ustanovení Úmluvy nepostačují. Vnitrostátní orgány navíc v průběhu omezení stěžovatelovy svobody v trestním řízení zůstaly nečinné. Následné zajištění tak nebylo nezbytné a neexistovala úzká souvislost ve vztahu k tvrzenému cíli v podobě zabránění neoprávněnému vstupu na území.

Soudkyně Schukking ve svém nesouhlasném stanovisku oponovala závěru většiny stran svévolnosti stěžovatelova zajištění. Její odůvodnění označila za nesrozumitelné a nejasné, a to jednak ve vymezení vztahu mezi zajištěním z důvodu ochrany národní bezpečnosti nebo veřejného pořádku ve smyslu unijního práva a zajištění ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy, tak i v použití testu přiměřenosti a klíčové zásady dostatečně úzké vazby zajištění a sledovaného účelu. Test proporcionality se má v kontextu uvedeného ustanovení Úmluvy omezovat toliko na posouzení, zda doba zajištění nebyla nepřiměřená sledovanému účelu. Délka zajištění navíc v této věci nebyla sporná. Soud se dle jejího

názoru rovněž odchytil od své tradičně užívané metodiky, kdy *in concreto* zkoumá, zda aplikace obecných zásad na konkrétní skutkové okolnosti vede k porušení Úmluvy. Zavádí zde totiž abstraktní hypotetickou situaci, kdy by zajištění navazující na trestněprávní omezení osobní svobody mohlo trvat nepřiměřeně dlouho, jelikož o žádosti o azyl dosud nebylo rozhodnuto. Nezkoumá, zda uvedená situace v této věci nastala, přičemž ve skutečnosti dle soudkyně Schukking nenastala. Obdobnou úvahu o „náležité péči“ v souvislosti s nečinností v průběhu trestněprávního omezení stěžovatelovy svobody lze jen obtížně vztáhnout ke klíčovému aspektu, o který se zde jednalo – totiž zda zajištění stěžovatele z důvodu ohrožení národní bezpečnosti nebo veřejného pořádku podle čl. 8 odst. 3 písm. e) přijímací směrnice úzce souviselo s cílem v podobě zabránění jeho neoprávněnému vstupu na území. Podle soudkyně Schukking byla odpověď na tuto otázku kladná. Pokud by stěžovatel nebyl v srpnu 2016 odsouzen za trestný čin účasti na teroristické skupině, nebylo by pravděpodobně o měsíc později rozhodnuto o jeho zajištění z důvodu ochrany národní bezpečnosti

nebo veřejného pořádku. Stěžovatelovo odsouzení navíc vyvolalo v azylovém kontextu otázku možného vyloučení stěžovatele z mezinárodní ochrany na základě čl. 1F Úmluvy o právním postavení uprchlíků. Existovala tedy úzká souvislost mezi důvodem zajištění v podobě ochrany národní bezpečnosti nebo veřejného pořádku a cílem v podobě zabránění stěžovatelovu neoprávněnému vstupu na území. Jeho zajištění tudíž nebylo svévolné, a proto bylo slučitelné s první částí čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy. Soudkyně Schukking závěrem vydvihla, že v době, kdy bylo rozhodnuto o stěžovatelově zajištění, v žádném případě nebylo zjevné, že stěžovatel hrozbu nepředstavuje. Vnitrostátní správní soud správně uzavřel, že závěr ohledně trestní odpovědnosti stěžovatele přísluší trestnímu soudu a že jeho odsouzení bylo pro příslušný správní orgán východiskem při rozhodování o nutnosti jeho zajištění.

Rozsudek ze dne 16. května 2024 ve věcech č. 15117/21 a 15689/21 – Mirzoyan proti České republice

Senát páté sekce Soudu jednomyslně shledal neporušení práva stěžovatele na respektování rodinného života podle článku 8 Úmluvy, když mu vnitrostátní orgány nevydaly další oprávnění k pobytu z bezpečnostních důvodů, třebaže na území žil řadu let s manželkou a dětmi. Týmž poměrem hlasů Soud rozhodl o nepřijatelnosti stížnosti pro neslučitelnost ratione materiae ve vztahu k článku 1 Protokolu č. 7 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel je občanem Ruské federace. V České republice podnikal a žil od roku 2006, a to společně s manželkou a čtyřmi dětmi. V roce 2009 mu Ministerstvo vnitra vydalo povolení k dlouhodobému pobytu za účelem podnikání a o dva roky později stěžovatel požádal o prodloužení doby jeho platnosti. Ministerstvo ale žádosti nevyhovělo, protože z utajovaných informací policie vyplývalo, že setrvání stěžovatele na území není žádoucí kvůli ochraně bezpečnosti. Současně uvedlo, že zamítavé rozhodnutí nepřiměřeně nezasahuje do

rodinného života stěžovatele a jeho dětí. Zamítnuta byla i stěžovatelova žádost o vydání povolení k dlouhodobému pobytu za účelem společného soužití rodiny a další žádosti o jiná pobytová oprávnění. Také u nich rozhodnutí vycházela z obsahu utajovaných informací. Advokát stěžovatele, nikoli však sám stěžovatel, se mohl seznámit s částí těchto informací. Proti rozhodnutím stěžovatel brojil před vnitrostátními soudy. Ty se ale po seznámení s utajovanými informacemi a jejich doplnění o další poznatky policie ztotožnily se závěry ministerstva.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že vnitrostátní orgány porušily jeho právo na respektování rodinného života, když řádně nevyvážily bezpečnostní zájmy se zájmem na ochraně rodiny a nejlepším zájmem dětí a nezjistily relevantní okolnosti stran rodinné situace.

Soud zkoumal, zda došlo k zásahu do stěžovatelova práva na respektování rodinného života a pokud ano, zda vnitrostátní orgány postupovaly z důvodu údajné absence procesních záruk, případně nedostatečného posouzení existujících rodinných vazeb, natolik vadným způsobem, aby se zásah stal neoprávněným (*I. R. a G. T. proti Spojenému království*, č. 14876/12 a 63339/12, rozhodnutí ze dne 28. ledna 2014, § 54).

a) K existenci zásahu do práva na respektování rodinného života

Kvůli délce pobytu na území a existenci předchozího pobytového oprávnění Soud považoval stěžovatele za tzv. „usazeného cizince“. Shledal, že rozhodnutí zasáhla do jeho práva na respektování rodinného života, protože neprodloužení, resp. nevydání dalšího povolení stěžovatele připravilo o právo pobývat na území. Realizace rodinného života se tak stala nejistou. Zároveň se ale řízení týkala výlučně toho, zda měl nárok na prodloužení doby platnosti povolení, která v mezích skončila, případně vydání dalšího. Nedošlo tedy k uložení vyhoštění, ani k zániku či zrušení platného povolení k pobytu po odsouzení za trestný čin. Soud tak nemohl automaticky uplatnit kritéria vyplývající z jeho judikatury stran posouzení slučitelnosti opatření s článkem 8 Úmluvy (*Maslov proti Rakousku*, č. 1638/03, rozsudek velkého senátu ze dne 23. června 2008, § 68–76).

b) K omezení procesních práv stěžovatele

Soud shledal, že rozhodnutí ministerstva odkázala především na právní úpravu relevantní pro případ stěžovatele. To ale nepostačuje k poskytnutí dostatečných

informací o důvodech, na jejichž základě byla tato rozhodnutí přijata (viz *Muhammad a Muhammad proti Rumunsku*, č. 80982/12, rozsudek velkého senátu ze dne 15. října 2020, § 168). Stran bližšího vysvětlení ministerstvo uvedlo, že utajované informace vycházely z osobní činnosti stěžovatele a jeho chování v delším časovém období. V prvním řízení shledalo, že stěžovatel je rizikem pro bezpečnost státu a prevencí kriminality, byť sám nespáchal trestný čin. Ve druhém řízení mělo za to, že se stěžovatel opakovaně a dlouhodobě choval nemorálně, čímž vážně narušoval veřejný pořádek. Ministerstvo nepřiblížilo, proč se dovolává dvou různých důvodů, proč byl stěžovatel považován za ohrožení bezpečnosti a pořádku, ani konkrétní skutkové okolnosti, na jejichž základě vznikla tato zjištění. Rozhodnutí jen obecně popsala problematiku chování. Nadto stěžovatel neměl přístup k žádné z utajovaných písemností a dvě z nich, obsahující podrobnější informace, nebyly zpřístupněny ani jeho právnímu zástupci. Došlo tedy výraznému omezení procesních práv stěžovatele, které je třeba kompenzovat dostatečnými zárukami.

Soud uvedl, že rozhodnutí přezkoumaly správní soudy včetně Nejvyššího správního soudu. Ty disponovaly potřebnou nezávislostí a plným přístupem k utajovaným informacím, což jsou významné záruky (tamtéž, § 193). Nadto si vyžádaly jejich doplnění k ověření, zda stěžovatel skutečně představuje bezpečnostní riziko, neboť původní informace nesplňovaly kvalitativní požadavky podle vnitrostátní judikatury. Nejvyšší správní soud také zdůraznil, že specifickým úkolem v rámci plné jurisdikce je přezkum věcné správnosti skutkových zjištění a právních závěrů, a považoval za zásadní, aby informace byly co nejvěrohodnější a soudy ověřitelné. Po doplnění shledal tento soud informace co do přesvědčivosti, přesnosti a věrohodnosti za dostatečné, když reprodukovaly i obsah konkrétních důkazů shromážděných v trestním řízení proti jiným osobám. Informace podle jeho závěrů poskytly přesvědčivý obraz o obecné a dlouhodobé charakteristice způsobu života stěžovatele a jeho kontaktech s kriminálním prostředím; nejednalo se o izolované skutečnosti, ale jejich mozaiku za delší časové období.

Podle Soudu se tak stěžovatel dozvěděl podstatu vznesených obvinění a mohl nechat věc posoudit nezávislými soudy. Ty účinně přezkoumaly důvody, na nichž byla založena rozhodnutí, a disponovaly přístupem k utajovaným informacím, jejichž pravost, věrohodnost a pravdivost pečlivě ověřily. Stěžovatel sice neměl

přístup k utajovaným informacím a jeho zástupce se mohl seznámit pouze s některými z nich, popisujícími obecně činnost stěžovatele, ale Nejvyšší správní soud v dané věci vysvětlil, byť stručně, důležitost zachování důvěrnosti informací. Soud to považoval za pochopitelné vzhledem k možným důsledkům pro bezpečnost a riziku vyzrazení operativních činností policie. Stěžovatel byl po celou dobu zastoupen advokátem a mohl nechat věc posoudit v kontradiktorním řízení včetně ústních jednání před soudy. Soudní řízení mu tak poskytlo dostatečné záruky vyvažující omezení jeho procesních práv a nezbavilo ho možnosti účinně zpochybnit tvrzení úřadů o ohrožení bezpečnosti a veřejného pořádku.

c) K posouzení rodinných vazeb stěžovatele na území a nejlepšího zájmu dětí

Soud poznamenal, že množství a kvalita informací, kterými disponují vnitrostátní orgány v řízení o žádosti cizince o pobytové oprávnění, nevyhnutelně ovlivňuje vyvážení dotčených zájmů, zejména proto, že důkazní břemeno nese žadatel stran jeho osobních a rodinných poměrů. Je v jeho zájmu, aby předložil argumenty a důkazy na podporu tvrzení ohledně ochrany rodinného života a nejlepších zájmů svých dětí. Jak uvedl Nejvyšší správní soud, úřady sice mají povinnost zjistit skutkový stav bez důvodných pochybností, ale nelze od nich očekávat, že budou aktivně vyhledávat podrobnosti o soukromém životě stěžovatele, nebo ho vyzývat k doplnění

podání, nejsou-li pochybnosti, potažmo potřeba doplnit již předložené informace. Stěžovatel tak sice nebyl při úvodním pohovoru ani později požádán o podrobnosti z rodinného života, ale nic mu nebránilo sdělit takové okolnosti a tyto doložit. Nepředložil žádné informace, které by mohly zvrátit rozhodnutí ministerstva, ani neuvedl žádné důležité skutečnosti ze svého soukromého či rodinného života, které by převážily nad veřejným zájmem na tom, aby již nepobýval na území.

Dále Soud uvedl, že v situaci procesní pasivity stěžovatele vnitrostátní orgány zohlednily povinnosti státu podle článku 8 Úmluvy zvážit relevantní skutečnosti, včetně zájmů stěžovatelových dětí. Ministerstvo vzalo v potaz, že povolení k pobytu dětí nebyla odvozena od povolení stěžovatele. Jeho rodinní příslušníci měli na území trvalý pobyt a byli finančně nezávislí, protože manželka stěžovatele rovněž podnikala a byla schopna rodinu uživit. Byť jeho děti dlouhodobě žily v České republice a vytvořily si zde sociální vazby, nejednalo se o specifický rys vyžadující důkladnější posouzení. Stěžovatel také opakovaně cestoval do Ruska, takže jeho vazby na zemi původu nebyly zpřetrhány. Rozhodnutí

ho nevyloučila z péče o děti; stěžovatel se mohl rozhodnout, kde bude vykonávat rodičovská práva a povinnosti. Ministerstvo a posléze i soudy tak shledaly, že zájem na odepření pobytového oprávnění převážil nad právy stěžovatele podle článku 8 Úmluvy.

Byť Soud uznal, že stěžovatelova rodina bude jeho odchodem z České republiky dotčena, přistoupil na závěr vnitrostátních soudů, že dopad na děti byl spíše nepřímý ve smyslu příslušné judikatury Ústavního soudu. Tím spíše, že stěžovatel neupřesnil dopad svého vystěhování na děti, zda hrál ústřední roli v péči o děti a zda jeho přítomnost na území byla důležitá pro jejich blaho. Neuvedl důvody, proč by ho rodina nemohla v Rusku navštěvovat nebo proč by nemohli zůstat v kontaktu prostřednictvím moderních komunikačních technologií. Stěžovatel také čeká na vyřízení žádosti o povolení k přechodnému pobytu pro rodinného příslušníka občana EU, jelikož jedno z dětí získalo české občanství. Pokud by neuspěl a pokud by mu byl vydán výjezdní příkaz, může se bránit. Rovněž může požádat o vízum za účelem návštěvy rodiny, jestliže mu nebylo uloženo vyhoštění. Dále Soud zohlednil, že při podání první

žádosti čtyři ze stěžovatelových dětí byly nezletilé, tři zůstaly nezletilé v době, kdy podal žádost o pobyt za jiným účelem, a pouze dvě jsou nezletilé v současnosti. Protože od zahájení řízení do vydání napadených rozhodnutí uplynula značná doba a stěžovatel dosud neobdržel formální příkaz k vycestování, mohl si užívat rodinného života s dětmi většinu jejich dětství. Navíc se zdá, že v České republice žije i nadále, neboť řízení o povolení k přechodnému pobytu stále probíhá, což de facto brání úřadům v jeho vyhoštění.

Podle Soudu tedy vnitrostátní orgány dostatečně zohlednily rodinné vazby stěžovatele a vyvážily dotčené zájmy, aniž by překročily prostor pro uvážení, který jim náleží v této oblasti.

Nedošlo proto k porušení článku 8 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 1 PROTOKOLU Č. 7

Stěžovatel dále namítal, že nemohl účinně uplatnit svá procesní práva a zpochybnit tvrzení, že představuje bezpečnostní riziko, jelikož mu vnitrostátní orgány nesdělily podstatu důvodů rozhodnutí.

Podle Soudu však stěžovatel nebyl podroben „vyhoštění“ v návaznosti na řízení, která jsou předmětem jeho stížností, ani žádnému jinému opatření, které by ho nutilo opustit území České republiky (viz [Nolan a K. proti](#)

[Rusku](#), č. 2512/04, rozsudek ze dne 12. února 2009, § 112). Soud proto konstatoval, že tato námitka je nepřijatelná pro neslučitelnost *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy ve smyslu čl. 35 odst. 3 a 4 Úmluvy.

III. ODDĚLENÉ STANOVISKO

Soudkyně Šimáčková uplatnila k rozsudku souhlasné stanovisko, ve kterém upozornila, že se Soud věnoval ochraně práv stěžovatele, nezaobíral se ale dostatečně ochranou nejlepších zájmů jeho dětí, kterým v důsledku rozhodnutí hrozí ztráta vlasti nebo otce. Z judikatury Soudu plyne, že ve všech rozhodnutích týkajících se dětí musí být rozhodující jejich nejlepší zájem. Zároveň platí, že Soud se nemůže zabývat argumenty, které nebyly vzneseny před vnitrostátními soudy. V tomto typu situací ale uvedený přístup vede k tomu, že Soud nemůže poskytnout ochranu dětem, na jejichž zájmy náležitě nepoukázal jejich rodič na vnitrostátní úrovni.

Státní služba

Rozsudek ze dne 25. června 2024 ve věci č. 58901/19 a 6 dalších – Kurkut a ostatní proti Turecku

Senát druhé sekce Soudu jednomyslně rozhodl o porušení práva stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, protože v rozporu se zásadami rovnosti zbraní a kontradiktornosti řízení se v řízení nemohli seznámit s klíčovými podklady rozhodnutí, výsledky bezpečnostního prověřování, na jejichž základě byli propuštěni ze státní služby.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

V návaznosti na pokus o státní převrat z července 2016 byl v Turecku vyhlášen nouzový stav, který trval téměř dva roky. V této době byla vláda oprávněna vydávat mimořádná legislativní opatření ve formě dekretů. Jeden z nich stanovil povinnost provést u všech zaměstnanců ve státní službě bezpečnostní šetření. Podle jeho

výsledku byli buď potvrzeni na pozicích, do nichž byli dříve jmenováni, nebo propuštěni. Stěžovatelé jsou bývalí státní zaměstnanci, kteří byli na základě šetření označeni za bezpečnostně nespolehlivé, načež byli ze státní služby propuštěni. Stěžovatelům nebylo v řízení před správním orgánem ani v navazujícím řízení před správními soudy umožněno seznámit se s výsledky bezpečnostního šetření ani s podstatou toho, co jim bylo vytýkáno z hlediska národní bezpečnosti za závadové chování. V červenci 2019 prohlásil ústavní soud předběžné ustanovení dekretu za protiústavní. Účinky tohoto nálezu nebyly vztaženy na do té doby rozhodnuté případy, takže na osobní situaci stěžovatelů neměl nálezhadný vliv.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že řízení, v nichž nebylo potvrzeno jejich jmenování do stávajících funkcí, nebyla spravedlivá ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jelikož neměli v souladu se zásadami rovnosti zbraní a

kontradiktornosti řízení, jakož i s právem na náležitě odůvodnění rozhodnutí, možnost seznámit se s utajovanými podklady rozhodnutí.

a) Obecné zásady

Zásada rovnosti zbraní, která je jednou ze součástí šířeji pojímaného práva na spravedlivý proces, vyžaduje, aby každé straně byla poskytnuta přiměřená příležitost přednést svoje stanovisko za podmínek, které ji neznevýhodňují vůči protistraně (*Andrejeva proti Lotyšsku*, č. 55707/00, rozsudek velkého senátu ze dne 18. února 2009, § 96). Spravedlivé projednání věci zahrnuje také právo na kontradiktorní řízení. Nejenže strany musí mít možnost předložit jakékoli důkazy k prokázání svých tvrzení, ale také musí dostat přiměřenou možnost seznámit se a vyjádřit ke všem prováděným důkazům předloženým soudu s cílem ovlivnit jeho výsledné rozhodnutí (*Letinčić proti Chorvatsku*, č. 7183/11, rozsudek ze dne 3. května 2016, § 49). Ani jedna z těchto zásad však nemá absolutní povahu. Soud již v řadě rozsudků připustil omezení těchto práv v zájmu ochrany vyšších veřejných zájmů. V případech, kdy byl účastník řízení odepřen přístup k důkazům kvůli ochraně národní bezpečnosti či jiného důležitého veřejného zájmu, musí Soud přezkoumat rozhodovací postup, aby se ujistil, že v rozsahu, v jakém to bylo možné, splňoval požadavky na zajištění kontradiktorního řízení a rovnosti zbraní a obsahoval přiměřené záruky na

ochranu zájmů dotčené osoby (*Regner proti České republice*, č. 35289/11, rozsudek velkého senátu ze dne 19. září 2017, § 146–149).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Vláda poukazovala na to, že bezpečnostní prověřování i následný soudní přezkum proběhly v době veřejného ohrožení státní existence ve smyslu článku 15 Úmluvy. Soud uznal, že po pokusu o státní převrat mohlo být vnímáno jako nezbytné zavést prověrky spolehlivosti jako dodatečné kritérium pro výkon státní služby, a to i plošně bez ohledu na význam konkrétní pozice. Avšak stížností napadené legislativní opatření vlády nestanovilo žádná omezení co do rozsahu soudního přezkumu, který by měly správní soudy vykonávat tehdy, když se jedinci propuštění ze státní služby domáhali ochrany. Správní soudy, včetně ústavního soudu, ve věcech stěžovatelů nadto neargumentovaly tím, že jim nouzový stav bránil v posouzení námitek stěžovatelů. Soud tedy námitku vlády nepovažoval za relevantní.

Stěžovatelům nebyly v řízení sděleny důvody, pro které údajně nesplňovali podmínku bezpečnostní spolehlivosti a na nichž správní orgán založil své rozhodnutí o nepotvrzení jejich jmenování do státní služby. Tato rozhodnutí podléhala přezkumu ve správním soudnictví. Soudci správních soudů měli neomezený přístup k podkladům rozhodnutí, včetně závěrů bezpečnostního prověřování. Jejich obsah ovšem nebyl sdělen

stěžovatelům ani jejich právním zástupcům. Ti tak neměli žádnou příležitost vyjádřit se k závadovému chování, které jim bylo vytýkáno. Správní soudy, jak plyne z odůvodnění jejich rozhodnutí, neposuzovaly, zda nezpřístupněné podklady a informace podléhaly režimu utajení, a pokud ano, zda zájmy národní bezpečnosti odůvodňovaly jejich nepředložení stěžovatelům. Soud přitom dříve shledal, že aby bylo nezpřístupnění důkazů účastníkům řízení přijatelné, musí mít soudy nejen pravomoc samy se s těmito důkazy seznámit, ale rovněž podrobně přezkoumat důvody, na nichž je založeno rozhodnutí správního orgánu nepředložit je účastníkovi řízení k vyjádření, a pravomoc umožnit mu seznámení se s těmi z nich, u nichž není utajení nezbytné (*Regner proti České republice*, cit. výše, 151–152). Podle názoru Soudu by v situaci, jako je tato, měl být rozsah přezkumné pravomoci správních soudů, pokud jde o opodstatněnost napadených rozhodnutí, o to komplexnější (srov. *Corneschi proti Rumunsku*, č. 21609/16, rozsudek ze dne 11. ledna 2022, § 110). Proto dále zkoumal, zda soudy provedly dostatečně kritický přezkum napadených rozhodnutí, zejména zda

ověřily pravdivost a věrohodnost tvrzení proti stěžovatelům. Mezi případy stěžovatelů byly v tomto ohledu značné rozdíly. U některých byla tvrzení proti nim značně vágní, zatímco u jiných se objevila konkrétnější obvinění z trestné činnosti. Někteří stěžovatelé podle Soudu mohli od počátku rozumně očekávat, že budou mít potíže projít bezpečnostním prověřováním. Soudu však nepřísluší posuzovat, zda v jednotlivých případech existovaly legitimní důvody, aby byli stěžovatelé zbaveni funkce. Jeho úlohou je ujistit se, že řízení, které k tomu výsledku směřovalo, bylo spravedlivé, včetně toho, zda soudy provedly dostatečný přezkum. Z rozhodnutí správních soudů přitom nebylo zřejmé, jak důkladnou kontrolu ohledně pravdivosti a věrohodnosti zjištění vzešlých z bezpečnostního šetření skutečně vykonaly. Z odůvodnění rozhodnutí nešlo vyčíst ani to, zda soudy vzaly v potaz, že někteří stěžovatelé měli záznam v trestním rejstříku, popř. vůči nim byly zahájeny úkony trestního řízení, zatímco jiní byli bezúhonní. Vnitrostátní soudy tedy účinně a přiměřeně nevyužily pravomocí, které jim zákon svěřoval, aby se ubezpečily, zda byla obvinění vůči stěžovatelům důvodná nebo smyšlená.

Soud konečně zohlednil i to, že ustanovení, které bylo základem pro podobná bezpečnostní šetření, bylo nakonec ústavním soudem prohlášeno za protiústavní.

K porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy tedy došlo.

Právo na informace

Rozsudek ze dne 4. dubna 2024 ve věci č. 49049/18 – Zöldi proti Maďarsku

Senát první sekce Soudu jednohlasně rozhodl, že odmítnutím poskytnout informace o jménech příjemců grantových příspěvků od nadací zřízených národní bankou došlo k porušení práva stěžovatelky, novinářky, přijímat informace ve smyslu článku 10 úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelkou je investigativní novinářka, která v roce 2015 požádala o informace dvě nadace zřízené Maďarskou národní bankou. Učinila tak v atmosféře, kdy opoziční představitelé poukazovali na netransparentnost poskytování grantových příspěvků od těchto nadací a na možnost, že touto cestou jsou vyváděny veřejné prostředky do soukromých rukou. Stěžovatelka proto požadovala jmenný seznam příjemců s uvedením účelu nadačního příspěvku a výše vyplacené částky. O svých

povaha požadovaných informací, c) role žadatele a d) zda byly informace připravené a dostupné (*Magyar Helsinki Bizottság proti Maďarsku*, č. 18030/11, rozsudek velkého senátu ze dne 8. listopadu 2016, § 149–180).

Zaprvé, pokud jde o účel žádosti, stěžovatelka požadované informace potřebovala, aby mohla publikovat článek o nakládání s veřejnými prostředky a jejich darování soukromým osobám ve formě nadačních příspěvků. Jejím cílem bylo prověřit, zda nejsou tyto prostředky skrytě poskytovány jen prominentním osobám, jejich příbuzným a přátelům. Z povahy věci tak potřebovala znát i identitu příjemců. Požadované informace tedy byly nezbytným předpokladem pro výkon její svobody projevu. *Zadruhé*, tyto informace splňovaly test veřejného zájmu; jednoznačně mohly přispět k veřejné diskusi tím, že by buď rozptýlily nebo naopak potvrdily podezření, že jsou skrz nadace vyváděny veřejné peníze do soukromých rukou. *Zatřetí*, co se týče role stěžovatelky, ta podala žádost coby novinářka plnící funkci hlídajícího psa demokracie. *Začtvrté*, konečně není pochyb, že šlo o informace připravené a dostupné. Ve světle

zjištěných plánovala uveřejnit článek v tisku. Nadace odmítly informace poskytnout, a proto se stěžovatelka bránila soudní žalobou. Zatímco prvoinstanční soud jí v plném rozsahu vyhověl, dle odvolací instance nebylo možné poskytnout jména příjemců kvůli zákonné ochraně osobních údajů. Ústavní soud se s tímto závěrem ztotožnil.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že odmítnutím vnitrostátních orgánů poskytnout jí jména příjemců nadačních příspěvků došlo k porušení jejího práva přijímat informace.

a) K přijatelnosti

Soud z vlastní iniciativy zkoumal, zda je článek 10 Úmluvy na danou věc použitelný. Připomněl, že toto ustanovení nezakládá všeobecné právo na přístup k informacím, které mají orgány veřejné moci k dispozici, ani těmto orgánům neukládá pozitivní povinnost takové informace žadatelům aktivně poskytovat. Toto právo a jemu odpovídající povinnost však mohou vzniknout, představuje-li poskytnutí informace nutný předpoklad pro výkon práva jednotlivce na svobodu projevu. Pro určení, zda se stěžovatel může dovolávat v konkrétním případě tohoto práva, Soud přihlíží k těmto kritériím: a) účel žádosti o informace, b)

uvedeného Soud konstatoval, že článek 10 Úmluvy byl na projednávanou stížnost použitelný.

b) K odůvodněnosti

Soud úvodem uvedl, že jestliže soudy odmítly poskytnout stěžovateli jména příjemců nadačních příspěvků, zasáhly tím do jejího práva přijímat informace podle článku 10 Úmluvy. Takový zásah, aby byl ospravedlnitelný, musí být stanoven zákonem, sledovat některý z legitimních cílů vypočtených ve druhém odstavci tohoto ustanovení, a především být v demokratické společnosti nezbytný.

O zákonnosti zásahu Soud neměl pochybností. Vnitrostátní orgány postupovaly v souladu s příslušným ustanovením zákona o ochraně osobních údajů. Zásah také sledoval legitimní cíl, konkrétně ochranu práv a svobod jiných – soukromí příjemců nadačních příspěvků. Klíčové bylo posouzení přiměřenosti zásahu. To zahrnuje hodnocení, zda zásah odpovídal „naléhavé společenské potřebě“ a zda vnitrostátní orgány předložily relevantní a dostatečné důvody ve snaze jej odůvodnit.

Soud si předně položil otázku, zda byl zájem na ochraně jmen příjemců podpory takové povahy a stupně, aby

vstoupil do hry i článek 8 Úmluvy. V této souvislosti zohlednil: a) zda dotčené osoby mohly mít přiměřené očekávání, že nebude zasazeno do jejich soukromí, b) povaha daných osobních údajů a c) potenciální dopad zpřístupnění informací na soukromý život dotčených osob. V projednávané věci šlo pouze o údaje o jménu a příjmení. Cílem bylo odhalení identity příjemců nenárodních příspěvků z veřejných zdrojů. Vnitrostátní orgány kromě odkazu na nutnost chránit osobní údaje nevedly žádný argument, jak konkrétně by se těchto osob mělo uveřejnění jejich jmen nepříznivě dotknout. Naopak nelze pomíjet, že vnesení transparentnosti do rozdělování veřejných peněz je v demokratické společnosti žádoucí. Sotva lze nadto tvrdit, že příjemci těchto prostředků mohli legitimně očekávat, že jejich identita zůstane veřejnosti utajena. Soud tedy naznačil, že zásah do soukromého života příjemců příspěvků nedosáhl minimálního prahu intenzity, aby byl článek 8 Úmluvy na daný případ použitelný. V projednávané věci tedy nebylo nutné vyvažovat dvě v kolizi stojící práva.

Soud dále připomněl relevantní faktory, které bere na zřetel při hodnocení přiměřenosti omezení práva přijímat informace z důvodu ochrany soukromého života dotčených osob: a) zda dotčené osoby jsou veřejně známé, b) zda samy zavdaly důvod k veřejné kontrole, c) míru potenciálního újmy na jejich soukromí, pokud by informace byly poskytnuty, d) důsledky pro účinný

výkon svobody projevu žadatele v případě nesdělení informace, e) zda žadatel uvedl, k jakému účelu informace potřebuje, f) míra veřejného zájmu na poskytnutí informace a g) zda vnitrostátní systém umožňoval překum nezbytnosti omezení práva žadatele, a pokud ano, zda takové posouzení vnitrostátní orgány provedly.

V projednávané věci bylo dle Soudu bez významu, zda šlo o soukromé či veřejně známé osoby. Stěžejní je, že samy požádaly o přiznání grantového příspěvku od nadací zřízených státní institucí a hospodařících s veřejnými prostředky. Nakládání s veřejnými prostředky musí být transparentní a podléhat veřejné kontrole. Sotva tak lze tvrdit, že dotyční mohli legitimně očekávat, že jejich totožnost zůstane veřejnosti skryta. Vláda navíc netvrdila, že by příjemcům příspěvků měla být odhalením jejich identity způsobena jakákoli závažnější újma. Žádost stěžovatelky byla podána jednoznačně ve veřejném zájmu, neboť měla prověřit existující podezření o *de facto* tunelování veřejných peněz. Vnitrostátní orgány jí nevyhověly s odůvodněním, že nemají jinou možnost, neboť podle zákona nelze poskytnout informace, pokud by tím došlo k zásahu do ochrany osobních údajů. Žádné vyvažování mezi právy plynoucími z článků 8 a 10 Úmluvy tedy neprovedly. Takto rigidní právní úpravu nakonec ústavní soud označil za protiústavní. Dle názoru Soudu bylo tudíž zřejmé, že

vnitrostátní soudy nepředložily pro ospravedlnění zásahu do práva stěžovatelky „dostatečné“ důvody. Z uvedených důvodů tedy došlo k porušení její svobody přijímat informace zaručené v článku 10 Úmluvy.

Žebrání

Rozsudek ze dne 21. května 2024 ve věci č. 44002/22 – Dian proti Dánsku

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že stížnost týkající se uložení trestu odnětí svobody v délce 20 dní za žebrání v místě, kde to zákon zakazoval, je nepřijatelná pro neslučitelnost *ratione materiae* s Úmluvou, protože stěžovatel neprokázal, že by žebrání bylo jeho jediným zdrojem obživy, a za splnění určitých podmínek měl možnost žebrať na jiném místě.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel, původem z Rumunska, žebřal v pěší zóně v Kodani, kde to zákon zakazuje. Za to mu byl v trestním

řízení uložen trest odnětí svobody v délce 20 dní a zabavení částky odpovídající sumě 135 eur, kterou měl v době zadržení u sebe. Soud vzal přitom v potaz, že byl již dříve odsouzen za totožnou věc k trestu odnětí svobody v délce sedmi dní.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že odsouzení za žebrání představuje porušení jeho práva na respektování soukromého života. V dané době mu bylo 61 let, byl chudý, v Dánsku žil jako bezdomovec a stejně jako stěžovatelka *Lacatus* (cit. níže) si nemohl najít práci a na sociální dávky neměl nárok, proto se uchýlil k žebřání.

Soud úvodem připomněl závěry, které vyslovil ve věci *Lacatus proti Švýcarsku* (č. 14065/15, rozsudek ze dne 19. ledna 2021): z článku 8 Úmluvy nevyplývá právo na žebrání jako takové, nicméně lidská důstojnost jako jeden ze základních pojmů Úmluvy je vážně ohrožena, pokud osoba nemá dostatečné prostředky na obživu, přičemž žebřáním si člověk osvojuje zvláštní způsob života, aby překonal nelidskou a nejistou situaci

(*tamtéž*, § 56). Zdůraznil však, že je zapotřebí přihlížet ke konkrétním skutkovým okolnostem případu, zejména k ekonomické a sociální situaci dotčené osoby (*tamtéž*, § 57). Stěžovatelce ve věci *Lacatus* bylo 19 let, jednalo se o osobu extrémně chudou, negramotnou a nezaměstnanou, která nepobírala sociální dávky, ani ji nikdo finančně nepodporoval. Obecným zákazem žebřání a uložením sankce za nedodržení tohoto zákazu jí švýcarské orgány zabránily vstoupit do kontaktu s dalšími osobami za účelem získání pomoci, což pro ni bylo jednou z možností, jak uspokojit své základní potřeby. Za těchto okolností právo obrátit se na druhé za účelem získání pomoci patří do samotného jádra práv zaručených článkem 8 Úmluvy (*tamtéž*, § 59).

V projednávané věci odvolací soud vycházel z předpokladu, že námitka stěžovatele spadá do působnosti článku 8 Úmluvy a že odsouzení a trest představovaly zásah do jeho soukromého života. Poukázal nicméně na to, že stěžovatel nebyl ve zranitelném postavení, kdy by žebřání představovalo jeho jedinou možnost k přežití, jelikož měl příjem z jiných aktivit, opakovaně cestoval mezi Rumunskem a Dánskem, pravidelně posílal peníze své rodině do Rumunska a měl u sebe hotovost ve výši 135 eur. Nadto, jak uvedly nejvyšší soud a vláda, cizí státní příslušníci, kteří nemají v Dánsku právo pobytu, mají přístup k sociálním dávkám do doby, než je možné realizovat jejich odchod ze země.

K posouzení „ekonomické a sociální situace“ stěžovatele Soud uvedl, že břemeno prokázat tvrzení, že se nachází ve zranitelné situaci a nemá dostatek prostředků na obživu, leží na stěžovateli. Stěžovatel je cizincem, a jím poskytnuté informace proto nemohly být snadno ověřeny vnitrostátními orgány. Například nebylo známo, jak zvládal žít v Dánsku, kolik si vydělal prodejem místního časopisu a vratných lahví, kolik peněz posílal rodině do Rumunska, zda měl podporu své manželky a 12 dospělých dětí, případně jiných osob. Nezodpovězena zůstala i otázka, proč nemohl žít v Rumunsku v domě, jehož byl vlastníkem, zda byla jeho nezaměstnanost trvalá, zda mu byla skutečně odmítnuta finanční podpora v Rumunsku a jak mohl být po dobu osmi let uživatelem drog pouze na základě darů od kolemjdoucích. Současně stěžovatel měl jako občan Evropské unie právo na vstup a pobyt v Dánsku po dobu tří měsíců bez jakýchkoli administrativních požadavků a právo na finanční podporu (tzv. návratovou pomoc).

Soud tak nepovažoval za prokázané, že by stěžovatel postrádal prostředky nezbytné k živobytí, že by žebřání pro něj představovalo jediný způsob, jak si nutné prostředky zajistit či zvláštní způsob života k překonání obtížné situace. Soud naopak nabyl dojmu, že stěžovatel si zvolil žebřání spíše jako další způsob obživy. Stěžovatel totiž sám uvedl, že se živí prodejem místního časopisu a sběrem vratných lahví, což mu nejen poskytuje

příjem, ale i možnost finanční prostředky pravidelně posílat rodině do Rumunska a rodinu v Rumunsku navštěvovat. Náklady na jednu cestu přitom činily přibližně 100 eur.

Soud dále zdůraznil, že zatímco ve věci *Lacatus* se jednalo o plošný zákaz žebřání na území celého ženevského kantonu, dánský zákon žebřání nezakazoval plošně, ale pouze na určitých místech, a za splnění určitých podmínek bylo žebřání dovoleno. Stěžovatel tak mohl a nadále může v Dánsku žebřat, pokud tak činí mimo vymezené oblasti a nečiní tak způsobem, který by veřejnost obtěžoval. Ostatně stěžovatel nebyl za žebřání pravidelně odsouzen, ale stalo se tak dvakrát v letech 2015 a 2019 poté, co v roce 2013 obdržel upozornění, že tak činit nemá.

Ve světle uvedeného Soud dospěl k závěru, že článek 8 Úmluvy není na skutkové okolnosti projednávané věci použitelný a stížnost v tomto rozsahu prohlásil za nepřijatelnou z důvodu neslučitelnosti *ratione materiae* s Úmluvou podle čl. 35 odst. 3 písm. a) a odst. 4 Úmluvy.

Nové stížnosti a oznámení proti České republice

Třetí čtvrtletí roku patřívá mezi klidnější období. Díky letním měsícům, které vybízejí k čerpání dovolených, zpravidla i komunikace mezi Evropským soudem pro lidská práva a českou vládou probíhá méně frekventovaně. Ne tak v loňském roce. Česká vláda obdržela v letním období sedm nových stížností. Podstatou stížnosti Blažová je sledování pohybu vozidel s pomocí GPS a pořizování zvukových záznamů z jejich vnitřních prostor při vyšetřování závažné trestné činnosti, z níž však nebyla stěžovatelka podezřívána. Anonymizovaná stížnost M. se týká tvrzených pochybení při vyšetřování pohlavního zneužívání zvláště zranitelné nezletilé a otázky právního postavení matky v takovém řízení. Ve věci Karičková bude Soud posuzovat, zda orgány činné v trestním řízení věnovaly náležitou péči prošetření možné rasové pohnutky útoku, v jehož důsledku stěžovatelka, romského původu, utrpěla zranění. Stěžovatel Novák brojí proti rozhodnutí o změně střídávající péče k dětem na výlučnou péči matky poté, co se s nimi bez vědomí a souhlasu jeho jakožto otce přestěhovala 200 km daleko. A v neposlední řadě ve spojených stížnostech Šperlich, Hanus a Crites a Rabinovitz

stěžovatelé namítají, že jejich ústavní stížnosti byly v důsledku přepjatě formalistického výkladu procesních pravidel odmítnuty bez věcného projednání, čímž došlo k porušení jejich práva na přístup k Ústavnímu soudu.

Sledování vozidel policií

Blažová (č. 1161/21 a další)
– pořizování dat o poloze vozidel a zvukových záznamů

Stěžovatelka je družkou a příbuznou osob, které slovenské orgány činné v trestním řízení podezřívaly z únosu poškozeného na Slovensku, vraždy a ukrytí jeho těla v České republice. Na základě žádosti o vzájemnou pomoc Policie ČR přistoupila jednak ke sledování osobních vozidel využívaných zájmovými osobami i stěžovatelkou prostřednictvím GPS a jednak k pořizování zvukových záznamů zevnitř těchto vozidel. Stěžovatelka se o sledování dozvěděla až s několikaletým

odstupem a brojila proti němu u českého Ústavního soudu. Ústavní soud však stížnosti odmítl, protože je stěžovatelka podala po uplynutí objektivní lhůty jednoho roku ode dne, kdy došlo k zásahu do dotčených práv, resp. kdy byl daný zásah ukončen.

Stěžovatelka namítá jednak porušení práva na respektování soukromého života podle článku 8 Úmluvy kvůli sledování vozidel, jednak porušení práva na účinné prostředky nápravy podle článku 13 Úmluvy, jelikož neměla k dispozici žádné prostředky k ochraně svých práv.

Stručně shrnutí stížností a otázky, které Soud vládě položil, jsou k dispozici [zde](#).

Účinné vyšetřování

M. proti České republice (č. 36622/21) – zkoumání zranitelnosti nezletilé a její vliv na možnost udělit souhlas s pohlavním stykem; postavení matky nezletilé v trestním řízení

Stížnost se týká vyšetřování a trestního řízení ve věci opakovaného pohlavního styku mezi nezletilou (13 let) a dospělým mužem (29 let) poté, co se seznámili na sociální síti. Trestní oznámení podala matka nezletilé. Nezletilá uvedla, že s pohlavním stykem souhlasila. Trestní řízení vyústilo v dohodu o vině a trestu, na jejímž základě byl muž uznán vinným ze zločinu pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1 trestního zákoníku. Po podání obžaloby okresní soud shledal, že mezi nezletilou a její matkou existuje střet zájmů, a proto jí ustanovil

kolizního opatrovníka. Při hlavním líčení nepřiznal matce postavení poškozené, ani jí neumožnil, aby se hlavního líčení účastnila v pozici veřejnosti. Ústavní stížnosti matky směřující proti ustanovení kolizního opatrovníka nezletilé a nepřiznání postavení poškozené Ústavní soud s poukazem na probíhající trestní řízení odmítl jako zjevně neopodstatněné.

Stížnost podala matka jménem svým i jménem své tehdy ještě nezletilé dcery. Poté, co druhá stěžovatelka (dcera) nabyla zletilosti, se jí Soud dotázal, zda si přeje v řízení před Soudem pokračovat, na což její zmocněnkyně odpověděla kladně.

Ve stížnosti je namítáno, že vyšetřování nebylo účinné, jak vyžadují články 3 a 8 Úmluvy. Orgány činné v trestním řízení údajně nedostatečně objasnily skutkový stav, nezajistily všechny relevantní důkazy a nezohlednily zvláštní zranitelnost nezletilé vyplývající z jejího věku a psychologického stavu, což mělo vliv i na dobrovolnost jí uděleného souhlasu s pohlavním stykem. Stěžovatelky (matka s dcerou) dále namítají porušení článku 13 Úmluvy, protože neměly k dispozici účinný vnitrostátní prostředek nápravy. Matka konečně také namítá zásah do svého práva na respektování rodinného života, protože jí bylo odepřeno postavení poškozené a možnost účastnit se hlavního líčení. Postup orgánů činných

v trestním řízení navíc podle ní negativně ovlivnil její vztah s dcerou.

Stručné shrnutí podané stížnosti a otázek, které Soud vládě položil, je k dispozici [zde](#).

Karičková (č. 7411/24) – vyšetřování možné rasové motivace útoku

Stížnost se týká konfliktu, který se odehrál v červenci 2021 v Sokolově mezi skupinou radikálních fotbalových fanoušků, tzv. ultras, známých svými rasistickými postoji, a místními obyvateli romského etnika. Incident započal, když se jeden z Romů dostal do slovní rozepře s fanouškem, po kterém požadoval cigarety. Situace přerostla ve slovní a později i fyzickou potyčku mezi částí fanoušků a místními Romy. Mezi zraněnými byla i stěžovatelka, která při šarvátce utrpěla lehké zranění holenní kosti poté, co ji zasáhla hrozená cihla. Trestní oznámení stěžovatelky policie v roce 2022 odložila. Okresní i krajské státní zastupitelství dané rozhodnutí následně potvrdily. Ústavní soud odmítl stížnost stěžovatelky jako zjevně neopodstatněnou. Konstatoval, že: a) konflikt byl situační a zřejmě vyprovokovaný jedním z příslušníků romské komunity, b) orgány řádně

prošetřily možnou rasistickou motivaci konfliktu a dospěly k závěru, že jí ve světle všech dostupných důkazů nelze prokázat, c) rasistické urážky byly použity oběma stranami konfliktu a d) závažnost zranění stěžovatelky neodůvodňuje trestní stíhání žádné osoby a nezasahuje do jejího práva na účinné vyšetřování. Policejní orgán v souvislosti s konfliktem prověřoval celkem 25 osob, z toho 15 fotbalových fanoušků. Jeden z nich byl později uznán vinným z přečinu výtržnictví a odsouzen k peněžitému trestu ve výši 24 000 Kč. Právě jeho označila stěžovatelka za viníka svého úrazu. Jednání dalších osmi osob bylo projednáváno jako přestupek.

Před Soudem stěžovatelka namítá porušení práva na účinné vyšetřování podle článku 3 ve spojení s článkem 14 Úmluvy, který zakazuje mimo jiné diskriminaci na základě rasy a etnicity. Dle stěžovatelky se orgány nedostatečně zabývaly možnou rasovou pohnutkou útoku, která, pokud by se potvrdila, by činila trest uložený pachateli nepřiměřeným. Za problematickou považuje stěžovatelka i absenci odškodnění za utrpěnou újmu.

Stručné shrnutí podané stížnosti a otázek, které Soud vládě položil, je k dispozici [zde](#).

Rodinné právo

Novák (č. 6656/24) – úprava péče po jednostranné změně bydliště dětí

Stěžovatel je otcem dvou nezletilých dcer. V průběhu rozvodového řízení nepravomocně rozhodl městský soud o svěření dcer do střídavé péče rodičů. Matka s dcerami se posléze bez vědomí či souhlasu stěžovatele přestěhovala do 200 km vzdáleného města, čímž došlo de facto k založení výlučné péče matky. Stěžovatel se obrátil na obecné soudy s návrhem na vydání předběžného opatření, kterým chtěl donutit matku, aby se s dcerami vrátila na místo původního bydliště. Soudy návrh odmítly, protože neshledaly naléhavou potřebu prozatímně upravit poměry nezletilých dcer. Odvolací soud následně zrušil prvoinstanční rozhodnutí o střídavé péči a svěřil nezletilé do výlučné péče matky. Tento obrat odůvodnil podstatnou změnu okolností po

přestěhování matky a dcer do jiného města. Vyzdvihl, že od přestěhování uběhlo již 8 měsíců, dcery se zde adaptovaly a chtějí v novém bydlišti zůstat a stěžovatele navštěvovat. Stěžovatel se může s dcerami stýkat každý druhý víkend a během prázdnin.

Stěžovatel namítá, že v důsledku rozhodnutí odvolacího soudu, který potvrdil protiprávní jednání matky a nepřiměřeně omezil jeho styk s dětmi, bylo porušeno jeho právo na respektování rodinného života dle článku 8 Úmluvy. Upozorňuje, že krajský soud nejednal s náležitou péčí, čímž umožnil, aby o péči rodičů k dětem rozhodl faktor plynutí času.

Stručné shrnutí podané stížnosti a otázek, které Soud vládě položil, je k dispozici [zde](#).

Spravedlivý proces

Šperlich (č. 26867/21), Hanus (č. 22336/23) a Crites a Rabinovitz (č. 30632/23) – odepření práva na přístup k Ústavnímu soudu

Stěžovatelé tvrdí, že Ústavní soud v důsledku odmítnutí ústavních stížností porušil jejich právo na spravedlivé řízení ve smyslu článku 6 Úmluvy. Všichni tři stěžovatelé podali dovolání k Nejvyššímu soudu, která Nejvyšší soud odmítl pro nepřipustnost. Stěžovatelé se

posléze obrátili na Ústavní soud, který jejich ústavní stížnosti rovněž odmítl, a to v části směřující proti rozhodnutí Nejvyššího soudu pro zjevnou neopodstatněnost, kdežto v části směřující proti rozhodnutí soudů nižších stupňů z důvodu nevyčerpání všech dostupných procesních prostředků ochrany. Ústavní soud odkázal na stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16 ze dne 28. listopadu 2017, podle kterého nevymezí-li dovolatel, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, je ústavní stížnost proti předchozím rozhodnutím o procesních prostředcích k ochraně práva nepřipustná.

Stěžovatelé oponují, že dovolání řádně vyčerpali. Dle jejich mínění postupoval Ústavní soud příliš formalisticky, když se ústavními stížnostmi odmítl věcně zabývat, čímž jim odepřel právo na přístup k soudu podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Stručné shrnutí podaných stížností a otázek, které Soud vládě položil, je k dispozici [zde](#).

Velký senát Soudu

Ve třetím čtvrtletí roku 2024 přijal velký senát dva rozsudky, a to ve věcech Pindo Mulla proti Španělsku a Fabbri a ostatní proti San Marinu. O obou se více dočtete v závěrečné kapitole. Nově se do okruhu stížností, jimiž se bude zabývat velký senát, dostaly dva případy: v prvním z nich kolegium pěti soudců vyhovělo žádosti stěžovatelů o postoupení věci velkému senátu, zatímco ve druhém se senát vzdal pravomoci ve prospěch velkého senátu.

Rozpuštění shromáždění

Tsaava a ostatní proti Gruzii (č. 13186/20 a 4 další)

Stížnost se týká rozpuštění protestního shromáždění, které se konalo v červnu 2019 před budovou gruzínského parlamentu. Protest byl reakcí na to, že prominentní člen ruské Dumy měl v gruzínském parlamentu projev v ruštině. Stížnost podali účastníci shromáždění a novináři přítomní na místě. Namítali zejména

by došlo k přezkumu jejich žádostí o azyl, přičemž Bělorusko nelze považovat za bezpečnou třetí zemi. Navíc běloruské orgány jim neumožnily návrat do své země, a tak stěžovatelé na několik týdnů uvázli v pohraniční lesní oblasti, kde neměli přístup k vodě, jídlu, přístřeší ani zdravotní pomoci. Později jim sice byl umožněn vstup na lotyšské území, avšak byli zadrženi v cizineckém centru a následně v období od listopadu 2021 do dubna 2022 navraceni do Iráku. Před Soudem vznášejí námitky na poli článku 3 (zákaz špatného zacházení), článku 13 (právo na účinný prostředek nápravy) a článku 4 Protokolu č. 4 (zákaz kolektivního vyhoštění cizinců). V červenci 2024 senát páté sekce Soudu rozhodl o vzdání se jurisdikce ve prospěch velkého senátu. Tiskovou zprávu k předání věci velkému senátu najdete [zde](#). Ve zprávě se rovněž uvádí, že před Soudem se aktuálně nachází více než 30 stížností proti Lotyšsku, Litvě a Polsku, které se týkají situace na běloruské hranici v období od jara 2021 do léta 2023 a tzv. pushbacků, tj. hromadného vytlačování cizinců na území, z něhož přišli.

nepřiměřené použití síly policií. Ve stížnosti se dovolávali článků 3 (zákaz špatného zacházení), 10 (svoboda projevu) a 11 (svoboda shromažďování) Úmluvy. Senát páté sekce Soudu v rozsudku ze dne 7. května 2024 shledal jednomyslně porušení procesního aspektu článku 3, ale poměrem šesti hlasů k jednomu se zdržel rozhodnutí ohledně jak hmotněprávního aspektu článku 3, tak článků 10 a 11. Poukázal přitom na princip subsidiarity a skutečnost, že vnitrostátní vyšetřování události stále probíhá. Věc byla velkému senátu postoupena na žádost stěžovatelů v září 2024. Tisková zpráva o postoupení věci je k dispozici [zde](#).

Cizinecké právo

H. M. M. a ostatní proti Lotyšsku (č. 42165/21)

Stížnost podalo 26 iráckých občanů kurdského původu, kteří uvedli, že v srpnu 2021 překročili bělorusko-lotyšskou hranici. Následně byli lotyšskou pohraniční stráží opakovaně násilím vytlačeni zpátky do Běloruska, aniž

Výkon rozsudků Soudu

Ve sledovaném období vláda předložila Výboru ministrů Rady Evropy čtyři zprávy o výkonu rozsudků Soudu. Ve třech z nich Výboru navrhla, aby dohled nad výkonem rozsudku ukončil, jelikož všechna nezbytná opatření k nápravě byla přijata (*B. Ů. a Sládková; Crites a Rabbinovitz; Zadeh*). Ve čtvrté Výboru ministrů představila plán opatření, která k výkonu rozsudku budou přijata (*V*).

Pozitivní zprávou dále je, že se úspěšně podařilo dokončit výkon dvou případů: jednoho rozsudku Soudu a jednoho rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva.

Zprávy předložené Výboru ministrů

B. Ů. proti České republice a Sládková proti České republice

V rozsudcích ze dne 6. října a 10. listopadu 2022 Soud rozhodl, že vnitrostátní orgány neprovedly náležitě vyšetřování údajného špatného zacházení se stěžovateli ze strany policistů a nezajistily jim účast na šetření v rozsahu nezbytném k ochraně jejich oprávněných zájmů. Došlo tak k procesnímu porušení článku 3 Úmluvy. Hmotněprávní porušení tohoto článku kvůli použití donucovacích prostředků policisty Soud ani v jednom případě neshledal.

Ve zprávě o výkonu rozsudků vláda sdělila, že si případy žádaly přijetí obecných opatření k nápravě. Vnitrostátní orgány proto vypracovaly praktickou pomůcku pro příslušníky Policie ČR a Generální inspekce bezpečnostních sborů („GIBS“), jak vyřizovat upozornění na možné

špatné zacházení. Rovněž došlo k zapracování problematiky hájitelného tvrzení a účinného vyšetřování do vnitřních předpisů GIBS a Policie ČR. Dále Kancelář veřejného ochránce práv zpracovala informační leták pro oběti a jejich právní zástupce o možnosti obrátit se na GIBS v případech namítaného vážného špatného zacházení ze strany policistů a o právech osob v rámci šetření. GIBS také na svých webových stránkách uveřejnila základní informace pro oběť trestného činu a osobu blízkou. Celé znění zprávy o výkonu rozsudku je k dispozici [zde](#).

V proti České republice

V rozsudku ze dne 7. prosince 2023 Soud shledal porušení hmotněprávní složky práva na život podle článku 2 Úmluvy v souvislosti s úmrtím pacienta na psychiatrické klinice po použití taseru policií a podání medicíny personálem nemocnice. Soud rozhodl i o porušení procesní složky článku 2 v důsledku pochybení při vyšetřování této události.

Ve zprávě o výkonu rozsudku vláda identifikovala sedm okruhů obecných opatření k nápravě: 1. sběr a vyhodnocování dat o přivolání policie do psychiatrických zařízení, 2. školení zdravotníků v oblasti deeskalace a bezpečného používání omezovacích prostředků, 3. přijetí metodiky ke koordinaci postupu policistů a zdravotníků při společném zásahu, 4. zavedení výcviku policistů pro postup vůči osobám v excitovaném deliriu, 5. zpřesnění policejní metodiky k poziční asfyxii, 6. vydání výkladového stanoviska Ministerstva vnitra k § 58 zákona o policii, dle něhož se speciální režim použití taseru bude vztahovat i na osoby se zjevnými projevy duševní poruchy a hospitalizované osoby, a 7. přijetí opatření k prevenci koluze při vyšetřování policejních zásahů, u nichž došlo k úmrtí či vážnému zranění osoby. Akční plán je k dispozici [zde](#). Výbor ministrů informoval vládu, že výkon rozsudku zařadil pod tzv. posílený dohled.

Crites a Rabinovitz proti České republice

V rozsudku ze dne 20. června 2024 Soud shledal porušení práva stěžovatelů na přístup k soudu podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy v řízení před Ústavním soudem. To z důvodu, že se Ústavní soud odmítl zabývat stížností stěžovatelů, jelikož nepodalí dovolání k Nejvyššímu soudu. To však bylo *ex lege* nepřipustné vzhledem k výši peněžitého plnění, které bylo předmětem sporu.

Ve zprávě o výkonu rozsudku vláda sdělila, že kromě vyplacení spravedlivého zadostiučinění stěžovatelům došlo k pořízení překladu rozsudku, jeho zveřejnění a zaslání Ústavnímu soudu. Jeho předseda o rozsudku a závěrech tam uvedených informoval všechny soudce Ústavního soudu a jejich spolupracovníky. Protože z rozsudku vyplývá, že porušení Úmluvy spočívalo ve zjevně chybné aplikaci příslušných procesních pravidel Ústavním soudem, jednalo se o ojedinělé pochybení, které nevyžaduje další obecná opatření vyjma uvedeného zvýšení povědomí. Zpráva o výkonu rozsudku je k dispozici [zde](#).

Zadeh proti České republice

V rozsudku ze dne 27. června 2024 Soud rozhodl o porušení práva stěžovatele na přiměřenou délku vazby ve

Ukončení výkonu rozsudků a rozhodnutí

V říjnu přijal Výbor ministrů Rady Evropy rezoluci, kterou ukončil dohled nad výkonem rozsudku Pálka a ostatní proti České republice. V srpnu vyšla ve Sbírce zákonů novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí a dalších souvisejících zákonů, která završila výkon rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva ve věci ERRC a MDAC proti České republice. Jde o historicky druhé rozhodnutí tohoto výboru, které se českým orgánům podařilo úspěšně implementovat.

Pálka a ostatní proti České republice

V rozsudku ze dne 24. března 2022 Soud shledal, že došlo k porušení práva na ochranu vlastnictví chráněného článkem 1 Protokolu č. 1, jelikož stěžovatelům byla za jejich pozemky vyvlastněné z důvodu stavby rychlostní komunikace vyplacena tzv. úřední cena. Tu vnitrostátní orgány stanovily na základě cenových předpisů a nijak

smyslu čl. 5 odst. 3 Úmluvy, která trvala přibližně 2 roky a 3 měsíce. Dle Soudu sice existovaly silné důvody pro vzetí stěžovatele do vazby, ale její celková délka nebyla ospravedlnitelná vzhledem k tomu, že šlo o nenásilnou trestnou činnost.

Ve zprávě o výkonu rozsudku vláda uvedla, že stěžovatelům bylo vyplaceno spravedlivé zadostiučinění. V rovině obecných opatření byly o rozsudku informovány všechny dotčené soudy a státní zastupitelství, včetně soudců a státních zástupců rozhodujících o vazebních věcech. Rozsudek byl zaslán i na všechny krajské a oba vrchní soudy s žádostí, aby jej dali na vědomí trestním soudcům v obvodu své působnosti. O rozsudku zástupci KVZ hovořili i na výročním semináři Justiční akademie pro trestní soudce a státní zástupce. O rozsudku tedy panuje v odborných kruzích široké povědomí. Jiná obecná opatření nejsou nezbytná, jelikož nic nenasvědčuje tomu, že by rozsudek poodhaloval nedostatky systémové povahy. Zpráva o výkonu rozsudku je k dispozici [zde](#).

neposoudily přiměřenost poskytnuté náhrady za vyvlastněné nemovitosti k jejich tržní hodnotě.

K individuálním opatřením k výkonu rozsudku lze uvést, že stěžovatelé podali v souladu s § 119 zákona o Ústavním soudu návrh na obnovu řízení. Ústavní soud návrhu vyhověl (sp. zn. Pl. ÚS 20/22), zrušil své původní usnesení v této věci z 1. listopadu 2012 a řízení obnovil. V dubnu 2023 plénum Ústavního soudu zrušilo rozsudky obecných soudů, které byly vydány ve věci stěžovatelů. Nyní je na Městském soudu v Praze, aby ve světle výše zmíněného nálezu Ústavního soudu a rozsudku Soudu znovu posoudil, jakou finanční náhradu za vyvlastněné pozemky stěžovatelů lze považovat za přiměřenou a rozumnou ve vztahu k tržní ceně.

V rámci obecných opatření byl rozsudek v souladu s obecnou praxí publikován ve Zpravodaji a databázi Mezi-soudy. Konstatované porušení Úmluvy nevyžadovalo přijetí obecných opatření k nápravě. Právní úprava účinná v rozhodné době totiž byla k 1. červenci 2006 nahrazena novou právní úpravou, která již při vyvlastnění zohledňuje tržní cenu majetku.

V červenci 2024 informovala Česká republika Výbor ministrů o přijatých opatřeních. Výbor dospěl k závěru, že přijatá opatření jsou dostatečná a **rezolucí** ze dne 23. října 2024 dohled nad výkonem rozsudku uzavřel.

ERRC a MDAC proti České republice

V rozhodnutí ze dne 17. června 2020 Evropský výbor pro sociální práva rozhodl, že umístění dětí do dětských domovů pro děti do tří let věku, tzv. kojeneckých ústavů, je v rozporu s článkem 17 Evropské sociální charty, který zaručuje právo matek a dětí na sociální a hospodářskou ochranu.

V reakci na rozhodnutí Ministerstvo práce a sociálních věcí připravilo novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí a dalších souvisejících zákonů, která s účinností od 1. ledna 2025 ruší právní úpravu dětských domovů pro děti do tří let věku v zákoně o zdravotních službách. Novela byla schválena parlamentem, podepsána prezidentem a dne 8. srpna 2024 vyhlášena ve Sbírce zákonů pod číslem 242/2024 Sb. Dětské domovy pro děti do tří let věku tak ukončily svoji činnost ke dni 31. prosince 2024. V lednu 2025 Česká republika o přijaté novele informovala Evropský výbor pro sociální práva.

Užitečné odkazy

**HUDOC – databáze
judikatury ESLP**
<http://hudoc.echr.coe.int/>

**Evropský soud
pro lidská práva**
<http://www.echr.coe.int/>

**Česká databáze vybraných
rozsudků a rozhodnutí ESLP**
<http://mezisoudy.cz/>

**Přehled všech vydání
Zpravodaje KVZ**
<https://mezisoudy.cz/zpravodaj-kvz>

Veřejný ochránce práv
<http://www.ochrance.cz/>

**Nejvyšší soud
České republiky**
<http://www.nsoud.cz/>

**Ústavní soud
České republiky**
<http://www.usoud.cz/>

**Databáze rozhodnutí
smluvních orgánů OSN**
<http://www.ohchr.org/en/>

Rada Evropy
<http://www.coe.int/>

Nejvyšší správní soud
<http://www.nssoud.cz/>

Databáze judikatury web: eslp.justice.cz

Kontakt:

Kancelář vládního zmocněnce
pro zastupování ČR před ESLP
Ministerstvo spravedlnosti
Vyšehradská 16, 128 10 Praha 2
kvz@mzp.justice.cz, www.justice.cz

Úvodní fotografie: © Paulgrecaud | Dreamstime.com
Fotografie u Slova úvodem © Petr Konůpka
Fotografie u Slova závěrem © Jana Martinková

Zpravodaj KVZ: vydává Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva, Ministerstvo spravedlnosti.

Autoři anotací (v abecedním pořadí): Anna Beránková (NSS), Anna Čermáková (NS), Hana Núr Doubová (KVZ), Monika Hanych (ÚS), Georgina Hejduková (KVZ), Adam Herma (KVOP), Vladimír Janoušek Pysk (KVZ), Martina Šiváková (KVZ), Miroslav Kaštyl (KVZ), Jana Martinová (KVZ), Kateřina Radová (KVZ), Ema Slováková (KVZ), Šimon Svoboda (ÚS).

Obsah Zpravodaje: Jana Martinková.

Slovo závěrem

Ve třetím čtvrtletí roku 2024 Soud ve vztahu k **České republice** přijal dvě rozhodnutí. Ve věci **A. P. a A. M. proti České republice** byla jako zjevně neopodstatněná odmítnuta stížnost na poli článku 8 Úmluvy, kterou matka brojila proti rozhodnutí vnitrostátních soudů o **svěření nezletilé dcery do péče otce na Slovensko**. Případ **Wegnerová a ostatní proti České republice** se týkal skupiny osob včetně stěžovatelů, které se ve vnitrostátním řízení domáhaly svých majetkových práv. Ohledně nepřiměřené délky řízení pak jedna z těchto osob, odlišná od stěžovatelů, podala stížnost k Soudu. Řízení skončilo smírným urovnáním, kdy vláda vyplatila dané osobě spravedlivé zadostiučinění. Stěžovatelé pak vedli řízení podle zákona o odpovědnosti státu za škodu, přičemž je zastupoval stejný právní zástupce jako osobu, která před Soudem uzavřela smírné urovnání. V rámci tohoto řízení stěžovatelé předložili vnitrostátním soudům detailní informace o daném smírném urovnání vlády s třetí osobou, včetně výše finanční kompenzace vyplacené vládou. Před Soudem pak na poli článku 6 Úmluvy namítali porušení zásady právní jistoty, a to s odůvodněním, že výše kompenzace, kterou jim za průtahy v řízení přiznaly vnitrostátní soudy, je nižší než suma, kterou získala zmíněná třetí osoba v rámci smírného urovnání od vlády. Soud stížnost odmítl pro **zneužití práva podat stížnost**, a to s poukazem na čl. 39 odst. 2 Úmluvy, dle něhož je řízení o smírném urovnání důvěrné.

Z judikatury Soudu proti **jiným státům** za poslední čtvrtletí zmiňme především dva rozsudky velkého senátu. Ve věci **Pindo Mulla proti Španělsku** Soud shledal porušení článku 8 Úmluvy ve světle článku 9 Úmluvy v důsledku **transfuze krve provedené příslušnicí Svědků Jehovových**, která takový postup předem písemně odmítla. Dle Soudu má duševně způsobilý pacient právo autonomně rozhodovat o tom, jaká zdravotní péče mu bude poskytnuta, a to včetně práva odmítnout léčbu, i pokud to pro něj může mít závažné či dokonce fatální následky. Stát má však povinnost pro tyto případy zavést procesní rámec s náležitými pojistkami, který zajistí, že odmítnutí život zachraňující léčby je svobodné, učiněné způsobilou osobou a s vědomím důsledků, jednoznačné a specifické, a rovněž odrážející aktuální vůli pacienta. K tomu v projednávané věci nedošlo.

Případ **Fabbi a ostatní proti San Marinu** poskytl velkému senátu příležitost vyjasnit judikaturu Soudu ohledně otázky, zda představuje porušení práva na přístup k soudu dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy situace, kdy je trestní řízení zastaveno (nejčastěji z důvodu průtahů a promlčení) a poškození jsou odkázáni na civilní soudy. První linie dosavadní judikatury zastávala názor, že pokud mají poškození možnost domáhat se náhrady jinými procesními nástroji, k porušení článku 6 nedošlo. Druhá hájila názor opačný s odůvodněním, že nelze spravedlivě požadovat, aby byli stěžovatelé po letech průtahů přičitatelných soudům nuceni uplatňovat nároky v dalším potenciálně zdoluhavém řízení. Velký senát zaujal stanovisko, že **odkázání nároku na náhradu škody na podání civilní žaloby** samo o sobě obvykle nevede k porušení práva na přístup k soudu, pakliže je založeno na zákonných důvodech, které nebyly svévolně nebo zjevně nerozumně aplikovány. Výjimečně však i zákonné zastavení trestního řízení, které je důsledkem závažného selhání vnitrostátního systému (např. totální nečinnosti soudu),

může i při existenci dostupných prostředků nápravy vést k podkopání samotné podstaty práva na přístup k soudu.

Ve věci [Bielau proti Rakousku](#) zkoumal Soud na poli článku 10 Úmluvy **právo lékaře veřejně popírat účinnost vakcín**. Stěžovateli, který byl propagátorem homeopatie a holistické medicíny, uložila lékařská komora za jeho vyjádření, že vakcíny nejsou v boji proti nemocem efektivní, disciplinární pokutu. Dle Soudu sice lékaři mají právo účastnit se debaty o otázkách veřejného zdraví, včetně vyjadřování kritických a minoritních názorů, avšak v projednávané věci se jednalo o tvrzení, která byla nejen obecně formulovaná a kategorická, ale také vědecky nepodložená a v rozporu se současným medicínským poznáním. K porušení svobody projevu tudíž nedošlo.

Vakcinace se týkal i případ [Pasquinelli a ostatní proti San Marinu](#), kde se jednalo o **odmítnutí zaměstnanců ve zdravotních a sociálních službách podstoupit v květnu 2021 nařízené očkování proti Covid-19**. V důsledku toho byli převedeni na jinou pozici, aby nepřicházeli do kontaktu s veřejností, museli každých 48 hodin podstupovat antigenní testování, nebo byli v krajních případech dočasně postaveni mimo službu se snížením platu, převedeni na obecně prospěšné práce a při jejich odmítnutí propuštění. Soud neshledal porušení článku 8 Úmluvy. Připomněl, že v oblasti nastavení zdravotnické politiky požívají státy zvláště širokého prostoru pro uvážení. Dále zdůraznil, že Covid-19 měl závažné dopady na zdraví populace a státy byly na základě článku 2 Úmluvy povinny ochraňovat životy svých obyvatel; namítané opatření tedy sledovalo legitimní cíl ochrany veřejného zdraví.

Stížnost ve věci [M. A. a ostatní proti Francii](#) směřovala proti **kriminalizaci nákupu sexuálních služeb** (nikoliv jejich poskytování), a to včetně aktů mezi souhlasícími dospělými v soukromí. Na Soud se obrátilo 261 osob různých státních příslušností, které se ve Francii živí prostitucí. Tvrdily, že uvedený zákaz pro ně v důsledku znamená zvýšená bezpečnostní a zdravotní rizika, jelikož prostitute se přesouvá do šedé zóny. Na poli článku 8 Úmluvy namítaly právo na osobní autonomii a sexuální svobodu. Soud shledal, že Francie si zvolila model, který vnímá prostituci obecně jako formu vykořisťování osob a bojuje proti ní kriminalizací na straně poptávky. Tento model funguje aktuálně pouze ve čtyřech dalších státech Rady Evropy, dle Soudu je ale jeho volba i tak v prostoru státu pro uvážení. Ve Francii tvoří navíc součást komplexnějšího souboru opatření, a to včetně pomoci osobám, které chtějí prostituce zanechat, s reintegrací.

A konečně ve věci [Hanovs proti Lotyšsku](#) (č. 40861/22, rozsudek ze dne 18. července 2024) Soud znovu připomněl povinnost státu **při vyšetřování trestného činu náležitě objasnit a zohlednit i jeho případný homofobní motiv**. Uvedl, že napadení LGBTI osob, podnětené jejich veřejným projevem náklonosti, představuje útok na lidskou důstojnost: jedná se o ohrožení nejen fyzického, ale také emočního a psychického bezpečí oběti, o její ponižení a vyvolání pocitu méněcennosti. Tyto činy vedou příslušníky menšin k tomu, že se bojí veřejně projevovat základní lidské city; nutí je skrývat se, utajovat zásadní aspekty svého soukromého života a nežít autenticky. Proto zde Soud shledal porušení článků 3 a 8 Úmluvy ve spojení s článkem 14.

Více v příštím Zpravodaji nebo v naší nové databázi judikatury Soudu v českém jazyce dostupné na adrese [Databáze judikatury | Mezi—soudy \(mezisoudy.cz\)](#).

Jana Martinková,
Kancelář vládního zmocněnce